

N.S. POPOWA

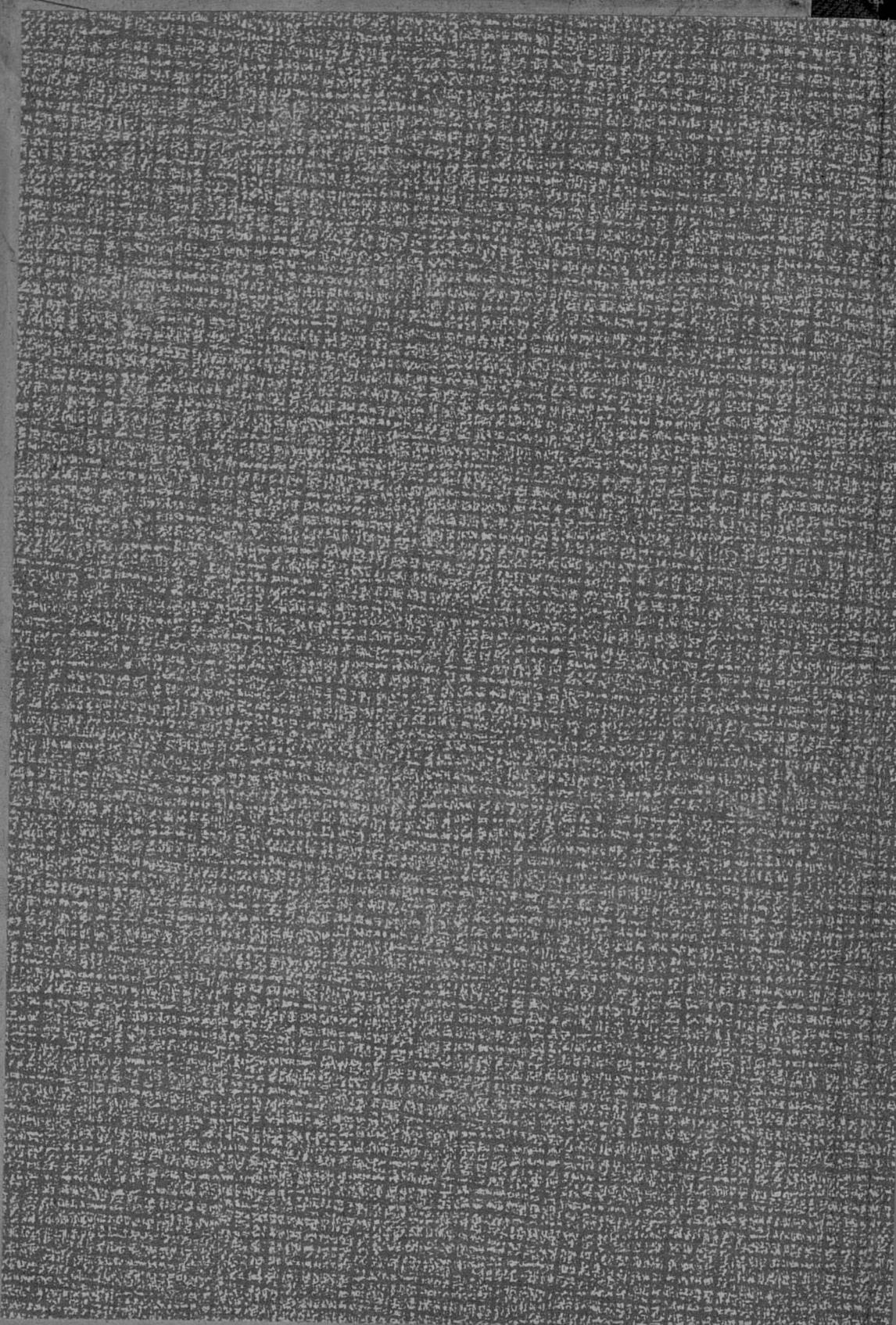
ARİFMETİKAT

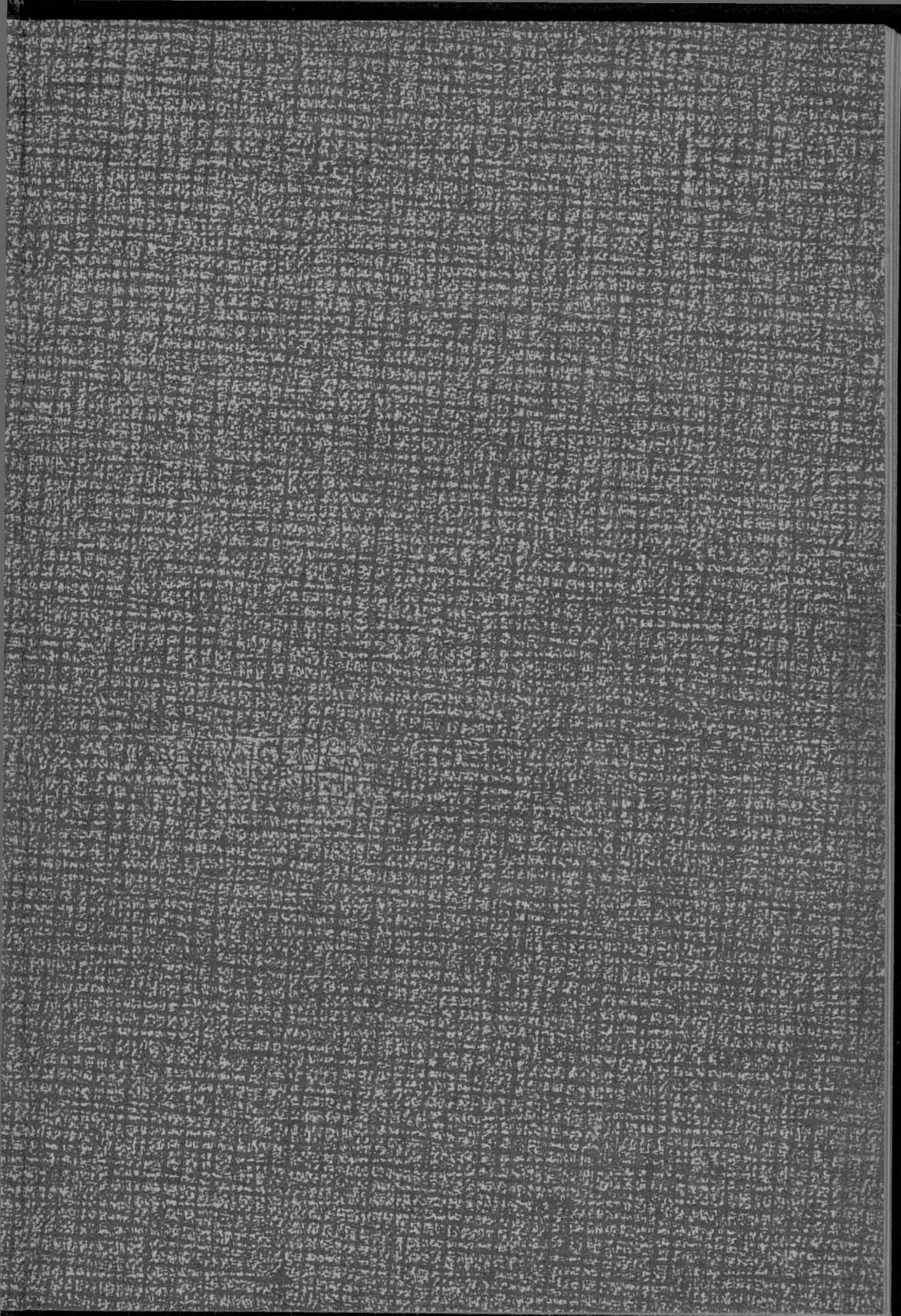
TANTALTÝPSÄTYL LAKA POSUKOŁ SKOLAT
САТЬ II KЛАSSЫ САТЬ НӘКҮРРҮНТЬ

II РЕЛАКТЫ

У С Р Е Д 6 1 Z
МОСКВА · 1934 · LENINGRAD

H

Селькуп.
3-4/2

N. S. POPOWA

ARIFMETIKAT

TANTALTÝPSÁTÝL LAKA POSUKOŁ
SKOLAT CÁТЬ II KLASSBT CÁТЬ
NØKÝRPÝNTЬ

II pelækty

russiј әтоqыпъ сөї qимыј әтомыт
E. D. PROKOFJEWА пәкъғызыт

Г.П.Б. в ЛнГР
Ц, 1934 г.
Ант. № 560

U C P E D G I Z

MOSKWA

1934

LENINGRAD

Н. С. ПОПОВА

УЧЕБНИК
АРИФМЕТИКИ
ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ
ДЛЯ ВТОРОГО КЛАССА

ЧАСТЬ ВТОРАЯ

*Утверждено
коллегией НКП РСФСР*

НА СЕЛЬКУПСКИЙ ЯЗЫК ПЕРЕВЕЛА
Е. Д. ПРОКОФЬЕВА

*Перевод утвержден
Научно-Исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1934 ЛЕНИНГРАД

POSUKOŁ TOT.

Нæнть тогылтъртæ аj to тогылтъртæ.

1. Posukoł klassqыпь sittymtælił klasstь 15 ijap aj 20 nætæp ytteisäťt. Sittymtælił klasstь aj sentь 4 ijap isäťt. Kussaļ ija sittymtælił klassqыт eja?

2. Skolaļ ija 2 tetradip tæmьsyt. Izь tetradit mirtь 7 kop. 30 kopejkasæ ija aj nækyntrpsæ utyr tæmьsyt. Kussaļ qomtæsæ tæp muntyk myr tæmьsyt?

3. 56 kopejkasæ 2 sъtyļ nækyntrpsæ pop aj kocci selcukyļ sъtyļ myr tæmьsättyt. Izь nækyntrpsæ pot mirtь 8 kop. Kussaļ qomtæsæ kocci sъtyļ myr tæmьsättyt?

4. 62 kopejkasæ 3 sъtъpsätyļ rom aj cimyr tæmьsättyt. Cimyt mirtь 50 kop. Izь sъtъpsätyļ pot kun mirtь eja?

5. $60+5$ $43-3$ $35+3$ $47-6$

$80+7$ $56-6$ $24+5$ $59-8$

$50+2$ $34-4$ $72+4$ $86-2$

$70+9$ $98-8$ $91+7$ $68-7$

6. $46+20$ $82-20$ $50+15$ $75-35$

$28+30$ $63-40$ $40+29$ $96-56$

$57+40$ $71-30$ $30+54$ $64-44$

$35+50$ $94-60$ $10+83$ $87-37$

7. Бинæ нækyntrtyļ toræntъrsæqър ұæнть qæntærtæt.

$$35+2=37 \quad 2+35=37$$

Ukkыr toræntъrsæ jaťk toræntъrsæqъпь kuttar assa pytenta.

Нæнть тогылтъртæqænть ukkыr tormap jaťk tormat koptoqыпь rinqo eja.

Kыра torma wærqь tormasæ veryk ұænть тогылтъqо eja. Wærqь torma кыра tormasæ ұænть тогылтъqо sætem eja.

8.	$3+35$	$4+75$	$5+43$	$6+23$
	$2+26$	$7+62$	$3+64$	$7+81$
	$4+43$	$8+91$	$2+75$	$5+94$
9.	$28-26$	$39-36$	$58-53$	$68-64$
	$35-33$	$48-45$	$69-67$	$86-81$
	$45-42$	$56-52$	$77-75$	$99-98$

10. Ija 32 kopejkasæ ukkыр пәкүптөрсә пот сәль түлкар тәмьсәт, 12 копејкасæ раффъытың пәкүптөрсә көзжар аж пәкүптөрсә пот тәмьсәт. На мунтых ija 57 копејкасæ тәмьсәт. Нәкүптөрсә пот міртік күн еңа?

11. 8kola kooperatiwqыт 98 tetradı eсь. Kooperatiw 35 wәрдә аж 42 къра tetradip тіркісәт. Kussa коoperatiwqыт qala?

12.	$14+12$	$56-23$	$43+15$	$56-21$
	$22+23$	$68-44$	$53+24$	$78-35$
	$34+41$	$87-25$	$61+37$	$87-42$
	$55+32$	$79-53$	$72+16$	$99-54$

II.

1. Ukkыр котақыт $37 kg$ мұка есь. Жаңык котақыт posuko котақып 3 kilogramsak koccik есь. Kussa kg мұка сittык котақыт есь?

Kilogramm әттөр қатысак kg мелтік пәкүті.

2. 4 сәттүңдөт surың дорың түр есатыт. Izъ сәттүңдөт 10 surың дорың есь. Na surың дорың сәттүңдөт түр кооператив тіркісәт. 6 surың дорың пыттеирың дорың есь. Kooperatiw na пыттеирың дорың түр assa isyt.

Kussa soma дорың кооператив isyt?

3.	$6+4$	$45+5$	$3+7$	$41+9$
	$26+4$	$74+6$	$23+7$	$52+8$
	$8+2$	$67+3$	$43+7$	$34+6$
	$78+2$	$32+8$	$63+7$	$89+1$
4.	$10-6$	$50-3$	$90-4$	$80-7$
	$20-6$	$80-1$	$40-2$	$80-3$
	$40-6$	$70-5$	$30-8$	$70-2$
	$70-6$	$40-7$	$60-9$	$70-8$

5. Ukkыr pot kuntъ artejqыt 8 kәnprylәe ucintyj qup esъ. Jarыk pot kuntъ posukoj rotqыnъ 72 qumysak koccik eseca. Kussa] kәnprylәe ucintyj qup sittymtәeli] pot kuntъ esъ?

9. Skola] amъrsae mätnъ cäty 50 tarelkam tәmъsätyt. Uttyt skola] amъrsae mätnqыt 43 tarelka qala. Pot kuntъ ijat jarыk tarelka] myр ta]altysätyt. Kussa] tarelka ijat ta]altysätyt?

7.	$38 + 2$	$4 + 16$	$8 + 52$	$1 + 29$
	$2 + 38$	$4 + 36$	$5 + 85$	$7 + 93$
	$54 + 6$	$4 + 86$	$3 + 77$	$9 + 61$
	$6 + 54$	$4 + 96$	$6 + 44$	$3 + 37$
8.	$50 - 2$	$60 - 59$	$30 - 27$	$70 - 68$
	$50 - 48$	$60 - 56$	$50 - 43$	$80 - 77$
	$40 - 4$	$60 - 54$	$40 - 31$	$90 - 84$
	$40 - 36$	$60 - 52$	$70 - 64$	$100 - 93$

9. Ukkыr qup 27 kanaktъ ejа. Jarыk qup 23 kanaktъ ejа. 35 kanap tәrәeqъ qaglyj myntъ sãtysäti. Kussa] assa sãtъryj kanak sittъ qumylytъqыt qala?

10. Narqъ mätnqыt 56 qup 14 imasae tantaltъkätyt. Na qumylytpäny 48 qup imasae nәkypnъqontъqо, togyltъqontъqо tely-mätnъ. Jarыk qumyt nәkypnъqо togyltъqо assa telymätnъ. Kussa] qup nәkypnъqо togyltъqо assa telymätnъ?

11.	$15 + 15$	$30 - 15$	$27 + 23$	$30 - 13$
	$25 + 25$	$50 - 25$	$29 + 21$	$40 - 22$
	$35 + 35$	$70 - 35$	$48 + 12$	$50 - 28$
	$45 + 45$	$90 - 45$	$64 + 26$	$60 - 35$
12.	$32 + 48$	$100 - 54$	$39 + 21$	$60 - 34$
	$46 + 34$	$80 - 32$	$47 + 33$	$50 - 39$
	$51 + 19$	$70 - 44$	$74 + 16$	$70 - 58$
	$73 + 27$	$90 - 72$	$82 + 18$	$100 - 76$

13. Ukkыr artejqыt 38 qaglyejа. Sittymtәeli] artejqыt posukoj artejqыnъ 6 qaglyvak qänaej ejа. Munktъ kussa] qagly sittъ artejqыt ejа?

14. Arteli] äta] miloqыt 40 torňak ejа. Arat 13 qorы] torňakъ kooperatiwtъ mirъksätyt. Arteli] äta] miloqыt 5 qorы]

torṇak aj cəktə| torṇakbət kəcisātət. Kussa| cəktə| torṇak arteli| atəe| miloqət qala?

15.	$25 + 13 + 32$	$36 + 54 - 18$	$59 - 14 + 25$
	$74 + 26 - 19$	$78 + 12 - 59$	$47 - 36 + 29$
	$62 + 28 - 74$	$37 + 23 - 41$	$74 - 52 + 38$
	$28 - 16 + 48$	$56 - 11 + 15$	$39 - 25 + 16$

16. Sımy| āpyltınyt x koptoqynt tātək torma| myr nəktyrt:

$26 + x = 40$	$x + 18 = 50$	$76 - x = 40$	$x - 20 = 57$
$39 + x = 70$	$x + 37 = 90$	$69 - x = 19$	$x - 45 = 32$
$43 + x = 60$	$x + 24 = 80$	$80 - x = 48$	$x - 27 = 43$
$62 + x = 100$	$x + 76 = 100$	$100 - x = 69$	$x - 34 = 66$

III.

1. Ukkıy tuʃkat suŋsoqyt 38 sıtyr ippa. Jatyk tuʃkat suŋsoqyt posuko| tuʃkaqynt 7 sıtyrsak koccik ippa. Kussa| sıtyr jatyk tuʃkat suŋsoqyt ippa?

$38 + 7 = 45$	
$38 + 2 = 40$	$40 + 5 = 45$

2. Urıy| tırıy| torqyt sıtyr 42 kg. Urıkyty| torqyt sıtyr 8 kg. Kussal kg urıy sıtyr eja?

$42 - 8 = 34$			
	$42 - 2 = 40$	$40 - 6 = 34$	
3.	$16 + 9$	$38 + 4$	$15 - 7$
	$26 + 9$	$59 + 6$	$73 - 8$
	$56 + 9$	$65 + 7$	$61 - 5$
	$76 + 9$	$87 + 8$	$92 - 9$

4. Skolat cāty ukon 28 togyltıpsätyl lakan ytteisätyt. Nılyr aj 7 togyltıpsätyl lakan ytteisätyt. Sittımtæli| skolat cāty posuko| skolaqynt 8 togyltıpsätyl lakanak koccik ytteisätyt. Kussa| togyltıpsätyl lakan sittımtæli| skolant ytteisätyt?

5. Qəlyszımy| torqyt sıtyr 80 kg. Qəlykty| torqyt sıtyr 23 kg. Na qəlyppnäly 9 kg mırıksätyt. Kussa| qəly torqoqyt qala?

6.	$46 + 8 = 23$	$63 - 5 = 34$	$74 - 8 = 12$
	$54 + 9 = 42$	$32 - 9 = 45$	$27 + 9 = 15$
	$68 + 7 = 34$	$47 - 8 = 23$	$38 + 8 = 22$
	$59 + 6 = 31$	$81 - 7 = 13$	$92 - 6 = 43$

7. Minarың qup kooperatiwqыт 75 solkowajsæ surың дөрүл рөгөм тәмьсүт, ай 18 solkowajsæ һыртын тәмьсүт. Kussaң qомтасаң тәр мунтык тәқыр тәмьсүт?

$$\begin{array}{r} 75 + 18 = 93 \\ \hline 70 + 10 = 80 \quad 5 + 8 = 13 \quad 80 + 13 = 93 \end{array}$$

8. Jegor 45 тәрәп дәссүт. 17 тәрәп дөрүр тәр оптың төңкүт кәсисүт. Амәттү кооперативтің міръксүт. Kussaң тәрәп дөрүр тәр кооперативтің міръксүт?

$$\begin{array}{r} 45 - 17 = 28 \\ \hline 45 - 10 = 35 \quad 35 - 5 = 30 \quad 30 - 2 = 28 \end{array}$$

9.	$16 + 16$	$36 - 18$	$28 + 37$	$72 - 35$
	$28 + 28$	$52 - 26$	$35 + 19$	$63 - 18$
	$37 + 37$	$78 - 39$	$16 + 57$	$26 - 19$
	$49 + 49$	$94 - 47$	$43 + 29$	$84 - 46$
10.	$56 + 27$	$92 - 28$	$54 + 39$	$78 - 19$
	$37 + 48$	$54 - 17$	$45 + 47$	$52 - 29$
	$15 + 39$	$41 - 26$	$38 + 28$	$67 - 28$
	$73 + 18$	$86 - 19$	$46 + 36$	$65 - 17$

11. Tantaltың qup klassы 45 tetradip таттысүт. Ukkыр klassында 16 tetradip misүт, жаңыk klassында 12 tetradip misүт. Kussaң tetradip тәрьпмәңдік qala?

12. Ijat sәnтыrlае салынғанда 15 parowoz wagonынан төзә метатын. Ukkыр parowoz 15 wagonsæ mesатын, жаңыk parowoz 18 wagonsæ mesатын. 25 wagonынан ijat kojaң төр mesатын. Kussaң kojakтың wagon qala?

13.	$19 + 23 = 6$	$72 - 18 + 26$	$94 - 67 + 28$
	$15 + 69 = 28$	$64 - 26 + 38$	$85 - 59 + 17$
	$24 + 57 = 36$	$51 - 34 + 16$	$65 - 29 + 14$
	$38 + 54 = 65$	$72 - 47 + 56$	$42 - 17 + 35$

$$\begin{array}{ll}
 14. & (25 + 18) - (41 - 22) & (92 - 65) + (18 + 19) \\
 & (16 + 55) - (74 - 39) & (61 - 32) + (25 + 17) \\
 & (34 + 47) - (92 - 76) & (53 - 27) + (38 + 29) \\
 & (28 + 64) - (83 - 57) & (74 - 38) + (27 + 26)
 \end{array}$$

15. Iyat 6 wərqə tetradip mesātət aj 8 kъra tetradip mesātət. Izъ wərqə tetradip ijat 3 pəkъqorы cāroqьn metātət, izъ kъra tetradip 2 pəkъqorы cāroqьn metātət. Kussa] pəkъqorы cāroqьn ijat muntъk tetradil tъr mesātət?

16. Plakatъ meptæntət cātъ ijat 35 sutmъ āpyltъpъr ɿaqъn pəkъqoroqьn to matelsātət, 28 sutmъ āpyltъpъr səgъ pəkъqoroqьn to matelsātət. Plakat intъ ijat 47 sutmъ āpyltъpъr cimъsātət. Kussa] sutmъ āpyltъpъr iјatnъqъt qala?

$$\begin{array}{lll}
 17. & 37 + x = 89 & x + 24 = 48 & 42 + x = 75 \\
 & 26 + x = 70 & x + 45 = 80 & 56 + x = 90 \\
 & 48 + x = 52 & x + 36 = 72 & 47 + x = 64 \\
 18. & 48 - x = 25 & x - 23 = 35 & 64 - x = 42 \\
 & 60 - x = 32 & x - 37 = 60 & 100 - x = 58 \\
 & 53 - x = 28 & x - 46 = 18 & 81 - x = 67
 \end{array}$$

19. Me ətъmantоqьn 48 qur, 28 imá aj 25 ija esъ. Munktokъ kussa] qur ətъmantоqьn esъ?

20. Ukkыr iјapnъqъt 20 kopejkasъtъ kəzъl qomtæl tъr eja. Sittъmtæl iјapnъqъt 15 kopejkasъtъ kəzъl qomtæl tъr eja. Posuko] ija sittъmtæl iјapnъk 10 kopejkar miqontoqо kъka. Kuttar t p nam metnъjt?

21. Iwan nъqъt saja] 15 kopejkasъtъ kəzъl qomtæl tъr eja. Mikaniqъt saja] 10 kopejkasъtъ kəzъl qomtæl tъr eja. Iwan Mikaniqъt 10 kopejkar miqontoqо kъka. Kuttar Iwan pamъm metnъjt?

22.	<table border="1"><tr><td>19</td><td>26</td><td>21</td></tr><tr><td>24</td><td>22</td><td>20</td></tr><tr><td>23</td><td>18</td><td>25</td></tr></table>	19	26	21	24	22	20	23	18	25	<table border="1"><tr><td>21</td><td>26</td><td>25</td></tr><tr><td>28</td><td>24</td><td>20</td></tr><tr><td>23</td><td>22</td><td>27</td></tr></table>	21	26	25	28	24	20	23	22	27	<table border="1"><tr><td>25</td><td>30</td><td>29</td></tr><tr><td>32</td><td>28</td><td>24</td></tr><tr><td>27</td><td>26</td><td>31</td></tr></table>	25	30	29	32	28	24	27	26	31
19	26	21																												
24	22	20																												
23	18	25																												
21	26	25																												
28	24	20																												
23	22	27																												
25	30	29																												
32	28	24																												
27	26	31																												

Āgъp etъl nerxt torma] āpyltъpъl tъr ɿæntъ togyltæt. Izъ logtъl nerxt torma] āpyltъpъl tъr ɿæntъ togyltæt. Ukkыr sænjaqьn t p pelæl sænjaqьn torma] āpyltъpъl tъr ɿæntъ togyltæt. Togyltъlæ pulæ sentъ torma] tъr ɿæntъ qæntæptæt.

IV.

1. Izъ toræntъrsæqът torma] тър nilcik nækытъ — næntъ togyltъqontoqo, to togyltъqontoqo seryk ejyjæ.

$64 + 18 + 6$	$27 + 5 + 13$	$55 - 17 - 15$
$52 + 24 + 18$	$59 + 16 + 11$	$72 - 36 - 22$
$43 - 28 - 3$	$38 + 27 + 12$	$63 - 27 - 23$
$76 - 39 - 16$	$36 + 28 + 24$	$84 - 48 - 34$

2. Posuko] toræntъræsъты] пегър togyltæt. Nilcik qalipы] toræntъrsæ] тър togyltæt.

$27 + 16$	$36 + 28$	$75 - 38$	$46 + 17$
$27 + 13 + 3$	$44 + 37$	$63 - 27$	$35 + 27$
$84 - 47$	$25 + 46$	$92 - 56$	$73 - 36$
$84 - 44 - 3$	$38 + 36$	$81 - 45$	$64 - 48$

3. Posuko] toræntъræsъты] пегър togyltæt. Nilcik qalipы] toræntъrsæ] тър aj togyltæt.

$26 + 19$	$18 + 19$	$53 + 29$	$46 + 19$
$26 + 20 - 1$	$25 + 29$	$34 + 59$	$62 + 29$
$47 + 29$	$36 + 39$	$22 + 39$	$55 + 39$
$47 + 30 - 1$	$32 + 49$	$37 + 49$	$43 + 49$

V.

1. Izъ toræntъrsæт ètyimtъ tetrađqæntъ nækытъ. Izъ toræntъrsæт cäť soqыñcipsäty] ètъp tenaptæt. Nьпъ na toræntъrsæ] тър togyltæt.

- 1) Arte]qът 16 qur eсь. Nьпъ aj 5 qur sernъ.
  - 2) Surylæ minarы] qur 100 tæræp qässyt. 38 tæræ], qorym kooperatiwtъ mîrъksyt.
  - 3) 22 solkowajsæ угър aj saharæp tämbsätyt. Ugtъ mîrъ 12 solkowa].
  - 4) Posuko] klassqът 42 skola] ija eja. Sittymtæli] klassqът posuko] klassqъпь 6 ijasak qäna] eja.
  - 5) Iwan 48 særæp qässyt. Wasilij Iwannäпь 4 særæsak koccik qessyt.
2. Na toræntъrsæqът tocka] myt koptoqытъ torma] тър pintъ.

Утът klassqыт... okтавр ija есь. Arat aj... okтавр ija сколантъ тysа.

Soqьңcipsäty] әтър тенартæт. Toræntърsæp togыltæт.

ТАНЬМТЬРЫ] МЬМ ТАТТУРТАÆ.

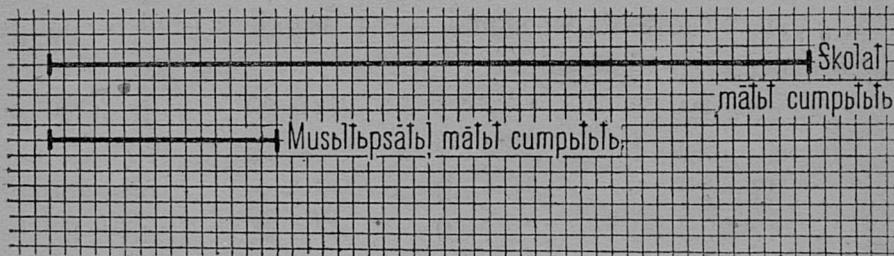
$$\begin{array}{lllll} 1. \quad 23 + 7 & 2 + 28 & 46 + 34 & 45 + 9 & 26 + 47 \\ & 70 - 6 & 90 - 81 & 60 - 25 & 62 - 7 & 84 - 39 \end{array}$$

2. Zawodqыт 45 ucinty] qup 39 ucinty] imasæ исатът. Tap сель 6 qup qytelnatът, assa исатът. Kussa] qup tap сель исатът?

NUROQЫ] KORÆLTАL MЬР MАНТЬРТАÆ. MASSTABЬ8 SAKKЬT
NUROQЫ] KORÆLTАL MЬT KORÆLTЪРТАÆ.

1. 10 metry] mантьрса] temпъса] skola] matъt cимръмъ, ogorodъt cимръмъ, sанtъræ] tættet cимръмъ mанtæт.

Metr әтър qāmъса] *m* пекърт.

Masstab: 1 sajla 1 *m*. atylъjyt.

2. Na koræ]ry] тър somak mappymræт. 1 sajlat cимръмъ 1 *m*. atylъjyt. Na masstabъ8 sakkъt koræ]ry] тър tempra.

Na masstabъ8 sakkъt skola] matъt cимръмъ, musyltърsa], matъt cимръмъ togыltæт.

3. Na koræ]ry] тър ukkyr ra]yt nir cимръмъ aj picit raqqыt cимръмъ atylъjyt. Na koræ]ry] тър nilci] masstabъ8 sakkъt tempra: 1 sajlat cимръмъ 1 *sm* atylъjyt.

Santimetr-әтър qāmъса] *sm* пекърт.

Na koræ]ry] тъм kojaltymræт.

4. Skola] matъt cимръмъ mанtæт. Sowetъt matъt cимръмъ mанtæт. Roqqyssajil пекъrqoroqъt na matqыt cимръмъtij

koræltæt. Nilcik metь: 1 пәкъгфорът sajt симръть 10 m атылъյмъя.

5. Na koræltъръ] тъқыт 1 пәкъгфорът sajt симръть 1 m атылъյт. Kussa] nilci] metr klassыт симрътомъп pinqo nätна. Kussa] metr klassыт tänтътомъп rinqыlqo nätна?

6. Tat klassantъ planър koræltæt. 1 пәкъгфорът sajt симръть 1 m атылъймъя.

Mäntъртæqæntь santimetru] тър cälsæ qalentätn, nassa-
qыт nilcik togyltæt: 75 sm тицкы[tiru] metrтqo togyltæt; 25 sm
assa togyltæt; 40, 50, 60 sm metrт pelentoqo togyltæt.

Nimsyty] tormal] мът ңæнть togyltærtæ aj to togyltærtæ.

1. Ukkыr ija kъra raуър 2 solk. 35 kopejkasæ tämъsyt.
Nыпъ t p 2 syl пекъптырса pop tämъsyt. Izъ пекъптырса pot
mirtъ-8 kop. Kussa] qomtæsæ ija muntъk t qыр tämъsyt?

2. Skolat uciptæ] matъt c tъ 18 solk. 46 kopejkasæ t nъt po
тър tämъsätyt. 3 solk. 18 kopejkasæ k zъ] t p] тър tämъsätyt,
14 solk. 30 kopejkasæ k zъ] temпъ]ар tämъsätyt. Kussa] qom-
tæsæ na muntъk tämъsätyt?

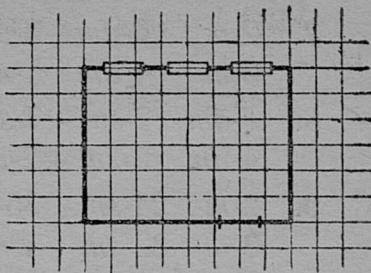
3. 1 s 58-kop. + 9 kop.   3 s 65-kop.— 8 kop.
2 s 36-kop. + 18 kop.   2 s 75-kop.— 27 kop.

4. 1 s 35-kop. + 2 s 26-kop.   7 s 86-kop.— 3 s 58-kop.
4 s 38-kop. + 1 s 54-kop.   4 s 78-kop.— 2 s 49-kop.

5. Tantaltynt] qip k t suuсоqыт дөръ утъ m ntъjyt. Nat
c tъ t p m ntъpsäty] temпър sitъsæ утъ ыll e yteciјtъ. Na
m ntъpsäty] temпът симръть 5 m 8 dm. Utъt iqыn 2 m 6 dm
temпър qala. K t suuсоqыт утъ qорът kumt n] ejа?

Desimetr  t p q mъsa] dm пекътъ.

6. Wasilij-iranattyqыт ukkыr t nъt po ejа. Na t nъt pot сим-
ръть 3 m 80 sm. Wasilij-ira na t nъt poqaqыn ukkыr pol
lakap to matъsyt. To matъryl lakat симръть 1 m 35 sm.
Qalipr] t nъt po kussa] симр ejа?

7. 2-m 6-dm + 3-dm   5-m 8-dm — 6 dm
   3-m 4-dm + 1-m 5-dm   7-m 6 dm — 3 m 2 dm
8. 1-dm 2-sm + 7-sm   3-dm 8-sm — 3 sm
   4-dm 3-sm + 2-dm 5-sm   5-dm 9-sm — 4 dm 6 sm
9. 2-m 24-sm + 35-sm   8 m 68 sm — 25 sm
   3-m 32-sm + 1-m 49-sm   7 m 72 sm — 2-n. 37-sm

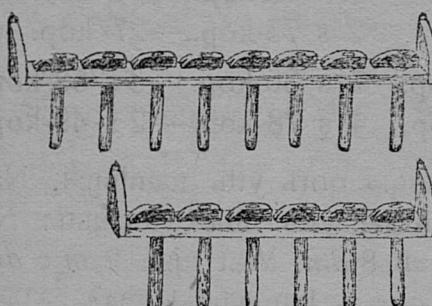
10. Sittymtæli! klassqyt skola! ija izъ celyumae 4 casyt kintь skolaqyt tantaltkyka, 2 casyt kintь ija misyltkyka, amyrka, 1 casyt kintь ija matqyntь tantaltkyka, 10 casyt kintь tep qontyka. Kussal casyt kintь ija izъ celyumae santryna, kesoqyltka?

11. Kыra ija! emtyntь usiptaeqyntь izъ celyumae katepresa! matqyt 9 casyt kintь ila. Nypp emtyt matqyntь ija!amtь ikbyjt. Kussal casyt kintь izъ celyumae ija! matqyntь ila?

12. 4 pc 6 cas + 9 cas.	5 pc 23-cas — 7 cas.
5 pc 7 cas + 12 cas.	4 pc 20 cas — 16 cas.
13. 7 pc 9 cas + 2-pc 8 cas.	6 pc 18 cas — 3 pc 9 cas.
6 pc 5 cas + 3-pc 18 cas.	8 pc 22 cas — 6 pc 15 cas.

To togyltptæsæ næntь qæntærtptæ.

1. Bnnæl nerqyt kussal sâly eja? Blqyl nerqyt kussal sâly eja? Qai! nerqyt koccik sâly eja? Blqyl nerqyt kussal sâly eja,

nassal sâly bnnæl nerqyntь to togyltæt. Kussal sâly bnnæl nerqyt qala? Bnnæl nerqyt blqyl nerqyntь kussal sâly sak koccik ega?

Togyltptæ! my: 8—6=2.

Blqyl nerqyt bnnæl nerqyntь kussal sâly sak qanaq ega?

Togyltptæ! my: 8—6=2.

8—6 qynt kussak kocc ega, 6—8 qynt kussak qanaq ega tan temptptænts cæt 8 tormaqyntь 6 tormap to togyltæqo natna.

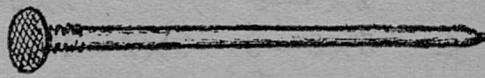
2. Pontæl pot kinty arteqyt 38 сәкть аj 29 torñak esy. Tap pot arteqyt 95 torñak аj сәкть eja. Tap pot kinty pontæl roqyp arteli mils kussak kocci eseca?

3. Ukkyl kezyl torqoqyt 37 l kerosin esy, jaþyk kezyl torqoqyt 48 l kerosin esy. Posuko] torqoqyly 12 l to isatyt, sittymtæli] torqoqyly 29 l kerosin to isatyt. Qai] torqoqyt qanak kerošinyp qala? Kussak qana] kerošinyp qala?

Litr ætþr qamysaq l nekkyrt.

4. 2 arteli] ima muktut celty kinty 100 kg torþr taqqysyt. Ukkyl pelekalk ilýnty] ima muktut celty kinty 39 kg torþr taqqysyt. Izv arteli] ima pelekalk ilýnty] imannan kussaq kocci torþr taqqysyt?

5. Na kezyl tiroqyr manntæt. Ukkyl tiþr jaþyk tiroqyly kussak cimp eja? Ukkyl tiþr jaþyk tiroqyly kussak qamysa eja?

6. Sittym koræltam koræltæt. Ukkyl koræltat cimrysty-11 sm, jaþyk 7 sm. Ukkyl korælta jaþyk koræltayly kussak cimp eja?

7. Ukkyl celty kinty arte] 52 qæqyr aj 27 þrqy qæssyt. Sittymtæli] celty kinty 65 qæqyr aj 32 þrqy qæssyt.

Sittymtæli] celty kinty posuko] celoqyly kussaq kocci qælyr arte] qæssyt?

8. Nekygqorym mettyly fabrikaqt kæprylæ ucinty] qip qatyn 38 kg nekkygqor y mesyt. Amylæ pulæ tæp aj 43 kg nekkygqor y mesyt. Assa kæprylæ ucinty] qip miqqylytirly celty kinty 67 kg nekkygqor y mesyt. Assa kæprylæ ucinty] qip kæprylæ ucinty] qimyppan kussak qana] nekkygqor y mesyt?

ТАНЬМТЬРЫ, МЫМ ТАТТУРТАЕ.

1. 5 s 36-kop. + 1 s 47-kop. 3-m 58-sm + 2-m 37-sm
2 s 92-kop.—1 s 65-kop. 4-m 95-sm—1-m 76-sm

2. Iwan ukkyl tanty pom mesyt. Na tanty pot cimrysty-5 m 9 dm esy. Na tanty roqyp Iwan ukkyl lakap to matylyt. Na lakat cimrysty-1 m 2 dm. Na matyryl Iaka qaliry] tanty roqyp kussak qamysa eja?

20 тәтті kocci par iptæt aj tārъptæt sittyn-tæl тапытъртæ.

1. Ija 6 сұтың пәкүптөрсә pop тәмьсты. Izъ сұт мірт 3 коп. Нәкүптөрсә пот мірт мунтк сұң тұт міркүпнәп 2 көрекасак күр еңа. Нәкүптөрсә пот мірт күнмәнтың еңа?

2. Tetradit мірт-9 коп., пәкүгфорыт сәрпт мірт 4 коп. Qaj мірс еңа? Sittы tetrad-ли, 4 пәкүгфорың сәрп-ли? Kussaң көрекасак мірс еңа?

3.	$2 \times 2 + 9$	$2 \times 3 + 8$	$2 \times 5 + 8$
	$2 \times 4 + 7$	$2 \times 6 - 5$	$2 \times 10 - 12$
	$2 \times 8 - 9$	$2 \times 9 + 2$	$2 \times 7 - 9$

4.	$5 \times 3 - 9$	$9 \times 2 - 12$	$6 \times 3 - 9$	$3 \times 6 - 9$
	$8 \times 2 - 7$	$7 \times 2 - 6$	$4 \times 4 - 8$	$6 \times 2 - 5$
	$4 \times 2 + 6$	$3 \times 4 - 9$	$10 \times 2 - 14$	$4 \times 3 - 8$
	$3 \times 3 + 8$	$5 \times 4 - 7$	$4 \times 5 - 13$	$3 \times 5 - 7$

5. 20 көрекасә tetradиң тұр аж раффьельтің пәкүптөрсә көзъяп тәмьсәтті. Izъ tetradip мірт-4 коп. Нәкүптөрсә көзъяп мірт-8 коп. Kussaң tetrad тәмьсәтті?

6. Uкot 9 тиқыжам тәмьсәтті. Nыпъ аж 6 тиқыжам тәмьсәтті. Izъ skolaң porqontь 5 тиқыжат carә syssәтті. Kussaң skolaң porqontь мунтк тиқыжам syssәтті?

7.	$4:2+9$	$6:2+8$	$10:2+9$
	$8:2+8$	$12:2+7$	$20:2+3$
	$16:2+6$	$18:2+5$	$14:2+4$

8.	$12:3+8$	$12: 6+18$	$9:3+15$	$10:5+11$
	$16:4+9$	$20:10+14$	$14:7+12$	$18:6+9$
	$18:3+7$	$15: 3+8$	$15:5+17$	$20:5+7$
	$20:4+6$	$18: 9+16$	$16:8+12$	$12:4+8$

9. Onәнте tetradqәнте 2 carә kocci par iptæl tablicam пәкүртті:

$2 \times 2 = 4$	$2 \times 5 = 10$	$2 \times 8 = 16$
$2 \times 3 = 6$	$2 \times 6 = 12$	$2 \times 9 = 18$
$2 \times 4 = 8$	$2 \times 7 = 14$	$2 \times 10 = 20$

Kocci par iptæl tablicam nilcik togыltает: 2 carә 2 par iqо nätна, 2 carә 3 par iqо nätна...

10. Онаңтъ тетрадқаңтъ 2 сарә тәрьптәң tablicam пәкъытъ.

$$4:2=2$$

$$10:2=5$$

$$16:2=8$$

$$6:2=3$$

$$12:2=6$$

$$18:2=9$$

$$8:2=4$$

$$14:2=7$$

$$20:2=10$$

Тәрьптәң tablicam nilcik тогылтает: 4—2 сарә тәрько натна;
6—2 сарә тәрько натна...

5 сарә iptә aj тәрьптә.

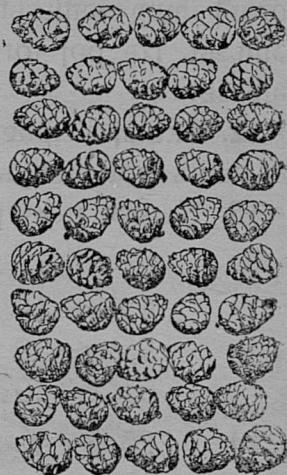
1. Сәтқыр нерүң тұсә pinqylsätт. Izъ nerqыт 5 сәтқыр pissäтт. Munktokтъ 10 нерсә pinqylsätт. Сәтқыр нерүт сарә тогылтает: 5, 10, 15 nilcik 50 тәттө тогылтает.

Munktк tormaң түрп пәкъытъ.

50-дүпъ 5 сарә то тогылтает, nassak то тогылтает ni qaim assa қалыпта.

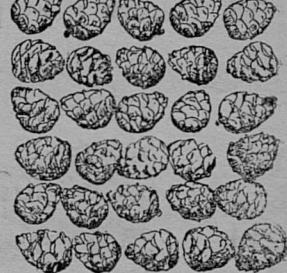
2. Kussaң сәтқыр 4 nerqыт еңа? 8 nerqыт еңа?

$$\begin{array}{ll} 5+5+5+5 & (5\times 4)+(5\times 4) \\ 5\times 4 & 5\times 8 \end{array}$$

3. Kussaң сәтқыр 3 nerqыт еңа? 6 nerqыт еңа? 9 nerqыт еңа?

$$\begin{array}{ll} 5+5+5 & (5\times 3)+(5\times 3) \\ 5\times 3 & 5\times 6 \\ (5\times 3)+(5\times 3)+(5\times 3) & \\ 5\times 9 & \end{array}$$

4. Kussaң сәтқыр 5 nerqыт еңа? 10 nerqыт еңа?

$$\begin{array}{ll} 5+5+5+5+5 & (5\times 5)+(5\times 5) \\ 5\times 5 & 5\times 10 \end{array}$$

5. Kussaң сәтқыр 7 nerqыт еңа?

$$\begin{array}{ll} 5+5+5+5+5+5 & (5\times 3)+(5\times 3)+5 \\ (5\times 5)+(5\times 2) & 5\times 7 \end{array}$$

6. 9 totъn intъ wәntъtър ыtelsäтт. Izъ totъn intъ 5 wәntъtър ыtelsäтт. Jarың totъn intъ 28 ырғыр ыtelsäтт. Wәntъ ырғыппанъ kussaң wәntъsak koccik ыtelsäтт?

7. Artejqyt 60 koraptæl ätæ ejja. 7 qaglonty 5 ätæ caræ särtsätyt. Kussal uryä ätæ qala?

8. $5 \times 5 + 17$	$5 \times (42 - 34)$	$(91 - 86) \times 8$
$5 \times 8 - 27$	$5 \times (51 - 42)$	$(54 - 49) \times 6$
$5 \times 6 + 70$	$5 \times (63 - 56)$	$(42 - 37) \times 9$
$5 \times 7 - 19$	$5 \times (34 - 24)$	$(63 - 58) \times 10$

9. 5 kg kæptæqyńp 1 kg tækkyryä kæptæp metätyń. Ukkyr ima 20 kg kæptæm taqqysyt, jaǵyä ima 40 kg kæptæm taqqysyt. Kussal kg tækkyryä kæptæm muntýk taqqyryä kæptæqyńp imaǵy mesetyń?

10. Ukkyr qaglonty 5 kanat caræ särtsätyt. Ukot 30 kanap särtsätyt, nyńp aj 45 kanap särtsätyt. Kussal qaglonty muntýk kanatýp särtsätyt?

11. Artej qälyt sæqyrtænty cäť ukon 25 solkowajsæ poł torqyä myr tämtyst. Nyńp aj 50 solkowajsæ poł torqyä myr tämtyst. Izъ poł torqyt mirtý — 5 solk. Kussal poł torqyp artej tämtyst?

12. Skola] uciptæl mät cäť 35 metr täntr poł myr tattysätyt. Izъ täntr pot cumpretyń 5 m. Kussal täntr po tattysätyt?

13. Nennæ nækkyrtýr poł toræntýpsæl myr nilcik togyltæt:

$5 \times x = 30$	$30 : 5 = 6$	
$5 \times x = 10$	$5 \times x = 15$	$5 \times x = 25$
$5 \times x = 20$	$5 \times x = 30$	$5 \times x = 50$
$5 \times x = 40$	$5 \times x = 45$	$5 \times x = 35$
14. $25 : 5 + 8$	$(14 + 16) : 5$	$(81 - 46) : 5$
$35 : 5 + 9$	$(17 + 28) : 5$	$(63 - 38) : 5$
$45 : 5 + 6$	$(32 + 18) : 5$	$(54 - 14) : 5$

15. 5 caræ iptæl aj tärkyrtæl tablicam nækkyrtý:

$5 \times 2 = 10$	$5 \times 5 = 25$	$5 \times 8 = 40$
$5 \times 3 = 15$	$5 \times 6 = 30$	$5 \times 9 = 45$
$5 \times 4 = 20$	$5 \times 7 = 35$	$5 \times 10 = 50$
$10 : 5 = 2$	$25 : 5 = 5$	$40 : 5 = 8$
$15 : 5 = 3$	$30 : 5 = 6$	$45 : 5 = 9$
$20 : 5 = 4$	$35 : 5 = 7$	$50 : 5 = 10$

Nassał par koccik.

1. Tetrađqæntь 6 sajisътың негъјам нәкъптьрсә posә koræltæt. Nat qөнъ 6 sajit caræ 3 par koræltæt. 3 par kocci sajip koraltæt. Kussał sajip tat sittъntæl koraltal?

Täťyŋ meptæ: $6 \times 3 = 18$

2. 2 koļam qættъ. Nъпъ 4 par kocci koļam qættъ. Kussał koļa enta?

Täťyŋ meptæ: $2 \times 4 = 8$

3. Ukkъr ucintың има 5 maļcam syssyt, ај укъң тым syssyt. Укъң тър маļcaqыпь 6 par kocci syssyt. Kussał ukър тәр syssyt?

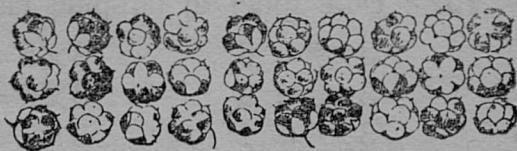
4. Ucintың qup 5 solkowajsә obligaciap təmъyst. Nъпъ тәр obligaciyat сатъ 10 par kocci qomtæp qosyt. Kussał qomtæ ucintың qup obligaciyat сатъ qosyt?

3 caræ iptæ aj tāgъptæ.

1. Торъгың тър nāqыr caræ togyltæt: 3, 6, 9 nilcik 30 təttъ togyltæt. Muntъk tormał тър tetrađqæntь нәкътъ.

30-дъпъ 3 caræ to togyltæt. Nassak to togyltæt ni qaim assa qalyňyjæ.

2. Kussał torъrja 4 logtyң nerqyt eja? 8 logtyң nerqyt eja?

3. Kussał torъrja 3 logtyң nerqyt eja? 6 logtyң nerqyt eja? 6 logtyң nerqyt eja?

4. Kussał torъrja 5 logtyң nerqyt eja? 10 logtyң nerqyt eja?

5. Kussał torъrja 7 logtyң nerqyt eja?

6. Ima 7 qał porqym sytpa. Izъ qał porqontь 3 miçqylat caræ sytpa. Тәръптықт 50 miçqyl ase. Kussał miçqyl qala?

7.	$3 \times 7 + 79$	$3 \times (16 - 7)$	$(21 - 18) \times 8$
	$3 \times 9 - 18$	$3 \times (14 - 6)$	$(12 - 9) \times 10$
	$3 \times 8 + 46$	$3 \times (15 - 8)$	$(32 - 29) \times 7$

8. Iyat izъ sāntъræl sъtъptæl pot cātъ 3 qātъca brusъp aj 2 cimprъ brusъp metâtъn. Iyat 24 qātъca brusъp mesâtъn. Kussa] cimprъ brusъp na qātъca brusъ] myt cātъ meqontqo nātna?

9. Iwan 18 solkowajsæ lъrtъp t mъst. Mika 27 solkowajsæ lъrtъp t mъst. Ukkъr metr lъrtъt mirtъ—3 solk. Kussa] metr lъrtъp Iwan aj Mika t mъsati?

10. 6 ijanmъqyt 3 pol lakat carae eja. Kussa] n qъrs ej esъmy] myr na pol laka] myqъp pinqylqo eja?

11. Sittъ t p et qor t mirti 3 solk. Wasilij kooperatiwъ 21 solkowajt c tъ t p et qor l myr mirksyt. Kussa] t p et qor p t p  mirksyt?

12.	$3 \times x = 6$	$3 \times x = 9$	$3 \times x = 15$
	$3 \times x = 12$	$3 \times x = 18$	$3 \times x = 30$
	$3 \times x = 24$	$3 \times x = 27$	$3 \times x = 21$
13.	$24 : 3 + 19$	$(60 - 39) : 3$	$(19 + 8) : 3$
	$27 : 3 + 26$	$(83 - 56) : 3$	$(18 + 6) : 3$
	$21 : 3 + 35$	$(72 - 42) : 3$	$(12 + 9) : 3$

14. Izъ cimprъ takъp 3 qātъca makyt carae mateln t. 24 qātъca takъp mat s t n, 29 cimprъ takъ qala. Muntokt  kussa] cimprъ takъ es ?

15. 3 carae ipt l aj t r pt l tablicam n kъrt :

$3 \times 2 = 6$	$3 \times 5 = 15$	$3 \times 8 = 24$
$3 \times 3 = 9$	$3 \times 6 = 18$	$3 \times 9 = 27$
$3 \times 4 = 12$	$3 \times 7 = 21$	$3 \times 10 = 30$
$6 : 3 = 2$	$15 : 3 = 5$	$24 : 3 = 8$
$9 : 3 = 3$	$18 : 3 = 6$	$27 : 3 = 9$
$12 : 3 = 4$	$21 : 3 = 7$	$30 : 3 = 10$

4 carae ipt l aj t r pt l.

1. Miq la] myr 4 miq lat carae togylt t; nilc k 40 t tt  togylt t.

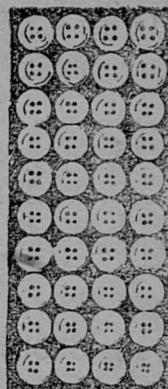
Munt k torma] myr n k rt . 40-qъp 4 carae to togylt t, nassak to togylt t, ni qaim assa qalyuj .

2. $4+4+4+4$ $(4\times 4)+(4\times 4)$
 4×4 4×8

3. $4+4+4$ $(4\times 3)+(4\times 3)$
 4×3 4×6
 $(4\times 3)+(4\times 3)+(4\times 3)$
 4×9

4. $4+4+4+4+4$ $(4\times 5)+(4\times 5)$
 4×5 4×10

5. $4+4+4+4+4+4+4$ $(4\times 3)+(4\times 3)+4$
 $(4\times 5)+(4\times 2)$ 4×7

6. Uciptæl mætqyt 9 āmt̄rsæ pom metāt̄n. Izъ āmt̄rsæ pot cātъ 4 torþam meqo nātna. 17 torþam assa mesāt̄t. Kussaþ torþam mesāt̄t?

7. Macoqyп 7 makр tatt̄sāt̄t. Izъ makoqyп 4 tāntъ pom mesāt̄t. 19 tāntъ roqyп sunaqр mesāt̄n. Kussaþ tāntъ po qala?

8. Annapmъqyt 4 ātæt pontъ eja. Remъm meptæntъ cātъ Annapmъk 9 par koccik ātæt pontъm ejo nātna. Kussaþ ātæt pontъ Annapmъk tāmъqo nātna?

9. $4\times 9+48$ $4\times(43-36)$ $(41-37)\times 7$
 $4\times 10-25$ $4\times(62-53)$ $(52-48)\times 6$
 $4\times 8-19$ $4\times(100-90)$ $(33-29)\times 8$

10. Klassqyt 32 ija eja. Tantaltþriæntъ kintъ izъ stolъt qeqyt 4 ijat caræ omta. Kussaþ stol klassqyt eja?

11. Ukkыr sərt pækъqorý cārpъt mirtъ 4 kop. Kussaþ pækъqorý cārpъt 24 kopejkasæ təmental? 36 kopejkasæ təmental?

12. 4 pækъqorý cāroqyп ijat ukkыr tetradip metāt̄n. Kussaþ tetrad təpъt 40 pækъqorý cāroqyп metāt̄n?

13. Ukkыr tuþkat cātъ 4 vrusъp meqo nātna. 28 vrusqyп kussaþ tuþkam metal?

14.	$4 \times x = 8$	$4 \times x = 12$	$4 \times x = 20$
	$4 \times x = 16$	$4 \times x = 24$	$4 \times x = 40$
	$4 \times x = 32$	$4 \times x = 36$	$4 \times x = 28$
15.	$24 : 4 + 37$	$28 : (61 - 57)$	$(53 - 17) : 4$
	$28 : 4 + 45$	$32 : (82 - 78)$	$(18 + 14) : 4$
	$32 : 4 + 56$	$40 : (63 - 59)$	$(61 - 37) : 4$
	$36 : 4 + 68$	$36 : (70 - 66)$	$(22 + 18) : 4$

16. Skolantъ iјatъt cäťt sittъ nimaſtirъt cip tattbästt. Ukkъr ciqъt 7 l nima eſy, jaſyk ciqъt 9 l nima eſy. Ukkъr litr 4 stanksæ tirtъq eſa. Kussaſt stakan nima sittъ ciqъt eſy?

17. Lъrtyr mëtъtys fabrikaqt 8 ucintъt ima uca. Izъ im a 3 masinasæ uca. Fabrikaqt aj 7 ima uca. Izъ im a 4 masinasæ uca. Muntoktъ kussaſt masina fabrikaqt eſa?

18. Memъqynpt wärgъt ija zawodqyt izъ celъymæ 4 casyt kuntu uca. Kitajil tättoqyt wärgъt ija zawodqyt izъ celъymæ 14 casyt kuntu uca. Kussaſt casyt kuntu me wärgъt ijamyt zawodqyt muktъt celъt kuntu uca? Kitajil wärgъt ija 2 celъt kuntu ucip-täntvänpt me ijamyt kussaſt cassak qānaq uca?

19. 4 caræ iptæſt aj tärtyrtaſt tablicam nækrytъ:

$4 \times 2 = 8$	$4 \times 5 = 20$	$4 \times 8 = 32$
$4 \times 3 = 12$	$4 \times 6 = 24$	$4 \times 9 = 36$
$4 \times 4 = 16$	$4 \times 7 = 28$	$4 \times 10 = 40$
$8 : 4 = 2$	$20 : 4 = 5$	$32 : 4 = 8$
$12 : 4 = 3$	$24 : 4 = 6$	$36 : 4 = 9$
$16 : 4 = 4$	$28 : 4 = 7$	$40 : 4 = 10$

ТАНЬМТЬРЫ, МЬМ ТАТТУРТАӘ.

1.	5×6	4×6	$25 : 5$	$28 : 4$
	4×8	5×7	$24 : 3$	$45 : 5$
	3×7	3×9	$40 : 5$	$36 : 4$

2. Klassqyt tantaltъnpt qup ijamtkini 54 tetradip miqylsyt. 6 ijanpk 5 tetradit caræ misyt. Jarыl ijamtkini 4 tetradit caræ misyt. Kussaſt ijanpk tantaltъnpt qup tetradil myr misyt?

6 сарә iptәe aj тәгъртәe.

1.	$6 =$	$6 \times 1 =$
2.	$6+6 =$	$6 \times 2 =$
3.	$6+6+6 =$	$6 \times 3 =$
4.	$6+6+6+6 =$	$6 \times 4 =$
5.	$6+6+6+6+6 =$	$6 \times 5 =$
6.	$6+6+6+6+6+6 =$	$6 \times 6 =$
7.	$6+6+6+6+6+6+6 =$	$6 \times 7 =$
8.	$6+6+6+6+6+6+6+6 =$	$6 \times 8 =$
9.	$6+6+6+6+6+6+6+6+6 =$	$6 \times 9 =$
10.	$6+6+6+6+6+6+6+6+6+6 =$	$6 \times 10 =$

1. Na tablicam tetradqәentь пәкърть. Kussak sittymtәeliј nerqыт enta, togyltәet, tettymtәeliј nerqыt, sittь cәejkыrtь| nerqыt, togyltәet? Tablicantь togyltәry| torma| түр пәкърть.

$$\begin{array}{ll} 6 + 6 + 6 + 6 & (6 \times 4) + (6 \times 4) \\ 6 \times 4 & 6 \times 8 \end{array}$$

2. Nәqъtymtәeliј, muktymtәeliј, ukkыr cәejkь kөtymtәeliј nerqыt kussak enta togyltәet? Tablicantь togyltәry| torma| түр пәкърть.

$$\begin{array}{lll} 6+6+6 & (6 \times 3)+(6 \times 3) & (6 \times 3)+(6 \times 3)+(6 \times 3) \\ 6 \times 3 & 6 \times 6 & 6 \times 9 \end{array}$$

3. Somrylamtәeliј, kөtymtәeliј nerqыt kussak enta togyltәet? Selcimtәeliј nerqыt kussak enta togyltәet? Tablicantь togyltәry| torma| түр пәкърть.

$$\begin{array}{ll} 6+6+6+6+6 & (6 \times 5)+(6 \times 5) \\ 6 \times 5 & 6 \times 10 \\ 6+6+6+6+6+6+6 & (6 \times 3)+(6 \times 3)+6 \\ (6 \times 5)+(6 \times 2) & 6 \times 7 \end{array}$$

4. Kәprylә usinty| qumyt artejqыt ukkыr celet kinty 60 qelъsъty| po| torryr sәeqъsәtъt. Assa kәprylә usinty| qumyt ukkыr celet kinty 54 qelъsъty| torqyr sәeqъsәtъt. Kussa| qelъsъty| torqy kәprylә usinty| qumyt assa kәprylә usinty| qumyttyppnäň 7 celet kinty koccik sәeqъsәtъt?

5. 4 ყანიл лакат сіттєт—6 kg. Кооперативъ 36 үнцил ყаნіл лакат таттасатт. На таттырың ყаნіл лакат сіттєп кунмантың еңа?

6. Торыктың туқат сіттє 6 kg. Торытірің туқат сіттє 6 пар коссі еңа? Куссаң kg торыгыт сіттє еңа?

7.	$6 \times 5 - 15$	$6 \times (23 - 19)$	$(15 - 9) \times 4$
	$6 \times 9 + 28$	$6 \times (52 - 46)$	$(13 - 7) \times 5$
	$6 \times 7 - 24$	$6 \times (47 - 37)$	$(20 - 14) \times 9$
	$6 \times 8 + 36$	$6 \times (64 - 56)$	$(14 - 8) \times 7$

8. Plakatъ меңтәт сәтъ 6 пәкъетдорың сәрым үәнть сімьтъдо нәтна. Ijat klassъ 24 пәкъетдорың сәрым таттасатт. Ныпь аж 48 пәкъетдорың сәрым таттасатт. Куссаң plakat на шынък пәкъетдороңынъ ijat метатын?

9. Arat көрүлтәеңынъ чимтү уккыр tot қапығыт 36 селт күнтү ilbsatт, jarык tot қапығыт 54 селт күнтү ilbsatт. Куссаң муктұт сель төрттү sittү tot қапығыт ilbsatт?

10. Nojavı-iræqыт 30 сель еңа. Куссаң муктұт сель појавı iræt еңа?

11. Izъ atæl milbt сәтъ 6 atæl attyntyң qur lentъдо нәтна. Куссаң atæl milb 60 atæl attyntyң qur attaat?

12. Izъ tuқat syңсоңыт 6 пәкъентұрса ро ippa. Куссаң tuқat syңшонты 42 пәкъентұрса ро rinqылqо нәтна?

13.	$6 \times x = 12$	$6 \times x = 18$	$6 \times x = 30$
	$6 \times x = 24$	$6 \times x = 36$	$6 \times x = 60$
	$6 \times x = 48$	$6 \times x = 54$	$6 \times x = 42$

14.	$36 : 6 + 25$	$(16 + 14) : 6$	$(25 + 29) : 6$
	$42 : 6 + 48$	$(72 - 48) : 6$	$(65 - 17) : 6$
	$54 : 6 + 39$	$(67 - 19) : 6$	$(82 - 22) : 6$

15. 7 totып iqyt suryt дорың ть тәкъетрьсатт. Izъ totып iqyt 6 кыра дорыңа ыттасатт. Ныпь аж 19 wərqъ suryt дорыр на totып intъ ыттасатт. Muntokту kussaң suryt дорыр тәкъетрьсатт?

16.	$(17 + 19) : 6$	$6 \times (51 - 47)$	4×6	5×6
	$(23 + 25) : 6$	$6 \times (93 - 85)$	6×4	6×5
	$(37 + 17) : 6$	$6 \times (80 - 74)$	$24 : 4$	$30 : 5$
	$(11 + 13) : 6$	$6 \times (62 - 53)$	$24 : 6$	$30 : 6$

17. 6 caræ iptæl aj tārъptæl tablicam пәкыртъ:

$6 \times 2 = 12$	$6 \times 5 = 30$	$6 \times 8 = 48$
$6 \times 3 = 18$	$6 \times 6 = 36$	$6 \times 9 = 54$
$6 \times 4 = 24$	$6 \times 7 = 42$	$6 \times 10 = 60$
$12 : 6 = 2$	$30 : 6 = 5$	$48 : 6 = 8$
$18 : 6 = 3$	$36 : 6 = 6$	$54 : 6 = 9$
$24 : 6 = 4$	$42 : 6 = 7$	$60 : 6 = 10$

8 caræ iptæ aj tārъptæ.

1. Qъsqæsajila тъ 8 caræ nilcik togyltæt: 8, 16, 24... 80 төттъ nilcik togyltæt. Muntъk torma] търп пәкыртъ.

80-дънь 8 caræ to togyltæt, nassak togyltæt ni qaim assa qalyryjae.

2. Kussal qъsqæsajila 4 nerqyt eja? 8 nerqyt eja?

3. Kussal qъsqæsajila 3 nerqyt eja? 6 nerqyt eja? 9 nerqyt eja?

4. Kussal qъsqæsajila 5 nerqyt eja? 10 nerqyt eja?

5. Kussal qъsqæsajila 7 nerqyt eja?

6. Flagyl търп meptæt cäty tantaltynly]

qup izъ nädqyr ijanlyk 8 пәкыгдоры] сäрпт caræ misyt. Kussal пәкыгдоры] сäрпм 18 ijanlyk tantaltynly] qup misyt?

7. 6 ija 8 flagyl caræ mesätyt. 9 ija na flagyl тът cäty 5 pol lakat caræ mesätyt. Ijat qaim koccik mesätyt? Kussak koc-cik mesätyt?

8. Ukkыr sekoqyt 8 flag ьтыттынть, jaqyl sekoqyt posuko] sekoqyly 4 par kocci flag ьтыттынть. Munktokty kussal flag ьтыттынть?

9.	$8 \times 6 + 25$	$8 \times 8 - 36$	$8 \times (53 - 44)$
	$8 \times 9 - 38$	$8 \times 3 + 48$	$8 \times (81 - 75)$
	$8 \times 7 + 19$	$8 \times 10 - 57$	$8 \times (62 - 54)$
	$8 \times 5 - 23$	$8 \times 4 + 29$	$8 \times (45 - 38)$
10.	$(100 - 92) \times 6$	$(53 - 45) \times 5$	$8 \times (92 - 89)$
	$(75 - 67) \times 9$	$(32 - 24) \times 4$	$8 \times (43 - 36)$
	$(84 - 76) \times 7$	$(91 - 83) \times 8$	$8 \times (61 - 51)$

11. Sāntvārēntēt kunte ijat 32 āmtvārsē pop pērēl tēsāe tot-tēsātēt. Izē nerte 8 āmtvārsē pop tottēsātēt. Kussal nerte muntek 32 āmtvārsē pop tottēsātēt?

12. Amvārsē mātqēt izē stolēt qēnēt 8 skolaļ ija āmtēsātēt. Muntokte 64 skolaļ ija amvārsē mātqēt āmtēsātēt. Kussal stolēmēt eja?

13. 1 Maj celēt skolačpēt komsomol ijat aj pionerēt flagi tēsāe ponnēt tantēsātēt. Ukpē 24 komsomol ija qēppa, mo- qoqēt 48 pioner qēppa. Muntek ija pērēl tēsāe qēppātēt. 8 ijat carē izē nerqēt qēppa. Kussal nersāe ijat qēppātēt?

14. Plakatēt meptāet cātē pēkētqoročpēt symēt āpyltēpēt tēpē matēlqo nātna. Izē symēt āpyltēt tāntētē — 8 sm. Kussal nilciļ symēt āpyltēpēt 72 santimetrēl pēkētqorēt lakačpēt me- tal? 56 santimetrēl pēkētqorēt lakačpēt metal?

15.	$8 \times x = 16$	$8 \times x = 24$	$8 \times x = 40$
	$8 \times x = 32$	$8 \times x = 48$	$8 \times x = 80$
	$8 \times x = 64$	$8 \times x = 72$	$8 \times x = 56$

16.	$32 : 8 + 27$	$64 : 8 + 47$	$(18 + 38) : 8$	$(71 - 39) : 8$
	$48 : 8 + 39$	$72 : 8 + 65$	$(23 + 17) : 8$	$(83 - 59) : 8$
	$24 : 8 + 58$	$56 : 8 + 86$	$(46 + 26) : 8$	$(65 - 17) : 8$
	$40 : 8 + 66$	$80 : 8 + 54$	$(58 + 22) : 8$	$(91 - 27) : 8$

17. 81 kopejkasē 5 kypē tetradip aj wērqē tetradiļ tēpē tēmēsātēt. Kypē tetradit mirtē — 5 kop. Wērqē tetradit mirtē — 8 kop. Kussal wērqē tetradip tēmēsātēt?

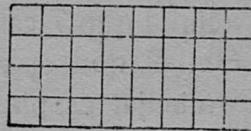
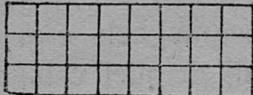
18. Uciptāēt mātqēt cimēt brus ešē. Na brusēt cimētētē — 1 m. Na brusqēpēt ukkēt pelēmēt to matēsātēt. Na matērēt lakat cimētētē — 36 sm. Qalipēt brusqēpēt sāntvārēt stolēt cātē torpēt tēmēt mesātēn. Izē stolēt torpēt cimētētē — 8 sm. Kus- saļ stolēt torpēt mesātēn?

19. 8 carē iptāēt aj tārēptāēt tablicam pēkētēt:

$8 \times 2 = 16$	$8 \times 5 = 40$	$8 \times 8 = 64$
$8 \times 3 = 24$	$8 \times 6 = 48$	$8 \times 9 = 72$
$8 \times 4 = 32$	$8 \times 7 = 56$	$8 \times 10 = 80$
$16 : 8 = 2$	$40 : 8 = 5$	$64 : 8 = 8$
$24 : 8 = 3$	$48 : 8 = 6$	$72 : 8 = 9$
$32 : 8 = 4$	$56 : 8 = 7$	$80 : 8 = 10$

20. Nilcił nuroqы́ sæñæsъты́ тър koræltæt.

Izь nuroqы́ sæñæsъты́ тъқыт sajılam togyltæt. Logtý [ner-
qыт sajılam togyltæt, атын еты́ nerqыт sajılam togyltæt. Togyl-
tærý] torma] тър ңæнть qæntæptæt.

$$3 \times 8 = 24$$

$$8 \times 3 = 24$$

$$4 \times 8 = 32$$

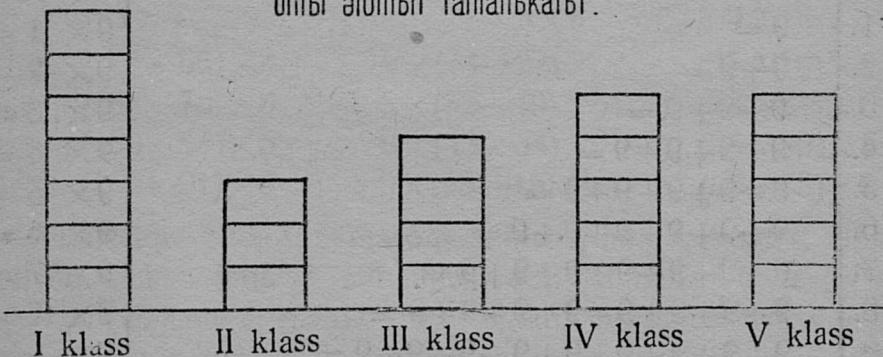
$$8 \times 4 = 32$$

Kocci par iptæqænть ukkыr torma jařyk tormat koptoqып-
ты́ pinq eja. Jannæ пækkyrý torænтьpsæ] тът тогъ на тæтк
mepsätý] угът tattæt:

$$3 \times 5; 3 \times 6; 4 \times 3; 4 \times 5; 4 \times 6; 5 \times 6; 5 \times 8; 6 \times 8;$$
$$5 \times 10; 6 \times 10.$$

DIAGRAMMAŁ MЬ.

Mukът сеът кунъ kussa] casыт кунъ ijat skolaqы́
онът атомън танталъкать.

1. Izь sajıla ukkыr cas atyltyjyt. Na masstab. Na mas-
stabъs sak diagramma qætropynt.

Sajıl тър izь logtý nerqыт togyltæt. Diagrammap kojal-
tæmræt.

2. Tat klassqænть muntyr ijatyr togyltæt. Ukon ijatyr
togyltæt, пыль nætætъr togyltæt. Onænть tetrađqænть sitt
logtý sajisъты́ nerqыр qættъ. Ukkыr ner—kussa] ija eja, atylty-
jytъjæ, sittymtæli] ner—kussa] nætæk eja, atyltyjytъjæ. Diag-

rammat innæp nækryt: „Kussal ija sittymtæli klassqyt ej“.
Logtæl nerqyt innæp nækryt: „ijat“, „nætæt“. Diagrammat qønt masstavymt atyltæt.

3. Omtæl qon eptæqynt zawodqyt ucintæl qup izь celъymtæl 12 casyt kuntu ucisъ. Ti me fabrikaçynt, zawodqynt izь celъymtæl ucintæl qup 7 casyt kuntu uca. Nilci diagrammap koræltæt: „Omtæl qon eptæqynt qaij uciprtæl celъ esъ, Oktaçv-iræqyj rewolucijsat esyptænt tâqqyt qaij uciprtæl celъ eseca“?

ТАНЬМТЬРЫЈ МЪМ ТАТТУРТАЕ.

1.	6×5	8×9	$36 : 6$	$64 : 8$
	8×7	6×10	$48 : 8$	$42 : 6$
	6×8	8×5	$54 : 6$	$80 : 8$

2. 6 kg mukaçynt 8 kg naçip pirlsætæt. Kussal kg naçip 42 kg mukaçynt pirentætæt?

9 caræ iptæ aj tärþptæ.

1.	$9 =$	$9 \times 1 =$
2.	$9+9 =$	$9 \times 2 =$
3.	$9+9+9 =$	$9 \times 3 =$
4.	$9+9+9+9 =$	$9 \times 4 =$
5.	$9+9+9+9+9 =$	$9 \times 5 =$
6.	$9+9+9+9+9+9 =$	$9 \times 6 =$
7.	$9+9+9+9+9+9+9 =$	$9 \times 7 =$
8.	$9+9+9+9+9+9+9+9 =$	$9 \times 8 =$
9.	$9+9+9+9+9+9+9+9+9 =$	$9 \times 9 =$
10.	$9+9+9+9+9+9+9+9+9+9 =$	$9 \times 10 =$

1. Na tablicam nækryt. Sittymtæli, tettymtæli, sittymtæli, ketymtæli, nerqyt kussak enta, togyltæt? Togyltæryj tor-mal myr tablicant nækryt.

$$\begin{array}{ll} 9+9+9+9 & (9 \times 4)+(9 \times 4) \\ 9 \times 4 & 9 \times 8 \end{array}$$

2. Нāqъrъmtæli], muktъmtæli], ukkъr сæյкъпты] kөtъmtæli] nerqъt kussak enta togyltæt? Togyltъry] torma] тър tablicantъ nækъrtъ.

$$\begin{array}{lll} 9+9+9 & (9 \times 3)+(9 \times 3) & (9 \times 3)+(9 \times 3)+(9 \times 3) \\ 9 \times 3 & 9 \times 6 & 9 \times 9 \end{array}$$

3. Somry]amtæli], kөtъmtæli], selcimtæli] nerqъt kussak enta togyltæt? Togyltъry] torma] тър tablicantъ nækъrtъ.

4. Tæræt qоры] тър 9 särtyrtъ särtsärtъ. Izъ särtyrtъ 10 qорыт särtsärtъ. Na tæræt qоры] тъqыпь Iwan 38 qорыт mirъksъt. Kussa] tæræt qорь tärlyptъqыт qala?

5. 8 ija flagы] тър metätyн. Izъ ija 9 flagыt caræ metyjyt. 45 flagыр ijat mesärtъt. Kussa] flag aj meqontъtqo nätna?

6. Andrej-ira pelъkâlk ila. Tap köt kuntъ tär 9 särty loqap qäppnъt. Arteli] qumtyt ukkъrsak minarlæ 10 par koccik särty loqap qäppnärtъt. Arteli] qumtyt Andrej-irannäp kussak kocci särty loqap qäppnärtъt?

$$\begin{array}{llll} 7. \quad 10 \times 3 - 3 & 10 \times 5 - 5 & 10 \times 7 - 7 & 10 \times 9 - 9 \\ 9 \times 3 & 9 \times 5 & 9 \times 7 & 9 \times 9 \\ 10 \times 4 - 4 & 10 \times 6 - 6 & 10 \times 8 - 8 & 10 \times 10 - 10 \\ 9 \times 4 & 9 \times 6 & 9 \times 8 & 9 \times 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 8. \quad (75 - 66) \times 4 & 9 \times (34 - 27) & (25 - 16) \times 7 \\ (84 - 75) \times 8 & 9 \times (52 - 49) & (73 - 64) \times 6 \\ (93 - 84) \times 5 & 9 \times (43 - 34) & (95 - 86) \times 8 \\ (100 - 91) \times 6 & 9 \times (25 - 15) & (64 - 55) \times 9 \end{array}$$

9. Arte]qyt sittъ qum masoqыпь makъ] тър tattysärtъt. Ukkъr qup 36 makъr tattysyt, sittymtæli] qup 72 makъr tattysyt. Izъ qup izъ celъjutæ 9 makъt caræ tattko]cimrysyt. Kussa] celъt kuntъ izъ qup ucisъ?

10. Qely] konserwy] torqы]a] тър nerъ] тъsæ pinkyIsärtъt. Izъ nerъ] 9 konserwy] torqы]ap pinkyIsärtъt. Kussa] nerъ] 27 konserwy] torqы]ap pinkyIsärtъt? 54 torqы]ap pinkyIsärtъt? 81 torqы]ap pinkyIsärtъt?

11. Izъ qaglonъ 9 kanat caræ cälsæ särtylytъn, kussa] qaglonъ 45 kanap särentätyn? 90 kanap särentätyn?

12. Izъ skola] porqontъ 9 miqъ]at caræ syssätytъn. Kussa] porqontъ 63 miqъ]am syttätytъn?

13. $9 \times x = 18$ $9 \times x = 27$ $9 \times x = 45$
 $9 \times x = 36$ $9 \times x = 54$ $9 \times x = 90$
 $9 \times x = 72$ $9 \times x = 81$ $9 \times x = 63$
14. $(27:9) \times 7$ $(45:9) \times 8$ $(17+19):9$
 $(54:9) \times 8$ $(90:9) \times 4$ $(28+44):9$
 $(63:9) \times 5$ $(81:9) \times 6$ $(25+29):9$
15. 5×9 4×9 8×9 3×9 6×9
 9×5 9×4 9×8 9×3 9×6

16. Skolał ijasat 86 solkowajsæ tołcił týr aq 4 qaglyłap témbsäťt. Izъ tołcit mirtь — 9 solkowaj, izъ qaglyłat mirtь 8 solkowaj. Kussal tołci ijasat témbsäťt?

17. Wərqъ pionerъ gruppaqt 47 pioner eja. 2 pionerъ qəciqqt 10 pionerъ caræ eja. Jarlı pionerъ qəciqqt 9 pionerъ caræ eja. Wərqъ pionerъ gruppaqt kussal pionerъ qəciq eja?

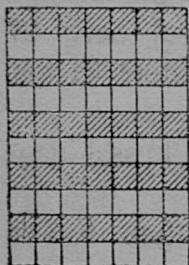
18. 9 caræ iptaeł aq tärxtptaeł tablicam nəkkyrt:

$9 \times 2 = 18$	$9 \times 5 = 45$	$9 \times 8 = 72$
$9 \times 3 = 27$	$9 \times 6 = 54$	$9 \times 9 = 81$
$9 \times 4 = 36$	$9 \times 7 = 63$	$9 \times 10 = 90$
$18:9 = 2$	$45:9 = 5$	$72:9 = 8$
$27:9 = 3$	$54:9 = 6$	$81:9 = 9$
$36:9 = 4$	$63:9 = 7$	$90:9 = 10$

7 caræ iptaeł aq tärxtptaeł.

1. Kwadratyl týr neşył týsæ togyltæt: 7, 14, 21. Nilcik 70 tätttæ togyltæt.

70-qayıł 7 caræ to togyltæt. Nassak to togyltæt, ni qaim assa qalyňjæ.

2. $7+7+7+7$ $(7 \times 4)+(7 \times 4)$
 7×4 7×8
3. $7+7+7$ $(7 \times 3)+(7 \times 3)$
 7×3 7×6
 $(7 \times 3)+(7 \times 3)+(7 \times 3)$
 7×9

4. $7+7+7+7+7$ $(7 \times 5)+(7 \times 5)$
 7×5 7×10

5. $7+7+7+7+7+7+7$ $(7 \times 3)+(7 \times 3)+7$
 $(7 \times 5)+(7 \times 2)$ 7×7

6. Konserw-meteytəl zawodty izъ celyumiae 7 wәciл tiryl awtomoviл aj 6 qelyl tiryl awtomoviл tykattyп. Kussal wәciл tiryl awtomoviл, kussal qelyl tiryl awtomoviл 7 celyt kinty qeptykatty?

7. Ukkyl mukaл kotaqyt 7 kg muka esy. Sittymtæliл kotaqyt posukoл kotaqyп muka 4 par koc esy. Nãqyгymtæliл kotaqyt sittymtæliл kotaqyп 5 kg sak muka koc esy. Kussal kg muka naqyгymtæliл kotaqyt esy?

8. Sitt kезыл ciqyt 62 l nima esy. Ukkyl ciqyп 7 l nimap miryksatyt, jaryl ciqyп nimap 3 par koccik miryksatyt. Kussal nima qala?

9. $7 \times 3 + 39$ $7 \times 8 - 19$ $(15 - 8) \times 8$
 $7 \times 5 + 48$ $7 \times 9 - 35$ $(13 - 6) \times 6$
 $7 \times 4 + 56$ $7 \times 7 - 32$ $(14 - 7) \times 9$
 $7 \times 6 + 28$ $7 \times 10 - 44$ $(12 - 5) \times 7$

10. $(82 - 75) \times 10$ $7 \times (21 - 16)$ $7 \times (52 - 46)$
 $(54 - 47) \times 5$ $7 \times (32 - 28)$ $7 \times (61 - 53)$
 $(90 - 83) \times 4$ $7 \times (43 - 37)$ $7 \times (44 - 35)$
 $(41 - 34) \times 3$ $7 \times (62 - 55)$ $7 \times (73 - 66)$

11. Fewral iræt 28 celyt eja. Kussal par selci celyt caræ fewral iræqyt eja?

12. Skolaqyt izъ celyumiae 7 l kerosin lampal myssæ cätykatty. Kussal celyt kinty 56 l kerosin cätentatty?

13. Skolaл ijatlykini apsyt cäty izъ celyumiae 7 kg naqir mi-katty. Kussal celyt cäty 21 kg naq sepylaq enta? 42 kg? 63 kg?

14. Ukkyl artej 35 qelyl tiryl torqyr kooperatiwt yтьyst. Jaryl artej 49 qelyl tiryl torqyr yтьyst. Muntuk qelyl torqyr myр alakoл mynty teltsatyt. Izъ alakot syuqonty 7 torqyt caræ teltsatyt. Kussal alakosæ muntuk qelyl torqyr myр yтьst?

15. Tetravit mirtы — 7 kop. 49 kopejkasæ kussal tetrav tementeal?

16.	$7 \times x = 14$	$7 \times x = 21$	$7 \times x = 35$			
	$7 \times x = 28$	$7 \times x = 42$	$7 \times x = 70$			
	$7 \times x = 56$	$7 \times x = 63$	$7 \times x = 49$			
17.	$(42:7) \times 8$	$(63:7) \times 5$	$(73-45):7$			
	$(35:7) \times 6$	$(56:7) \times 3$	$(27+22):7$			
	$(21:7) \times 10$	$(70:7) \times 7$	$(71-29):7$			
18.	3×7	4×7	5×7	6×7	8×7	9×7
	7×3	7×4	7×5	7×6	7×8	7×9

19. Qættæntѣt cātъ ijat sъl тър аj сътърсаe рo| тър tæmъsâtѣt. Sъl тъt mirtѣ — 1 solk. 35 кор. Izъ сътърсаtѣ| pot mirtѣ — 7 коп. Muntъk tæmър| тър ijat 1 solk. 91 kopejkasæ tæmъsâtѣt. Kussa| сътърсаtѣ| pot ijat tæmъsâtѣt?

20. 7 caræ iptæ| aj târptæ| tablicam nækыгъ:

$7 \times 2 = 14$	$7 \times 5 = 35$	$7 \times 8 = 56$
$7 \times 3 = 21$	$7 \times 6 = 42$	$7 \times 9 = 63$
$7 \times 4 = 28$	$7 \times 7 = 49$	$7 \times 10 = 70$
$14 : 7 = 2$	$35 : 7 = 5$	$56 : 7 = 8$
$21 : 7 = 3$	$42 : 7 = 6$	$63 : 7 = 9$
$28 : 7 = 4$	$49 : 7 = 7$	$70 : 7 = 10$

РІСЬМЕТЫ| СЕЛЬ ТОГЫЛТЫРТАЕ.

1. Ukkыr pot 12 irætъ eja: janwař, fewraļ, mart, apreļ, maj, ijuň, ijuł, awgust, senṭavř, okṭavř, pojavř, dekavř.

Sæq съsæ 31 сельсъты| irætъtър pækырьнtätyt. Fewraļ-iræt 28 сельсъ еја. Izъ tettymtæli| pot fewraļ 29 сельсъ еја. Jaryň irætъt 30 сельсъ ејатъt.

Irætъt nimimtѣt pækырьt. Izъ iræt kussa| сельсъ еја pækырьt.

Somak tenyрpæt: 4 iræt 30 сельсъ caræ еја — apreļ, ijuň, senṭavř, pojavř.

2. Tap сель Dekavř irætъt somryja kë| këtymtæli| сельсъ. Kussa| сельсъ Dekavř irætъt pärontъ qala?

3. Ijat arat senṭavř-irætъt, okṭavř-irætъt aj 5 сельсъ pojavř-irætъt kunte tantaltysätyt. Nat kunte ijat 10 сельсъ kunte kës-qyltysätyt. Kussa| сельсъ kunte ijat tantaltysätyt?

4. Ukkыr wærqъ zawod somryja po| planъtъ 33 irætъt kunte mejyt. Jaryk zawod ontъ planъtъ 3 pot 7 irætъt kunte

төңт. Qaiż zawod onť planymt pos kəprylæ төңт? Kussak kəprylæ төңт?

5. 5 muktytcelsevymy irætseyr nimtaet. Qaiż iræt 5 muktytcelst aj 1 cely ejäst? Qaiż iræt caňak 4 selcicelst ejä?

6. Pisymetys cely—24 casst ejä. 1 cas—60 minutat ejä. Pos kypa cely (22 dekabır iræqyt) Moskwaqt 7 casst aj 1 minutat kintek ekka. Kussal casst aj minutat kintek pos wərqy pit Moskwaqt ekka?

7. Pos cumpre cely (22—ijsuq-iræqyt) Moskwaqt 17 casst aj 34 minutat kintek ekka. Kussal casst aj minutat kintek pos kypa pit Moskwaqt ekka?

8. Skolaş ija ukkyl togyttsäty särym 8 minutat kintek togyttsäty. Kussal minutat kintek təp 9 nilciş särym togyttsäty?

9. 2 p. 9 iræt + 6 iræt   1 p. 8 iræt + 2 p. 9 iræt
3 p. 4 iræt — 7 iræt   4 p. 6 iræt — 1 p. 10 iræt

10. 2 p. c. 16 c. + 19 c.   5 p. c. 18 c. + 7 p. c. 15 c.
6 p. c. 3 c. — 15 c.   8 p. c. 7 c. — 3 p. c. 12 c.

11. 2 c. 45 min. + 26 min.   2 c. 38 min. + 1 c. 55 min.
7 c. 15 min. — 48 min.   8 c. 25 min. — 5 c. 37 min.

12. Ijat qaryp 9 casqyp tantaltqolamnät. 1 casst aj 50 minutat təttelijat tantalttsäty. Nat kintek təp 65 minutat kintek kəsqyltsäty. Kussal casst aj minutat kintek ijat tantalttsäty?

13. Ucintyş ima ijamty qaryp 6 cas. 45 minutaqt kətəpsäty mättel tatttsäty. Celty 3 cas. 20 minutaqt ucintyş ima ijamty kətəpsäty mätqyp moqypae isyt. Kussak kintek ijat kətəpsäty mätqyt illy?

14. Arteliş qumtyt qaryp 5 casqyp qəlyqolamnät. Utty 8 cas. 30 minutat təttelijat ucisäty. Kussal casst kintek təp qəlyqütäty?

15. Parohod meqypet celyp 1 cas. 10 min. tynta. Skolaçyp pristanit təttelijat 2 cas. 30 min. kintek qənqo nättna. Kussaqyt skolaçyp tantqo nättna, casst tettymtæliş pelæktsæ parohodyt typtænt ukoqyt tyqontoqo?

16. Komsomol ijat myttqontyqo tantalttsäty. Utty 7 cas. 20 minutaqyp utty 9 cas. 40 minutat təttelijat tantalttsäty. Kussak kintek komsomol ijat tantalttsäty?

17. Artelij qumtyt jap taqqylsäät. Artelij olst qum dokladym kojuotrÿqolapsy. Tär utyp 7 cas. 10 minutaqyp — 8 cas. 45 minutat tætt koujotrÿsy. Kussal kinty olst qum kojuotrÿsy?

18. Casyt atyltymtrÿpsæ celst contym atyltymryyt. Kussal cas risymenty celst esyptæntypnäp qässy? Casyt atyltymtrÿpsæl këzylä aj ukkyl casypr atyltymryyt. Ti kussal cas risymenty celst esyptæntypnäp qässy?

Celst 1 cas jaryk nimtæt — 13 cas.

„ 2 cas „ „ — 14 cas.

„ 3 cas „ „ — 15 cas.

Nilcik na tablicam nennæ pækirt. Onænt tetradqænt pækirt.

19. Arteqyt usinty qip 8 casoqyp 15 casyt tætt usis. Kussal casyt kinty izy celvymæ tär usa?

20. Parowoz wagonyl myzæ Moskwaqyp 22 cas. 30 min. tantysy. Jaryl celst 9 cas. 10 min. na parowoz wagonyl myzæ Leningradty tysy. Kussak kinty parowoz wagonyl myzæ koralaq qässä?

21. Leningradqyp parowoz wagonyl myzæ 22 cas. 50 min. tantysy. Jaryk celst 9 cas. 30 min. tär Moskwanty tysy. Kussak kinty tär koralaq qässä?

22. Me qumimyt 10 cas. 25 min. ætymantoqyp tantysäät. Narqy matly celst 15 casqyt tärpt tysäät. Kussal casyt kinty tärpt narqy matly tætt qässäät?

ТАНЬМТЫРЫЛ МЫМ ТАТТУРТАЕ.

1.	9×6	7×3	27:9	28:7
	7×8	9×8	49:7	81:9
	9×4	7×6	63:9	35:7

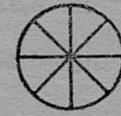
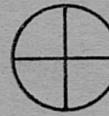
2. Iwan Jegornyk 14 cas. 20 min. poctaqyp telegrammap yutysyt. Jaryk qættoqyt pocta qip na telegrammap 19 cas. 15 min. Jegornyk misyt. Kussak kinty Iwanyst telegramma jaryk qættonyt Jegoryst tætt qässä?

3. 9—7 par ity. 9—7-sak kocci mety.

8ittymtælił pelæk, tettymtælił pelæk, sittę cæŋkыntыł kөtymtælił pelæk.

1. Nækqorпь itь. Nækqorпь intь stakan tottaet. Stakanъ qaplyumt пækqorпь imt пækqyрsæ posæ kojaltæt. Ukkыr koja enta. 3 nilcił kojam metь. Nyпь to matelть. Na koja myр 2, 4, 8 ukkыrmäntыł pelæktsæ matæt.

Izь pelæqqyntь tormał ānyltynpъ myсæ nækqyrtь: sittym-

tælił pelæk — $\frac{1}{2}$; tettymtælił pelæk — $\frac{1}{4}$; sittę cæŋkыntыł kөtymtælił pelæk — $\frac{1}{8}$.

Muqqыltiryl коja 2 sittymtælił pelæktsь eja, 4 tettymtælił pelæktsь eja, 8 sittę cæŋkыntыł kөtymtælił pelæktsь eja.

2. Nilcił kwadratъ myр koræltæt. Kwadratъ $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{5}{8}$, $\frac{7}{8}$ svtæt.

3. Nuqoqыł sænæsamył myр qættь. Sittę ukkыrmäntыł pelæntyssæ täræt, 4 ukkыrmäntыł pelæntyssæ täræt, 8 ukkыrmäntыł pelæntyssæ täræt. Selcukыł togyltuptæsæ na toræntyrsæp togyltæt.

4. Nuqoqыł koræltam koræltæt. Sajintysæ 8 ukkыrmäntыł pelæktsæ täræt. Kuttar somak nam metal?

5. Ukkыr kotaqaqt $\frac{5}{8} kg$ sahar eja, jaqыł kotaqaqt $\frac{1}{8} kg$ sahar eja. Kussał sahar sittę kotaqaqt eja?

6. Nækqorпы cäroqyпь $\frac{1}{8}$ pelæmtь to matysätъt. Nyпь aj $\frac{3}{8}$ pelæmtь to matysätъt. Kussał пækqorпь qala?

7. Sың пәккыптырсаे пот мірт — $13\frac{1}{2}$ коп. 8 итте nilciң пәккыптырсае пот күнмәнтың мірті еңа?

8. Marja $2\frac{3}{4}$ kg мүкарап тәмьсіт. $1\frac{1}{4}$ kg мүкағып ұнағір рігісіт. Kussal kg. мүка qala?

9. Көзьң сіқыт $2\frac{1}{4}$ l німа еңа. На сінт аж $1\frac{1}{4}$ l німар қамтасат. Ti kussal l німа көзьң сіқыт еңа?

10. 1 метрғып $\frac{5}{8}$ m то матает. Ныпь аж $\frac{7}{8}$ m матает. На тымт мөқ еңа?

11. Anna kooperatiwғып $5\frac{3}{4}$ m. Іыртър тәмьсіт. $4\frac{1}{4}$ метрғып Anna qал рорқымт syssыт. Kussal іыртък qala?

12. $\frac{1}{4} + \frac{1}{4}$ $\frac{1}{4} + \frac{3}{4}$ $\frac{1}{8} + \frac{3}{8}$ $\frac{3}{8} + \frac{3}{8}$ $\frac{1}{8} + \frac{5}{8}$

13. $\frac{3}{4} - \frac{1}{4}$ $\frac{5}{8} - \frac{1}{8}$ $\frac{3}{8} - \frac{1}{8}$ $\frac{7}{8} - \frac{5}{8}$ $\frac{7}{8} - \frac{3}{8}$

14. $2\frac{1}{4} + \frac{1}{4}$ $1\frac{1}{8} + \frac{3}{8}$ $2\frac{3}{8} + 1\frac{1}{8}$ $3\frac{1}{8} + 2\frac{5}{8}$

15. $3\frac{3}{4} - \frac{1}{4}$ $5\frac{5}{8} - \frac{3}{8}$ $4\frac{7}{8} - 2\frac{3}{8}$ $5\frac{5}{8} - 1\frac{1}{8}$

2, 4, 8 уккырмәнтың pelæksæ tārъptæ.

1. Zawodqыт 20 исинтің qum аж 8 исинтің има исісат. Тан талтък ріптәнты сәттүнде 2 уккырмәнтың gruppантар тәръсат. Izъ grupperаqыт kussal qum еңа?

2. Ukkыr көзьң сіқыт 18 l. nіма есі, жатың көзьң сіқыт 14 l. nіма есі. Mунтък nімар 2 уккырмәнтың сінт үккырмәнтың қамтасат. Kussal nіма izъ сіқыт eseca?

3.	2×2	4:2	3×2	6:2	5×2	10:2
	4×2	8:2	6×2	12:2	10×2	20:2
	8×2	16:2	9×2	18:2	7×2	14:2

Kocci par iptæqæntь toræntъpsæl тыр nilcik togyltæt: sit-tъ caræ sittь par itap—tettь enta. Tettь caræ sittь par itap,— sittь сæյкыптыл кет enta.

Tägъrtæqæntь toræntъpsæl тыр nilcik togyltæt: tettь sittь ukkыrmäntыl pelæktsæ tägъqo nätna, sittь сæйкыптыл кет sittь ukkыrmäntыl pelæksæ tägъqo nätna...

4. Різьметьl сель 24 castь eja. Різьметьl сельт pelækts kussal castь eja? tettymtæli l pelækts kussal castь eja?

5. 30 пәкыгфорыl сароцьп 4 ukkыrmäntыl tetradim mesätl, aj 2 пәкыгфорыl сарп qala. Kussal пәкыгфорыl сароцьп izь tetradip mesätl?

6.	2×4	8:4	3×4	12:4	5×4	20:4
	4×4	16:4	6×4	24:4	10×4	40:4
	8×4	32:4	9×4	36:4	7×4	28:4

7. 54 kopejkasæ 8 kg. сæфыр aj 1 kg kurpat tømbsätl. 1 kg. kurpat mirtь—30 kop. 1 kg сæфыт kumäntыl mirtь eja?

8. 48 solkowajsæ 8 metr ыртыр tømbsätl. 5 m. nilcil ыртыр mirtь kumäntыl eja?

9.	2×8	16:8	3×8	24:8	5×8	40:8
	4×8	32:8	6×8	48:8	10×8	80:8
	8×8	64:8	9×8	72:8	7×8	56:8

10.	$(53-39):2$	$(67-47):2$	$(18+14):4$
	$(43-27):2$	$(15+13):4$	$(19+17):4$
	$(36-18):2$	$(31-7):4$	$(27+13):4$

11.	$(51-19):4$	$(45+35):8$	$(40:8) \times (56:8)$
	$(65-37):4$	$(28+28):8$	$(72:8) \times (32:8)$
	$(92-56):4$	$(35+13):8$	$(64:8) \times (24:8)$

Nassa] par qānay.

1. Tetradqæntь пәкыптырса posæ 12 sajiäm kojaltæt. Nat qөнть sittь par qānay sajiäm kojaltæt. Kussal sajilä tat sittymtæl kojaltental?

Tätyk togyltæpæ: $12:2=6$

2. Stol intь 9 säl pop pintь. Nынь 3 par qānay säl pop pintь. Kussal säl pop sittymtæl pintal?

Tätyk togyltæpæ: $9:3=3$

3. Skola] amysræ] mætqyt 56 wərqv tarelka eja. Tymt' aj k'ra tarelka] my eja. K'ra tarelka] my wərqv tarelka] myqyp 8 par qāna] eja. Muntokt' kussa] tarelka amysræ] mætqyt eja?

4. Motory] alako 2 alakom tættvjet. Iz' alakot syuçoqyt 40 muka] kota ippa. K'ra alakot syuçoqyt 8 par qāna] muka] kota pinq eja. Kussa] muka] kota k'ra alakot syuçoqyt pinq eja?

3, 6, 9 ukk'rmānty] pelæksæ tār'ptæ.

1. 24 metry l'pty lakam 3 ukk'rmānty] pelækt'sæ matelsät. Iz' nāq'rymtæli] pelækt' kun cump eja?

2. 21 kopejkasæ 3 ukk'rmānty] tetradim təmbsät. Iz' tetradit mirt' kunmānty] eja?

3.	2×3	6:3	3×3	9:3	5×3	15:3
	4×3	12:3	6×3	18:3	10×3	30:3
	8×3	24:3	9×3	27:3	7×3	21:3

4.	$(13 + 8):3$	$(56 - 29):3$	$(39 - 18):3$
	$(16 + 14):3$	$(72 - 54):3$	$(39 - 15):3$
	$(12 + 15):3$	$(61 - 37):3$	$(71 - 59):3$

5. Ukk'rt tānt' pot cumpreyt' 4 m 2 dm. Na tānt' pom 6 ukk'rmānty] pelækt'sæ matelsät. Iz' pelækt' kun cump eja?

6. 6 suryt qoryst cāt' 54 solkowaj mirt'sät. 8 suryt qoryst cāt' kussa] solkowaj mirt'qo nātna?

7.	2×6	12:6	3×6	18:6	5×6	30:6
	4×6	24:6	6×6	36:6	10×6	60:6
	8×6	48:6	9×6	54:6	7×6	42:6

8.	$(42 - 18):6$	$(26 + 28):6$	$60:(51 - 45)$
	$(13 + 17):6$	$(32 + 16):6$	$54:(62 - 56)$
	$(28 + 8):6$	$(19 + 23):6$	$36:(83 - 77)$

9. Ukk'rt py] torqoqt 14 l kerosin esy, jar'y] py] torqoqt 13 l kerosin esy. Na muntok kerosint naq'rymtæli] pelæmt lampaj mysaæ cāt'sät.

Kussa] l kerosin qala?

10. Celbt kunte skolaſ ijat skolaqbt ukon casbt muktymtæliſ pelæntb kunte kæsqyltakatbt. Sittytæl casbt tettymtæliſ pelæntb kunte kæsqyltakatbt. Næqyymtæl casbt sittymtæliſ pelæntb kunte kæsqyltakatbt. Kussal minutat kunte ijat izb par kæsqyltakatbt?

11. Iyat 86 kopejkasæ 8 særb nækqorpb cärym aj 9 nærqv nækqorpb cärym temysätb. Særb nækqorpb cäryt mirt—4 kor. Narqv nækqorpb cäryt mirt kummantb esb?

12. Skafbt suçsoqbt 72 togyltysätb laka ej. Stol iqbt skafqvyp 9par qanaq togyltysätb laka ippa. Muntokb kussal togyltysätb laka skafbt suçsoqbt aj stol iqbt ej?

13. Sittymtæliſ klassqbt 36 skolaſ ija ej. Izb ijanbk ukkrysbi pækyptrbsæ rom misätb. Ukkryt sæjkuntb kætymtæliſ ijatbt pelæktbt ontbt pækyptrbsæ roimtbt særpælsätb. Kussal assa særpælpb pækyptrbsæ po ijatbtmyqb qala?

14.	2×9	$18:9$	3×9	$27:9$	5×9	$45:9$
	4×9	$36:9$	6×9	$54:9$	10×9	$90:9$
	8×9	$72:9$	9×9	$81:9$	7×9	$63:9$

15.	$(42-15):9$	$(82-46):9$	$(34+38):9$
	$(42+39):9$	$(54-36):9$	$(19+62):9$
	$(29+16):9$	$(49+14):9$	$(93-39):9$

16. Tantaltbntb qur 35 pækyptrbsæ kæzylam ijatbtkini mikylsbt. 9 ijanbk ukkrymtantb pækyptrbsæ kezylam mikylsbt. Aj 8 pækyptrbsæ kæzya tæryptmyqb qala. Kussal pækyptrbsæ kæzya izb ijanbk tæp misbt?

17. 69 metrl lærtbl lakaqyp 9 wærqv skolaſ porqym aj 8 kypa skolaſ porqym syssätb. Izb kypa porqym 3 metrl lærtbl lakaqyp syssätb. Kussal metrl lærtbl lakaqyp izb wærqv skolaſ porqym syssätb?

10, 5, 7 ukkrymtantb pelæksæ tæryptæ.

1. Motorb alako 10 casbt kunte masinat cäb 60 kg benzinp ikt. Kussal kg benzinp motorb alako 1 casbt kunte masinat cäb ikt?

2. Qælt tærtb 10 kg. mirt 40 solkow. Ukkryt kg. qælt tærtb kummantb mirt ej?

3.	2×10	20:10	6×10	60:10	1×10
	3×10	30:10	7×10	70:10	$10 : 10$
	4×10	40:10	8×10	80:10	10×10
	5×10	50:10	9×10	90:10	$100 : 10$

4. Tāntь poļat cimrysteļt 30 sm. Na tāntь poļam 10 ukkyrmāntyļ pelæksæ tārьqo nātna. Izъ pelæntь cimrysteļt kummāntyļ enta? Na tāntь poļam 5 ukkyrmāntyļ pelæksæ tāræt. Izъ pelæntь cimrysteļt kummāntyļ enta?

5. Nēkkyrgorpy lirpt cimrysteļt 40 sm. Na nēkkyrgorpy lirpyp 10 ukkyrmāntyļ pelæksæ tāræt. Izъ kētъmtæliļ pelæntь cimrysteļt kummāntyļ enta? 5 ukkyrmāntyļ pelæksæ tāræt. Izъ somryjamtæliļ pelæntь cimrysteļt kummāntyļ enta?

6.	2×5	10:5	3×5	15:5	5×5	25:5
	4×5	20:5	6×5	30:5	10×5	50:5
	8×5	40:5	9×5	45:5	7×5	35:5

7. Qəlъj minarыļ arteļqyt 25 qup eja. Na qumyt 5 brigadantь ukkyrmāntь jap tārьsätyt. Kussaļ qup izъ brigadantь qənna?

8. Arteliļ qumyt aerooplanyt meptæntyt cātъ 65 solkow. taq-qyslätyt. Sittъ qup 10 solkowajt caræ misyti. Somryja qum ukkyrmāntь qomtæp misätyt. Kussaļ solkowaj izъ qup misyt?

9.	$(17+23):5$	$(42-17):5$	$35:(51-46)$
	$(16+14):5$	$(61-16):5$	$25:(32-27)$
	$(32+18):5$	$(54-19):5$	$45:(73-68)$

10. Selci casyt kunte ucintyļ qup 42 kg. sekym metylyt. Kussaļ kg sekym tēp ukkыr casyt kunte metylyt?

11. Zawodqyt ucintyļ qup celst kunte 56 konserwyļ torqylam metylyt. Izъ celstymä tēp 7 casyt kunte uca. Kussaļ konserwyļ torqylam ucintyļ qup ukkыr casyt kunte metylyt?

12.	2×7	14:7	3×7	21:7	5×7	35:7
	4×7	28:7	6×7	42:7	10×7	70:7
	8×7	56:7	9×7	63:7	7×7	49:7

13.	$(27+29):7$	$28:(52-45)$	$(54-19):7$
	$(35+28):7$	$35:(73-66)$	$(87-38):7$
	$(23+26):7$	$21:(91-84)$	$(73-17):7$
	$(46+24):7$	$42:(64-57)$	$(71-29):7$

14. Arteli^l miloq^t 63 c^{ek}t^ye eja. Torⁿak aj eja. Torⁿak^t c^{ek}t^ynn^an^b 7 par qānaj eja. Kussa^l muntokt^y c^{ek}t^y aj torⁿak arteli^l miloq^t eja?

16. Skolat cāt^y 45 q^{el}y^l tir^y torq^yp tatt^sat^t. Na q^{el}t^y uk^ky somp^yjamta^l pelæmt^y ijt ammeis^sat^t. Kussa^l q^{el}y qala?

ТАНЬМТЬРЫ^l МЬМ ТАТТУРТА^æ.

1.	27:3	63:7	24:3	36:4	56:8
	35:5	72:9	30:6	54:9	28:4
	48:6	81:9	21:7	42:7	49:7

2. Pel^kk^{al}k il^ynt^y qumt^y miloq^ynt^y 45 torⁿak qussa. Kolhoz^y miloq^t 5 par qānak torⁿak qussa. Kussa^l torⁿak kolhoz^y miloq^t qussa?

3. 32—8 par qānaj met^y. 32—8 sak qānaj met^y.

8itt^y selcuk^yl tār^ypt^tet n^ænt^y q^ænt^yer^ypt^tæ.

1. Arte^qyt^y 35 q^{el}y^l minary^l q^{up} eja. Na qumt^y 5 brigadasæ j^{ap} tār^ys^sat^t. Kussa^l q^{up} iz^y brigadaq^t eseca?

$$35:5 \text{ caræ} = 7.$$

35 q^{el}y^l minary^l q^{up} brigada^l my^sæ tār^ys^sat^t. 5 qumt^y caræ iz^y brigadant^y tār^ys^sat^t. Kussa^l brigadasæ munt^yk qumt^y tār^ys^sat^t?

$$35:5 \text{ caræ} = 7.$$

Posuko^l torænt^ypsæt meptæqænt^y tat 35—5 ukk^yrm^ant^y pelæksæ tār^ysal. 8itt^ymt^ali^l torænt^ypsæ meptæqænt^y tat 35—5 caræ tār^ysal. 8itt^y na torænt^ypsæt meptæqænt^y ukk^yrm^ant^y togylt^yry^l tormap 7 es^yss^y.

Tāt^yk meps^sat^t uy^y: Tār^yptæsæ torænt^ypsæl my^r togylt^ylæ nilcik k^{et}at^t: 35—5 caræ tār^yqo natna, ili 35—5 ukk^yrm^ant^yl pelæksæ tār^yqo nātna.

2. Tempt^y sumr^yty^t 32 m. Na temp^y 4 ukk^yrm^ant^yl pelæksæ mat^sat^t. Iz^y tett^ymt^ali^l pelænt^y sumr^yty^t kum^mant^yl esa?

Темпът симрътътъ 32 *m.* На темпър укърмънъл pelæl тъсæ мателсатътъ.

Iзъ pelænътъ симрътътъ 4 *m.* Kussa| pelæksæ на темпър мателсатътъ?

3. 42 kanap 6 qaglontъ sârъsâтътъ. Kussa| kanap izъ qaglontъ sârъsâтътъ?

42 kanap qagly| тъпътъ sârъsâтътъ. Izъ qaglontъ 6 kanat caræ sârъsâтътъ. Kussa| qaglontъ muntък kanap sârъsâтътъ?

4. 48 атæл атъпътъ| qимпър укърмънъ 8 атæл milontъ утъсатътъ. Kussa| атæл атъпътъ| qип izъ атæл milontъ утъсатътъ?

48 атæл атъпътъ| qимпър атæл mily| тъпътъ укърмънъ утъсатътъ. Izъ атæл milontъ 8 qимпър caræ утъсатътъ. Kussa| атæл milontъ muntък qимпър утъсатътъ?

5. Wærqъ ijat на muktъtcelт kунтъ 24 casъt kунтъ uciсâтътъ. Izъ ceльjтmæ ijat 6 casъt kунтъ uciсâтътъ. Kussa| ceльt kунтъ tэрpt uciсâтътъ?

Ijat muktъtcelт kунтъ 24 casъt kунтъ tantaltъsâтътъ. Izъ ceльjтmæ ijat укърмънъ tantaltъsâтътъ. Kussa| casъt kунтъ ijat izъ ceльjтmæ tantaltъsâтътъ?

6. Skolat câтъ 9 toqqosim tэмъсатътъ. Na toqqosim 90 solkowajsæ tэмъсатътъ. Izъ toqqosit mirtъ kunnmънъл ея?

Skolat câтъ 90 solkowajsæ toqqosi| тър tэмъсатътъ. Izъ toqqosit mirtъ — 9 solk. Kussa| toqqosim skolat câтъ tэмъсатътъ?

7. Togyltъpsâтъl laka 54 сâрътъ ея. Ija izъ ceльjтmæ 6 сâрътъ caræ togyltъkyjytъ. Kussa| ceльt kунтъ ija muntъk togyltъpsâтъl lakam togyltentъпътъ?

Togyltъpsâтъl laka 54 сâрътъ [ея]. Ija izъ ceльjтmæ укърмънъ togyltъkyjytъ. 7 ceльt kунтъ ija muntъk togyltъpsâтъl lakam togyltъsътъ. Kussa| togyltъpsâтъl lakat сâрътъ ija izъ ceльjтmæ togyltъkyjytъ?

8. 48 konserwы| torqър 6 nersæ pinqо nâtna. Kussa| konserwы| torqър izъ nerqът entа?

48 konserwы| torqър nerъ| тъсæ pinqо nâtna. Izъ nerъ 6 konserwы| torqър pinqо nâtna. Kussa| nersæ muntъk konserwы| torqър pintal?

Ukkъr ānýltysъmь! tormasæ tablicakālъk kocci par iptæ aj tārъptæ.

1. Skolaļ kooperatiw 28 někъntъpsæ kězъlam aj někъntъpsæ poļ тым mirъksъt. Někъntъpsæ poļ тым někъntъpsæ kězъlaļ тъqъпь 2 par koccik mirъksъt. Kussaļ někъntъpsæ pom kooperatiw mirъksъt?

$$\begin{array}{r} 28 \times 2 = 56 \\ \hline 20 \times 2 = 40 \quad 8 \times 2 = 16 \quad 40 + 16 = 56 \end{array}$$

2. Ucintъļ ima celъt kuntъ 2 masinasæ 58 m. Іртър теть-
յт. Kussaļ m. Іртър ucintъļ ima izъ masinasæ тетьյт?

$$\begin{array}{r} 58 : 2 = 29 \\ \hline 40 : 2 = 20 \quad 18 : 2 = 9 \quad 20 + 9 = 29 \end{array}$$

3.	23×2	$26 : 2$	34×2	$58 : 2$	39×2
	14×2	$64 : 2$	49×2	$96 : 2$	46×2
	35×2	$52 : 2$	28×2	$74 : 2$	$78 : 2$
	47×2	$76 : 2$	37×2	$38 : 2$	$92 : 2$

4. Zawodqъt 3 brigadaqъt ucintъļ qumtъ usatъt. Izъ brigad-
daqъt 27 ucintъļ qumtъ caræ usatъt. Na qumtъppâпь 38 ima
ejja. Kussaļ qup brigadaļ тъqъt usatъt?

5. Me әтъмантօqъпt 72 qup arteļtъ sernatъt. Assa serpъļ
qumtъ arteliļ qumtъppâпь 3 par qānaļ qala. Kussaļ arteļtъ assa
serpъļ qup me әтъмантօqъпt qala?

6.	13×3	$36 : 3$	17×3	$51 : 3$	18×3
	22×3	$96 : 3$	28×3	$48 : 3$	15×3
	14×3	$42 : 3$	19×3	$75 : 3$	$87 : 3$
	16×3	$45 : 3$	29×3	$57 : 3$	$78 : 3$

7.	$(19 \times 2) + (26 \times 2)$	$(84 : 2) + (68 : 2)$	$(24 \times 3) : 2$
	$(28 \times 2) + (17 \times 2)$	$(90 : 2) + (70 : 2)$	$(42 \times 2) : 3$
	$(29 \times 3) - (18 \times 3)$	$(54 : 3) + (84 : 3)$	$(32 \times 3) : 2$

8. Kolhozqъпь qэтtonть 4 nimaļ tirъļ kězъļ cip tattbsatъt.
Izъ kězъļ ciqъt 24 l nima eсь. Kussaļ l nimap muntoktъ qэт-
tonть tattbsatъt?

9. 33 qıp aj 27 ima qələsqontəqo qənnätət. Muntək qumyt imasə 4 ukkərməntə brigadantə tərəsətət. Kussal qıp imasə izb brigadantə qənna?

10.	11×4	52:4	14×4	48:4	16×4	68:4
	12×4	64:4	13×4	72:4	18×4	76:4
	23×4	92:4	15×4	56:4	19×4	88:4
	24×4	96:4	25×4	60:4	17×4	100:4

48				52			56				
24		24									
12	12	12	12								

11. Nilci nuroqy səejəssəmty tərəp qəttə. Tərət morx formalı tərəp 48, 52, 56 sittət carə tərət. Nıppa aj ukkyl par sittət carə tərət.

Tətək tərəsətət yət: izb tormap təttət carə nilcik tərət: ukot na tormap sittət carə tərət, nıppa na sittətmətəli peləmətət aj sittət carə tərət.

12. 5 celət kunte ucintə qumyt kapitalistət təttoqyt nilcik ucātət: Kitajlı ucintə qıp 5 celət kunte zawodqyt 70 casyt kunte uca; Germaniyaqyt ucintə qıp 5 celət kunte 45 casyt kunte uca. Məməqypyt, SSSR təttoqyt, ucintə qıp 5 celət kunte 35 casyt kunte uca. Kussal casyt kunte izb ucintə qıp izb celəyimə uca? Nilci diagrammap metə.

13.	11×5	55:5	16×5	80:5	15×5
	12×5	60:5	17×5	85:5	20×5
	13×5	65:5	18×5	90:5	75 : 5
	14×5	70:5	19×5	95:5	100:5

14. Skolaqyt 6 ija klass eja. Izb klass aəroplanı təptət cātə 12 solkowajt carə taqqylqo kəkətət. Muntoktət iyat 80 solk. taqqylsətət? Kussal solkowajsak iyat koccik taqqylsətət?

15.	11×6	72:6	14×7	78:6	14×6
	13×7	84:7	11×8	96:6	13×4
	15×6	96:8	16×6	77:7	84:6
	12×7	91:7	12×8	98:7	90:6

16. Nilci] nuroqy] səñjæsæty] tərəp qættə. Tərəp tərəp torma] tərəp 72, 78, 6 caræ tāræt; tormap 96—8 caræ tāræt.

72	78	96

Tātək tərəsätə] uť: izb tormap 6 caræ nilcik tāræt: ukon na tormap sittət caræ tāræt, nıpp izb sittəmtæli] pelæmtə aj 3 caræ tāræt. Jarık togyltæt: ukon na tormap 3 caræ tāræt, nıpp izb nāqyvæmtæli] pelæmtə aj sittət caræ tāræt.

8 caræ izb tormap nilcik tāræt: ukon na tormap 4 caræ tāræt, nıpp izb tettəmtæli] pelæmtə aj sittət caræ tāræt.

17.	$(16 \times 5) - (17 \times 4)$	$(52:4) + (85:5)$	$(60:4) \times 6$
	$(14 \times 7) - (16 \times 4)$	$(68:4) + (98:7)$	$(65:5) \times 7$
	$(15 \times 5) - (13 \times 4)$	$(65:5) + (88:8)$	$(84:6) \times 5$
	$(14 \times 6) - (18 \times 4)$	$(76:4) + (70:5)$	$(72:4) \times 5$

Sittə ānyltæsæty] tormasæ kocci par iptæ aj tāræptæ.

1. Klassqyt 37 skola] ija eja. Tantaltæntə] qup izb ijanık 2 tetradit caræ mikylsyt. Kussa] tetradip tantaltæntə] qup mikylsyt?

2. Kooperatiwty 54 tāqy] tırı] torqyp tattəqo nātna. Izb celyjmæ 27 torqyt caræ tattəkksäät. Kussa] celst kintə muntyk torqy] tərəp tattentätn?

3.	2×23	$24:12$	2×43	$90:45$	2×18
	2×34	$48:24$	2×36	$74:37$	2×48
	2×17	$32:16$	2×47	$98:49$	$76 : 38$
	2×29	$54:27$	2×39	$38:19$	$92 : 46$

4. Kooperatiwqyt 86 kg. sæq eja. Ukkyr kotaçyp 2 kg. sæqyp mireksäät. Muntək kota] təqyt 28 kg caræ sæq qala. Kussa] sæqyæty] kota kooperatiwqyt eja?

5.	3×32	$39:13$	3×28	$72:24$	3×27
	3×14	$75:25$	3×17	$78:26$	$87 : 29$
	3×16	$69:23$	3×29	$51:17$	$57 : 19$

6. 1 metr лыртът міртъ—4 solk. На 1ыртът 19 метръ тәмъ-
қонтоқо 85 solkowaj сәрьлаң ента?

7. Kolhozqыт 68 тогылтъқо assa төптүптың qip еңа. На
қимыт tantalтъртәнтың сәтъ gruppал тұнты тәртбасатыт. Izъ qruppan-
ты 17 қимыт caræ тәртбасатыт. Izъ gruppantъ 12 тогылтърсатыл
lakat caræ mikylsатыт. Munktokтъ kussal тогылтърсатыл laka kol-
hozың қимтәткini misатыт?

8.	4×13	48:12	4×14	96:24	4×16	68:17
	4×22	52:13	4×24	60:15	4×17	76:19
	4×23	92:23	4×25	56:14	4×19	72:18

9. 1 Maj—iræтът сәтъ ijat flagың тарь мейдатын. Nat сәтъ 75
iја gruppал тұнты тәртбасатыт. Izъ gruppantъ 15 iјат caræ қәнна.
Izъ qruppan-т tantalтъптың qip 17 пәккүрдорың сәрьт caræ mi-
sаты. Munktokтъ kussal пәккүрдорың сәрьтті тәр iјатәткini misат?

10.	5×14	60:12	5×17	95:19
	5×12	75:15	5×19	80:16
	5×15	65:13	5×18	90:18
	5×13	70:14	5×16	85:17
11.	6×13	96:16	7×12	98:14
	6×14	78:13	7×13	96:12
	6×16	84:14	8×12	91:13
12.	$(4 \times 15) - (3 \times 19)$	$(5 \times 18) - (48:16)$	$(7 \times 12):14$	
	$(7 \times 14) - (3 \times 16)$	$(6 \times 15) - (56:14)$	$(3 \times 16):12$	
	$(5 \times 17) - (4 \times 12)$	$(5 \times 16) - (72:18)$	$(6 \times 15):18$	
13.	$(4 \times 18):36$	$(90:18) \times 13$	$(54:18) \times 24$	
	$(6 \times 14):12$	$(75:15) \times 14$	$(42:21) \times 45$	
	$(5 \times 18):45$	$(84:28) \times 25$	$(48:16) \times 18$	

Tәртбасә ңәнть қәнтәртъртә.

1. Na diagrammaqыт izъ sajiла 1 cas atылтыпты.

Iwan 7 casыт kунтъ ucisъ, Mika 14 casыт kунтъ ucisъ. Kus-
sał par koccik Mika Iwannanъ ucisъ?

Sittъ par koccik Mika ucisъ. 14 torma 7 tormap 2 par
wәгelyпt.

Tатык тогылтъртә: $14:7=2$.

Iwan Mikannāńń kussał par qānań ucisъ? Sittъ par qānań ucisъ. 7 torma 14 tormaqъt 2 par eja.

Tāťk togylptæ: $14:7=2$

Tāťk mepsātъ| угъ. „kussał par ukkыr torma jarъk tormaqъń koc eja“, „kussał par ukkыr torma jarъk tormaqъń kъr eja“ tāgъptæsæ togylptæt.

2. Kolhozqъt pontæ| pot kuntъ 27 torṇak eja. Tap pot kolhozqъt 54 torṇak eja. Kussał par tap pot torṇak koc eja?

3. Arteļqъt ātæ| miloqъt 24 cěktъ aj 48 koraptæ| ātæ eja. Koraptæ| ātæt cěktъppnāń kussał par koc eja?

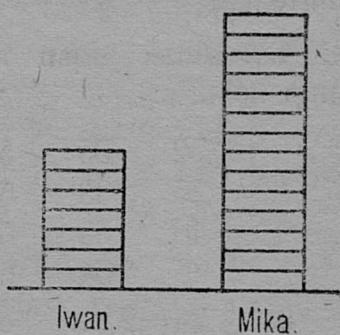
4. Posukoł klassqъt 30 skolał ija eja. Sittъmtælił klassqъt 15 ija eja. Sittъmtælił klassqъt posukoł klassqъń kussał par ija qānań eja?

5. Zawodqъt ucintъ| ima masinasæ 1 casъt kuntъ 48 m. Іьртър metъyjyt. Utъsæ, masinakālk ima 10 casъt kuntъ 30 m. Іьртър metъyjyt. Kussał par kēnrylæ masinasæ ima uca?

6. Sittъ nuroqъ| koræjtam koræjtæt. Ukkыr koræjtat cumpreytъ 8 sm, jarъ| koræjtat cumpreytъ—2 sm. Ukkыr koræjta jarъ| koræjtaqъń kussał par cump eja? Ukkыr koræjta jarъ| koræjtaqъń kussal par qāmyca eja?

7. 45—15 qъń kussał par koc eja? 45—15 qъń kussak wərq eja?

8. 14—56 qъń kussał par qānań eja? 14—56 qъń kussak qānań eja?

Posukoł totъn tormał тъ.

1. Qaił kəzъ| qomtæ| тъsæ 20 kop., 80 kop., 50 kop., 30 kop., 60 kop., 90 kop., 40 kop., 70 kop., 1 solkowaj tat mirtental?

2. Qaił kəzъ| qomtæ| тъsæ 32 kop., 65 kop., 48 kop., 96 kop., 45 kop., 72 kop., 75 kop., 64 kop., tat mirtental?

3. 2—2 kopejkasъmъ| qomtæm itъ, 2—3 kopejkasъmъ| qomtæm itъ, 2—10 kopejkasъmъ| qomtæm itъ, 2—20 kopejkasъmъ| qomtæm itъ?

тың qomtæm itь. Na qomtæl тұсаे 40 kop. kuttar mirtental? 47 kop., 42 kop., 43 kop., 58 kop., 56 kop., 65 kop., kuttar mirtental?

4. Muntъk ылqып пәкъгръптың tormal тър tāıптың tormal тър пәкърт:

	22	35	57	74	30	50	21	48
	26	38	58	85	32	51	46	56
	40	52	60	72	81	96	69	87
	45	54	64	75	84	90	24	100
5.	$24=2\times x$	$32=2\times x$	$40=2\times x$	$45=3\times x$				
	$24=3\times x$	$32=4\times x$	$40=4\times x$	$45=5\times x$				
	$24=4\times x$	$32=8\times x$	$40=5\times x$	$45=9\times x$				
6.	$56=2\times x$	$64=2\times x$	$70=2\times x$	$30=2\times x$				
	$56=4\times x$	$64=4\times x$	$70=5\times x$	$30=3\times x$				
	$56=7\times x$	$64=8\times x$	$70=7\times x$	$30=5\times x$				
7.	$48=2\times x$	$36=2\times x$	$80=2\times x$	$84=2\times x$				
	$48=3\times x$	$36=3\times x$	$80=4\times x$	$84=3\times x$				
	$48=4\times x$	$36=4\times x$	$80=5\times x$	$84=6\times x$				
	$48=6\times x$	$36=6\times x$	$80=8\times x$	$84=7\times x$				
8.	$60=2\times x$	$72=2\times x$	$90=2\times x$	$96=2\times x$				
	$60=3\times x$	$72=3\times x$	$90=3\times x$	$96=3\times x$				
	$60=4\times x$	$72=4\times x$	$90=5\times x$	$96=4\times x$				
	$60=5\times x$	$72=6\times x$	$90=6\times x$	$96=6\times x$				
	$60=6\times x$	$72=8\times x$	$90=9\times x$	$96=8\times x$				

Kәsътың tārъptæ.

1. 26 metryң temnyl lakam muntъt caræ matelsäťt. Izъ muntъt cimrъtеть 8 m. Kussaң muntъt caræ na temnyl lakam matelsäťt?

2. Toçcit mirtъ 9 solkow. 62 solkowajsæ kussaң toçcip temъqo eňa?

3. 25 tetradip ukkыrmäntь 8 skolaң ijanыk mikylsäťt. Kussaң tetradip izъ ijanыk mikylsäťt? Kussaң tetradip qala?

4. Sānъræqыптың 38 ija 6 gruppat caræ jap tārъsäťt. Kussaң ija izъ grupperqып sānъrna?

5.	$5 \times 6 + 2$	40:5	35:5	32:8	24:6
	32 : 5	43:5	36:5	37:8	28:6
	$5 \times 6 + 4$	47:5	27:4	56:9	38:7
	34 : 5	48:5	25:4	74:8	61:9
6.	23:3	35:4	37:5	40:6	46:7
	28:3	38:4	42:5	45:6	50:7
	25:4	27:5	33:6	24:7	54:7
	30:4	32:5	38:6	53:7	58:7
				62:8	74:9

7. Uciptæl matqyt 50 m tāntь po esь. Na tāntь roqьpь stolыl тыр tempratyt. Izъ stolыr 4 m tāntь roqьpь mesatyt. Kussal stolym mesatyt? Kussal metryl po qala?

8. 95 ejyr ukkermantь 3 tuжkantь pinqylqo natna. Kussal ejyr izъ tuжkantь pintal? Kussal ej qala?

9. Kuлtвazaqt quttyl suryt vojnicam metatyn. Na vojnicaqyt izъ atael cunartь 24 atet carae pyjkyq ejya. Kussal cunartь 86 atem pyjketatyt?

10. 85 l kerosinyp kеzyl torqyl myntь qamtyqo natna. Ukkyl kеzyl torqontь 26 l kerosinyp qamtyk ejya. Kussal kеzyl torqontь muntyk kerosinyp qamtentatyt? Kussal l kerosin qalenta?

11.	47:2	56:3	62:3	84:5	92:7
	38:3	82:4	74:6	80:7	85:6
	55:4	57:5	87:5	89:8	100:9
12.	75:36	96:46	58:26	77:14	68:15
	56:17	40:13	60:14	79:19	87:21
	75:24	87:28	75:17	63:12	89:16
13.	58:13	84:13	95:13	75:12	100:19
	97:17	92:15	89:14	70:16	98:12
	68:11	87:12	97:18	80:15	99:14

ТАНЬМТЬРЫЛ МЫМ ТАТТУРТАЕ

1. 84—28 qыпь kussal par kocci ejya? 84—24 qыпь kussal wərq ejya?

2. 19—76 qыпь kussal par qānak ejya? 19—76 qыпь kussal kыp ejya?

3. Skolaqt 3 klassqt 95 skolaq ija ejya. Sittы ijar jaqyk skolantь ytysatyt. Ti muntyk naqyr klassqt ukkermantь ija qala. Kussal ija izъ klassqt qala?

Төттө төттө мунтк togltuptæsæ togyltæntы toræntæpsæl ть.

1. Ukkыр 1ырты lakat сүмретть 37 m. Іагык 1ырты laka posukol lakaңыпь 7 metrsak сүмр еја. Izъ skola] ijanık 3 меттө caræ тікылсатт. Kussa] ijanık мунтк 1ыртык тікылсатт?

2. Ukkыr темпны lakaat сүмретть 10 m. Na lakaңыпь ukon 2 m 4 dm to матсатт. Ныпь аj 3 m 2 dm to матсатт. Kussa] m темпн qala?

3. 3 qaglontь 84 kg тақыр ukkыrmäntь teltssatт. Kussa] kg тақыр sittь qaglontь teltssatт?

4. Qәль] minarы] qимт 3 werqь qәqыттар qәssatт. Izъ qәqыт sittь 24 kg. Qәль] minarы] qимт aj 4 ukkыrmäntь] wәnтьр qәssatт. Muntk qәтры] qәльт sittь 100 kg. Izъ wәnтьt kussa] sittь еја?

5. Germanijaqыt zawodqыt ucinty] qip izъ сельжмæ 9 casyt kuntъ иса. Мемъцынъt ucinty] qip zawodqыt izъ сельжмæ 7 casyt kuntъ иса. Germanijaqы] ucinty] qip me qimtynppanъ ukkыr iræтt kuntъ kussa] casyssak koccik иса? Ukkыr iræт 25 uciptæ] сельж еја.

6. Ucinty] qip 75 solkowaj qomtæm ättynp] kassantъ pissyt. Izъ pot kuntъ kassantъ riпry] 25 solkowaj 2 solkowajsak kocci esъka. Na ucinty] qimtynpъqыt ukkыr pot tаqqыt kussa] qomtæ kassaqыt enta?

7. Arte]qыt 72 ucinty] qum sajomtъ pækыntssatт. Na qimtynpъt sittymtæli] pelæktt sajomtъ cäty ni qaim assa qosyt. Na qimtynpъt muktymtæli] pelæktt 100 solkowajt caræ qosyt. Omætть 50 solk. caræ sajomtъ cäty qosyt. Kussa] qip 50 solk. caræ sajomtъ cäty qosyt?

8. 6 säl po] tuлкаңыпь ijat ukkыr säntyræ] parowozym metatт. 56 tuлкаңыпь kussa] säntyræ] parowozyp ijat metatт? Kussal tuлka qalenta?

9. Kooperatiw 1 kg. piccap 7 kor. cäty témentt. 45 kopejkasæ kussa] kg piccap kooperatiw témentt?

10. Na ko]ca] nækыrqыt мунтк тақыт mirtt togyltæt: tetrad-
qænть nækыrt:

КОЛСАЛ НӘКБР.

... Skolanty tətymttıntı.

Täqyt pimty	torma	Mir		Muntokty	
		s.	k.	s.	k.
1. Роджыт сәттим	3 kg	10	50		
2. Рөл торғытты	8	4	75		
3. Сәк	20 kg	—	8		

11. Dekavt iræqyt pos casyqyl celst kint 5° casyq eja. Janwař-iræqyt pos casyqyl celst kint temperatura 27° casyq eja. Qaij celst casyq eja? Kussal gradussak celst kint temperatura Dekavt iræqyt Janwař iræqyn wərq eja?

5°—5 gradus nimtæt, 27°—27 gradus nimtæt.

12. Taňyt Moskwaqyt pos røtpyrl celst kint temperatura 38° røtpyrtae ekka. Celyn assa qætymrtyl pelæqqyt temperatura 29° røtpyrtae ekka. Kun pos wərqy temperatura ekka celyn qætymrtyl pelæqqyt-lii, celyn assa qætymrtyl pelæqqyt-li? Kussal gradussak temperatura wərqy ekka?

13. Klassqyt, mätqyt temperatura 14° røtpyrtae ekka. Misylyrpsätyl mätqyt pos røtpa ekka. Tymty klassqypyt 24°-sak røtp eja. Kussal temperatura misylyrpsätyl mätqyt ekka?

14.	(12×4):4	(24×4):2	(32 : 2)×4	(52 : 4)×2
	(22×4):2	(25×4):2	(36 : 2)×4	(60 : 4)×2
	(24×3):3	(18×4):2	(38 : 2)×4	(92 : 4)×2
	(25×3):3	(16×4):2	(46 : 2)×4	(56 : 4)×2

15.	(12×6):6	(96:6)×6	(12×8) : 8	(81 : 9)×3
	(12×6):3	(96:6)×3	(12×8) : 2	(99 : 3) : 3
	(14×6):6	(84:6)×6	(96 : 8)×4	(11×3)×3
	(14×6):2	(84:6)×2	(96 : 4) : 2	(14×7) : 7

16.	18+(36:3)	(72:24)+(24×3)	72—(72:3)
	14+(48:3)	(60:15)+(15×4)	75—(75:3)
	12+(54:3)	(42:14)+(14×3)	81—(81:3)
	11+(57:3)	(45:15)+(15×3)	84—(84:3)

17. Toræntypsael myt etymtæt tetradqæntæt nəkkyrt. Izъ toræntypsaet cäty soqyñcipsätyl etyp tenaptæt. Toræntypsael myr togyltæt:

1) Qələt 8 nersə ətelsət. Izъ nertъ 7 qələt carə ətelsət.
2) Skolaqъt 35 ija tantaltъkātъt. Tantaltъntъl qur ijatъtkini
togyltъpsäty lakał tъr mikylsyt. 5 ijanъk 1 togyltъpsäty lakan
misyt.

- 3) 24 solkowajsæ 8 m lъrtъp təmъsätъt.
4) Ukkыr artelił ātæł miloqyt 12 koraptæł ātæ eja. Jaryk
artelił ātæł miloqyt posukoł miloqyń 4 par kocci ātæ eja.
5) Ukkыr kg kurpat mirtъ—30 kor. Ukkыr kg sæqyt
mirtъ kurraçyń 6 par qānaј eja.
6) Masina ukkыr casyt kuntъ 20 makъp matelkъsyt. Utъsæ
qimyt ukkыr casyt kuntъ 4 makъp matelkъsätyt.

18. Torænťpsæł tъr pækъrtъ. Tockał myt kornoqyntъt tor-
mał tъr pækъrtъ.
Uciptæł mätet cäty 4 ɳaյtъ pækъqoryst säryst aj cimyr
təmъqo nātna. Cimyt mirtъ . . . kor., ukkыr ɳaյtъ pækъqoryst
säryst mirtъ . . . kor.

Sofyңcipsätyl ètъp tenaptæt, torænťpsæp togyltæt.

POSUKOŁ KOT TON (ТЬШАСА).

Әтъсә ај пәкърсә тормаł әпьлтъртә.

1. 10 метръլ poloskał тър ңәнть симротып симттъ. 8ко-
лаł мәт ронъ ытәт. Izъ metr desimetrtъ caræ tāræt. Izъ desi-
metr santimetrtъ caræ tāræt. Izъ метръл ярък metrqыпъ къра
flagъласә әпьлтәт.

2. На симръ poloskaqып 2 tot, 3 tot атылтәт. Nilcik kot
tot тәттъ izъ tot атылтәт.

3. 10 tot—nimtъ kot tot—тьшаса. 10 метръл poloska
kussał santimetrtъ еңа?

4. 2 tot ај 3 kot; 4 tot ај 5 kot ај 6 ukkыгър; 3 tot ај 7
kot; 3 tot ај 7 ukkыгър; 8 tot 4 kot ај 9 ukkыгър атылтәт ај
ярък nimitbssә nimtәт.

5. На poloskaqыт атылтәт ај nimtәт 2 tot тәттъ сироqыł tor-
map, 3 tot тәттъ сироqыł tormap, 4 tot тәттъ сироqыł tormap—
nilcik тьшасат тәттъ мунтък меть.

6. На poloskaqыт tormał тър: somrylasar kәl nāqыr tot, sittъ
сәյкыптыł kot kәl muktyп tot, nāqыr kәl tessar kәl sittъ tot, sittъ kәl
kot kәl somryla tot, sittъsar kәl sittъ tot сәйкыптыł тьшаса атылтәт.

7. Ukkыгъ тьшаса kussał totъ еңа? 1 tot kussal kot еңа?
1 тьшаса kussał kot еңа?

8. Nilcił torәentърpsätył тър меть. Ыппәт пәкъртъ: ukkыгъл тъ,
көтъл тъ, топыл тъ, тьшасаł тъ. Нәүтъ пәкъгороqыпъ 30 koļam to
matelтъ.

9. Na torәentърpsätył тъqыт 3 uk-
кыгър 3 көтър ај 3 totър pinkыltъ.

5 ukkыгър, 5 көтър ај 5 totър
pinkыltъ.

10. Torәentърpsätył тъqыт 7 tot 4
kot ај 6 ukkыгър wәrъптыł tormap
pintъ, tetrađqәnть пәкъртъ.

тьшасаł тъ	топыł тъ	көтъл тъ	уккыгър тъ

Ukkыгың түр тәттік реfæqqыт posukoʃ коптоть пәкъытъ, көтөң түр sittymtæliʃ коптоть пәкъытъ, тоны түр пәңвымтæliʃ коптоть пәкъытъ.

11. Toræntypsätyʃ түқыт 1 түшасар рintъ, tetraʃqæntъ пәкъытъ. Түшасар tettymtæliʃ коптоть пәкъытъ.

Tormaqты calsæ ukkыгың түр, көтөң түр, тоны түр сәңкә — tәрпәтт коптоqынтыт сәңкүртæʃ анылтыр пәкъытъ.

12. Toræntypsätyʃ түқыт nilciʃ tormaʃ түр pinkyltъ: 5 tot 6 көт 3 уккытър, 7 tot 8 көтър, 7 tot 8 уккытър, 4 tot 8 көт 5 уккытър. Tetraʃqæntъ пәкъытъ.

13. Toræntypsätyʃ түқыт pinkyltъ, tetraʃqæntъ пәкъытъ: selcisar kəʃ sittъ tot, tessar kəʃ пәңвyr tot, tettъ kəʃ sittъ tot сәңкүптыʃ түшаса, selci kəʃ tessar kəʃ sittъ tot, sittъ kəʃ көт kəʃ selci tot, sittъ сәңкүптыʃ sittъsar kəʃ түктүт tot.

14. Tormaʃ түр 856, 185, 244, 914, 120, 270, 740, 305, 607, 409, 200, 300, 500, 800, 1.000 kussaʃ тотър, көтър аj уккытър wәrъyjätytъ?

15. 3 solk. аj 7 көткөрекасытыʃ qomtækussaʃ kopejka wәrъkättytъ? 7 solk. аj 8 kop.? 7 solk. 2 көткөрекасытыʃ qomtæ аj 5 kop.?

16. 400 kop. kussaʃ solkowaj wәrъkättytъ? 800 kop.? Kussaʃ solkowaj аj kopejkap 305 kop. werъkättytъ? 470 kop.? 585 kop.?

17.	200 + 100 300 + 100 400 + 100 500 + 100	600 + 100 700 + 100 800 + 100 900 + 100	1000 — 100 900 — 100 800 — 100 700 — 100	600 — 100 500 — 100 400 — 100 300 — 100
18.	300 + 200 200 + 400 300 + 500 400 + 600	600 — 300 500 — 200 800 — 600 1000 — 500	300 + 400 200 + 600 500 + 200 400 + 300	300 — 200 700 — 500 400 — 300 900 — 700
19.	200 + 40 300 + 50 600 + 70	420 — 20 540 — 40 780 — 80	300 + 60 800 + 30 900 + 80	280 — 80 670 — 70 850 — 50
20.	300 + 5 400 + 7 800 + 4 900 + 8	540 + 9 670 + 6 280 + 3 730 + 2	407 — 7 506 — 6 209 — 9 705 — 5	354 — 4 648 — 8 932 — 2 823 — 3

21.	$200+45$	$800+73$	$562-62$	$657-57$
	$300+28$	$700+39$	$483-83$	$876-76$
	$400+56$	$900+84$	$236-36$	$965-65$
	$500+62$	$600+91$	$342-42$	$794-94$

SITТЬ WƏCİRTƏ.

1. 1.000 grammы — nimtъ 1 kilogramm.

Nilcił grammы wəcipsätył kəzylä eja: 1 g, 2 g, 2 g, 5 g, 10 g, 20 g, 20 g, 50 g, 100 g, 200 g, 200 g, 500 g.

Gramm ètъ qāmycaj g nəkkyrtъ.

Qaił wəcipsätył kəzylar iqontoqo nātna 7 g, 13 g, 17 g, 38 g, 45 g 328 g, 714 g, 830 g, 960 g wəcinqontoqo?

2. Wəcipsæt intъ nilcił wəcipsätył kəzylam pinkylsätył: 500 g, 200 g, 100 g. Na muntъk riñryl wəcipsätył kəzylä myt sitъtt kummäntył eja?

3. Na wəcipsätył kəzylä myt sitъtt kummäntył eja: 200 g aj 50 g; 100 g aj 20 g aj 5 g; 500 g aj 50 g aj 20 g aj 2 g?

4. Ratył kəzyl ukkыr kopejkasamył qomtæt sitъtt — 1 g, 2 kopejkasamył qomtæt sitъtt — 2 g, 3 kopeikasamył qomtæt sitъtt — 3 g, 5 kopejkasamył qomtæt sitъtt — 5 g. Serebral somryłasar kopejkasamył qomtæt sitъtt — 10 g, 1 serebral solkowajt sitъtt — 20 g. Nilcił qomtæl myxæ kuttar 45 g, 56 g, 63 g, 78 g, 89 g, 94 g wəcental?

5. 8 g saharýr, 10 g sæqyr wəcæt.

6. 1 l utyr, 1 l korap, 1 l poł tukap wəcæt.

7. 200 g sitъl myr, 400 g sitъl myr, 500 g sitъl myr itъ aj wəcæt.

8. 1000 kilogrammъ nimtъ 1 tonna. Wərqъ sъrgut qoryst sitъtt 500 kg. Kussal nilcił qoryst sitъtt 1 tonna enta?

Tonna ètъr qāmycaj t nəkkyrtъ.

9. 6 tāqyr tättırıpsätył wagonъ 100 t tāqyr telentätyt. Kussal sitъl tāqyr 36 nilcił wagonъ telixqo nātna?

Næntъ togyltuptæ aj to togyltuptæ.

I.

1. Skolaqyt 125 togyltuptäly laka eja. Iyat 7 togyltuptäly lakam tattysätyt. Nýly iyat 9 togyltuptäly lakam togyltuptäly qonqontätyt. Ti kussal togyltuptäly laka skolaqyt eja?

2. Surylae minaryl qur kooperatiwqyly 113 solkowajsæ mukar təməsyt, 40 solkowajsæ cājim aj saharym təməsyt, 30 solkowajsæ poroñym aj jaýk tāqym təməsyt. Muntæk təməryl tāqyt cāt̄ təp kussal qomtaem misyt?

3. Arteliç qur tap pot kint̄ 285 uciptæj cel̄ ucis̄. Ijañt̄ ezypt̄nāp̄ 9 cel̄ssak qānañ ucis̄, et̄myt̄ ijan̄t̄nāp̄ 20 cel̄ssak qānañ ucis̄. Kussal cel̄t̄ kint̄ tap pot kint̄ et̄myt̄ ucis̄?

4.	$123+5$	$428+4$	$298-3$	$224-8$
	$142+6$	$356+8$	$287-6$	$554-9$
	$323+7$	$305+9$	$470-5$	$811-7$
	$248+2$	$407+5$	$260-8$	$512-6$
5.	$340+50$	$112+50$	$580-30$	$748-20$
	$750+20$	$375+20$	$470-50$	$561-40$
	$306+40$	$237+40$	$724-20$	$892-70$
	$403+60$	$456+30$	$436-30$	$749-20$

6. Kooperatiwqyt̄ 105 rajzemyl qur eja. Nypl̄ aj 68 qur rajzemyl qumtylqo eseca. Na muntæk qumtylpnāp̄ 9 qur ont̄t̄ rajimtyt̄ assa mirt̄sät̄t̄. Kussal qur ont̄t̄ rajimtyt̄ mirt̄sät̄t̄?

7. Arteñqyt̄ 187 qur eja. Na qumtylpnāp̄ 38 ima eja aj 25 irampreyt̄l qur eja. Na irampreyt̄l qumtyt̄ aj imat̄ uciqont̄t̄qo tacalnät̄t̄. Kussal ucint̄l qur arteñqyt̄ eja?

8.	$420+48$	$206+48$	$432-12$	$522-16$
	$230+27$	$407+69$	$245-25$	$273-67$
	$307+23$	$144+35$	$350-47$	$468-46$
	$508+42$	$268+31$	$980-78$	$789-54$
9.	$128+32$	$137+28$	$170-37$	$262-35$
	$245+35$	$256+39$	$280-58$	$173-48$
	$137+43$	$368+16$	$160-45$	$254-26$
	$456+24$	$249+45$	$450-34$	$481-67$

10. Wərqy ryly mātqyt̄ 899 qur ila. Tərtylpnāp̄ 338 qur, 345 ima eja. Ämaet̄t̄ ijt̄ eja. Kussal ijt̄ na mātqyt̄ ila?

11. Nāqyr qət̄toqyl pioneryl gruppa kolhozyl cāt̄ 359 togylt̄psätyl lakam taqqylsät̄t̄. Posukoł gruppa 126 togylt̄psätyl lakam taqqylsät̄t̄, sitt̄yntæliç gruppa posukoł gruppaçyly 14 togylt̄psätyl lakassak qānañ taqqylsät̄t̄. Kussal togylt̄psätyl lakam nāqyr yntæliç gruppa taqqylsät̄t̄?

12. Нәкъгдорър меттьың fabrika posukoʃ irætър pelæntъ kuntъ 428 t нәкъгдорър mesyt. Irætър sittymtæliʃ pelæntъ kuntъ 16 tonnassak koccik mesyt. Munktokъ kussaʃ t нәкъгдорър fabrika miqqyʃtirъʃ irætър kuntъ mesyt?

13.	$714 + 134$	$465 + 228$	$868 - 325$	$672 - 237$
	$848 + 121$	$349 + 526$	$757 - 423$	$583 - 256$
	$627 + 233$	$837 + 154$	$580 - 257$	$891 - 365$
	$375 + 215$	$258 + 734$	$670 - 342$	$764 - 448$

14.	$605 + 102$	$108 + 107$	$508 - 204$	$618 - 209$
	$504 + 302$	$206 + 109$	$609 - 305$	$412 - 306$
	$206 + 104$	$308 + 206$	$710 - 503$	$315 - 108$
	$305 + 205$	$405 + 308$	$610 - 307$	$416 - 207$

15.	$615 + x = 737$	$559 - x = 227$	$x - 245 = 102$
	$327 + x = 563$	$770 - x = 362$	$x - 358 = 309$
	$535 + x = 876$	$672 - x = 464$	$x - 445 = 237$

II.

1. Zawodqыт кәпрыләе ucintyʃ qimyttyt brigada janwaʃ iræqyt 320 solk. premijam isyt. Fewraʃ iræqyt janwaʃ iræqyńń na brigada 60 solkowajsak kocci premijam isyt. Sittymtæliʃ kuntъ na brigada kunnmäntyʃ premijam isyt?

2. Kooperatiwty 192 m ყарғы һыртын tattysätyt. Särgy һыртын ყарғы һыртын 8 metrsak koccik tattysätyt. Munktokъ kussaʃ m һыртын kooperatiwty tattysätyt?

3. Fabrikaqыт 200 ucintyʃ qup ucätyt. Imat qimy়ennänń 7 imasak qanaʃ ucätyt. Munktokъ kussaʃ qup imasae fabrikaqыт uca?

4.	$260 + 40$	$840 + 60$	$500 - 20$	$200 - 70$
	$350 + 50$	$520 + 80$	$400 - 40$	$800 - 30$
	$480 + 20$	$610 + 90$	$700 - 60$	$900 - 50$
	$770 + 30$	$930 + 70$	$1000 - 80$	$300 - 90$

5.	$150 + 50$	$120 + 80$	$200 - 60$	$300 - 70$
	$250 + 150$	$120 + 180$	$300 - 160$	$400 - 170$
	$350 + 250$	$320 + 280$	$700 - 360$	$600 - 270$

6.	$96+4$	$97+3$	$700-5$	$500-6$
	$196+4$	$297+3$	$300-4$	$800-2$
	$293+7$	$492+8$	$600-7$	$1000-9$
	$395+5$	$691+9$	$400-8$	$900-3$
7.	$225+75$	$400-27$	$406+94$	$300-92$
	$538+62$	$600-35$	$307+93$	$500-97$
	$764+36$	$500-54$	$904+96$	$800-96$
	$643+57$	$700-68$	$801+99$	$900-98$

8. Qələbələ minarələ artel 287 kg vəqəryəl qələbət kooperativində mırıksıbt. Assa vəqəryəl qələbət vəqəryəl qələbəppənəp 74 kgsak qānaq mırıksıbt. Muntoktə kussaş kg. qələbət artel kooperativində mırıksıbt?

9. 3 arteşti qələbər vəqərtət cətə 600kg vəqəp misätət. Ükkırt artel şəhər 225 kg misätət, sittəmtəeliş arteşti 230 kg misätət. Kussaş kg vəqəp nāqəvəmtəeliş arteşti misätət?

10.	$325+75$	$284+16$	$300-27$	$400-48$
	$325+175$	$384+116$	$300-127$	$400-148$
	$425+275$	$484+216$	$400-227$	$500-248$
	$525+375$	$584+416$	$600-327$	$700-448$
11.	$208+92$	$393+107$	$800-93$	$900-602$
	$208+192$	$293+207$	$800-193$	$500-204$
	$209+291$	$495+305$	$600-298$	$400-105$
	$604+296$	$596+204$	$700-199$	$600-101$
12.	$146+x=300$	$x+247=400$	$x-482=518$	
	$367+x=500$	$x+429=600$	$x-375=625$	
	$282+x=600$	$x+354=700$	$x-453=447$	
	$431+x=700$	$x+565=800$	$x-341=559$	

III.

1. Arteşti 32 bartak sernəy, connonit 160 təq. qumtət batrakənpənəp 3 par kocci sernəy. Qosikälə iləntələ qumtət connonit 160 təq. qumtət ppənəp 8 qumtəsak kocci sernəy. Kussaş qosikälə iləntələ qur arteşti sernəy?

2. Sowet kolhoz təpər peltəmpat. Ükkırt kolhoz təpər sowet 104 atəm misət. Jatək kolhoz təpər posukoş kolhoz qənəp 8 atəsak qānaq misət. Kussaş atəm sowet sittə kolhoz təpər misət?

3. Surblæ minarы́ qup 3 уңғынтып қорым аж 10 күнгіт қорым мірбіксіт. Ukkыr уңғынтып қорыт мірт—30 solkowaj. Ukkыr күнгіт қорыт мірт—5 solk. Kussał qomtæt сәтті тәр мунтк мірбіксіт?

4. Qələblæ minarы́ artej 220 solkowajsæ wərqъ роққыт тәмьсіт, 90 solkowajsæ torqы́ тым тәмьсіт аж 3 қаңатър тәмьсіт. Izъ қаңатър мірт—17 solk. 25 коп. Kussał qomtæsæ artej на мунтк тым тәмьсіт?

5. Ukon artejqыт 40 qum есъ. Tap pot artejqыт 108 qup еңа. Kussał sentъ serpы́ qup artejqыт еңа?

6.	96+8	102—8	395 + 7	204—6
	196+8	202—8	294 + 9	305—8
	97+9	402—8	498 + 6	403—5
	297+9	502—8	599 + 5	901—2
7.	90+20	390+30	140—50	420—30
	190+20	470+50	740—50	540—80
	80+40	560+80	120—70	610—60
	280+40	640+90	520—70	760—90
8.	80+ 30	270+260	120— 30	430—180
	180+ 30	140+390	220—130	520—260
	380+230	560+170	420—230	610—470
	480+330	480+350	820—330	740—390

9. 150 solkowajsæ qимт puskanы́ тыр тәмьсәтт. Patronы́ тыр аж тәмьсәтт. Patronы́ тыт сәтті puskanы́ тъқынъ 82 solkowajsak qānaј mirkäsätт. Kussał qomtæsæ qимт puskanы́ тыр patronsæ тәмьсәтт?

10. Rajonqыт 375 skolał ija еңа. Na ijatıppnāpъ 38 ija аж 49 nætæk MOPRыt clenпtqo assa esъsäтt. Ämäteпt MOPRыt clenпtqo esъsäтt. Kussał skolał ija MOPRыt clenпtqo esъsъ?

11.	460+45	403—23	80+35	114—24
	370+35	705—45	180+35	314—24
	180+34	125—55	380+87	364—74
	190+42	129—69	480+87	423—63
12.	84+23	108—35	86+29	113—38
	184+23	408—35	386+29	213—38
	76+34	110—24	73+45	119—46
	276+34	510—24	373+45	419—46

13.	$78+42$	$120-37$	$167+75$	$142-84$
	$278+42$	$230-48$	$274+88$	$251-79$
	$367+53$	$350-64$	$385+49$	$324-68$
	$454+66$	$540-73$	$456+97$	$633-57$

14. Sowhozqyt 724 atæ eß. Na atænnap 197 torñak eß. Sowhozqyt aj 289 wərqy atæm peltssatyt. Kussal wərqy atæ ti sowhozqyt eß?

15. Arteqyt 456 qur eß. Tärtyppap 204 qur usiqontytqo tacalnapt. Na imat, ijat, irampryt qimyt. Arteqyt 197 qur minarlæ usatyt. Amætety seçuky tāqyr tatttyryjatyt. Kussal qur tāqyr tatttyrylæ usatyt?

16.	$84+26$	$168+139$	$130-63$	$802-364$
	$184+126$	$286+218$	$430-263$	$906-487$
	$284+228$	$357+267$	$832-465$	$745-368$
	$584+328$	$465+356$	$932-365$	$623-456$

17. Ukkyr pot 365 celty eß. Tap pot 218 celty kinty werqy qoltu ulqakty eß. Kussal celty kinty qoltu qanteiry eß?

18. Sittu pot kinty me Okrugmyt 1.000 qur tantaltqontytqo utysyt. Tärtyppap 275 qur Leningradty INS'ty utysyt, 175 qur Navarobskty utysyt, amætetyr ontty skolanty utysyt. Kussal qur ontty skola tmynty utysyt?

19.	$289+x=476$	$x+276=421$	$741-x=356$
	$187+x=345$	$x+396=565$	$622-x=274$
	$468+x=624$	$x+453=739$	$834-x=458$

20.	$x-367=275$	$177+x=251$	$x+115=398$
	$x-254=466$	$234+x=512$	$x+286=429$
	$x-463=389$	$327+x=719$	$x+338=566$

Toræntypsäty! myæ nænty togyltptye aj togyltptye.

1. Toræntypsäty! myqyt nænty togyltæt:

124	251	215	118	145
+ 112	+ 114	+ 362	+ 204	+ 207
+ 130	+ 203	+ 211	+ 128	+ 119
223	122	103	105	236

2. Торәнтьрсәтү тьыңт to тогылтәт:

$$\begin{array}{r} - 268 \\ - 124 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 367 \\ - 223 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 584 \\ - 154 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 472 \\ - 223 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 753 \\ - 325 \end{array}$$

3. Торәнтьрсәтү тьыңт to тогылтәт:

$$\begin{array}{r} - 456 \\ - 148 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 362 \\ - 157 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 574 \\ - 168 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 673 \\ - 269 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 925 \\ - 617 \end{array}$$

4. Торәнтьрсәтү тьыңт ңәнть тогылтәт:

$$\begin{array}{r} 151 \\ + 252 \\ + 174 \end{array} \quad \begin{array}{r} 223 \\ + 182 \\ + 160 \end{array} \quad \begin{array}{r} 112 \\ + 293 \\ + 131 \end{array} \quad \begin{array}{r} 254 \\ + 328 \\ + 173 \end{array} \quad \begin{array}{r} 178 \\ + 286 \\ + 199 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 232 \\ 344 \\ 170 \end{array} \quad \begin{array}{r} 139 \\ 139 \\ 188 \end{array}$$

5. Торәнтьрсәтү тьыңт to тогылтәт:

$$\begin{array}{r} - 234 \\ - 138 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 456 \\ - 259 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 372 \\ - 178 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 456 \\ - 182 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 545 \\ - 294 \end{array}$$

6. Торәнтьрсәтү тьыңт to тогылтәт:

$$\begin{array}{r} - 321 \\ - 132 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 642 \\ - 353 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 751 \\ - 486 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 864 \\ - 586 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 972 \\ - 687 \end{array}$$

Nimътың тормаң тьыңт тогылтәт.

1. 1 solk.=100 kop. Саяң копејкаң тьыңдо меть:

1 solk.	36 kop.	2 solk.	30 kop.	4 solk.	3 kop.	5 solk.
2 solk.	65 kop.	3 solk.	80 kop.	5 solk.	8 kop.	7 solk.
7 solk.	28 kop.	4 solk.	60 kop.	6 solk.	5 kop.	9 solk.
9 solk.	46 kop.	8 solk.	20 kop.	7 solk.	2 kop.	3 solk.

Тогылтәрү тормап иккүрна пәккүрт: **2 solk. 65 kop. = 265 kop.**

2. Solkowajtqo меть:

$$\begin{array}{r} 128 \text{ kop.} \\ 456 \text{ kop.} \\ 945 \text{ kop.} \end{array} \quad \begin{array}{r} 260 \text{ kop.} \\ 370 \text{ kop.} \\ 870 \text{ kop.} \end{array} \quad \begin{array}{r} 308 \text{ kop.} \\ 506 \text{ kop.} \\ 704 \text{ kop.} \end{array} \quad \begin{array}{r} 600 \text{ kop.} \\ 800 \text{ kop.} \\ 400 \text{ kop.} \end{array}$$

Тогылтәрү тормап иккүрна пәккүрт: **128 kop.=1 solk. 28 kop.**

3. 1 $m=100$ sm. Саңаң santimetřyň myltqo metý:

3 m 27 sm	1 m 50 sm	2 m 6 sm	5 m
5 m 65 sm	4 m 70 sm	3 m 9 sm	6 m
4 m 38 sm	2 m 80 sm	4 m 5 ms	7 m
6 m 46 sm	3 m 60 sm	5 m 8 sm	9 m

Тогылтърыň tormap ukkыrna пәккыгы: $5 m 65 sm=565 sm$.

4. Metrtyqo metý:

428 sm	350 sm	307 sm	200 sm
675 sm	490 sm	509 sm	300 sm
843 sm	620 sm	206 sm	700 sm
754 sm	560 sm	408 sm	800 sm

Тогылтърыň tormap ukkыrna пәккыгы: $675 sm=6 m 75 sm$.

Nimsytyň tormalı mylt үәнть togyltuptæ aj to togyltuptæ.

1. Ukkыr sälbt mirtý 2 solk. 85 kop. Ukkыr picit mirtý sälbt mirejtyńäpäly 1 solk. 20 kopejkasak koc eja. Kussaň qomtaesä tat ukkыr sälüp aj ukkыr picip təmental?

2. 9 solk. 10 kopejkasæ 2 kəzyl cim aj ukkыr cäjil cim təmbyzäty. Ukkыr kəzyl cit mirtý — 1 solk. 96 kop. Cäjil cit mirtý kunmäntyľ eja?

3. 2 s. 60 k.+80 k.   3 s. 90 k.+2 s. 50 k.

7 s. 47 k.+86 k.   3 s. 68 k.+5 s. 97 k.

4. 3 s. 30 k.—50 k.   7 s. 40 k.—3 s. 60 k.

5 s. 35 k.—67 k.   6 s. 35 k.—1 s. 86 k.

5. Ukkыr tānty pot cimrysteň — $4 m 25 sm$. Na tānty rom 3 caræ matelsätty. Ukkыr näqyrymtæliň pelænty cimrysteň $1 m 45 sm$. Jarýk näqyrymtæliň pelænty cimrysteň $1 m 95 sm$. Qalipryň pelænty cimrysteň kunmäntyľ eja?

6. Ukkыr templı lakat cimrysteň $7 m 75 sm$. Jegor poq-qyňt cäty 2 nilciň templı lakap təmbyzäty. Poqqymtä melæ pulæ tərəypmyqyt $2 m 90 sm$ qala. Kussaň templı Jegor poqqymtä cäty isyt?

7. $3 m\ 70 sm + 1 m\ 60 sm$ $4 m\ 85 sm + 2 m\ 78 sm$
 $2 m\ 65 sm + 1 m\ 50 sm$ $2 m\ 47 sm + 3 m\ 96 sm$
 $1 m\ 80 sm + 2 m\ 45 sm$ $5 m\ 38 sm + 4 m\ 87 sm$

8. $3 m\ 20 sm - 1 m\ 60 sm$ $5 m\ 25 sm - 1 m\ 68 sm$
 $4 m\ 15 sm - 1 m\ 50 sm$ $6 m\ 37 sm - 3 m\ 87 sm$
 $3 m\ 30 sm - 1 m\ 85 sm$ $8 m\ 14 sm - 5 m\ 36 sm$

9. **1 kg = 1000 g.** Ukkыr wəcil lakat sittъ 1 kg 125 g, jaък wəcil lakat posukol lakaqъпь sittъ 350 grammak koc eja. Sittъ wəcil lakat sittъj kumāntъj eja?

10. Ukkыr konfetsъмыj tuжkat sittъ 15 kg 250 g. Konfetkъtyj tuжkat sittъ 1 kg 175 g. Konfetъt kussa] sittъ eja?

11. $4 kg\ 230 g + 3 kg\ 290 g$ $3 kg\ 720 g - 1 kg\ 338 g$
 $5 kg\ 360 g + 7 kg\ 380 g$ $7 kg\ 840 g - 2 kg\ 450 g$
 $3 kg\ 150 g + 2 kg\ 850 g$ $5 kg - 2 kg\ 275 g$
 $4 kg\ 375 g + 6 kg\ 625 g$ $6 kg - 1 kg\ 455 g$

12. **1 t = 1000 kg.** Kolhozъt cātъ parohodqъпь mukap sittъ alakot syңqońtъ teltsästъt. Ukkыr alakontъ 3 t 260 kg mukap teltsästъt, jaъk alakontъ posuko] alakoqъпь 180 kgsak koccik teltsästъt. Muntoktъ kussa] mukap kolhozъt cātъ teltsästъt?

13. Arat ukkыr kolhoz 1 t 261 kg ätæ] wəcip kooperatiwtъ mirъksyt. Jaъk kolhoz posuko] kolhozqъпь 470 kgsak qāna] mirъksyt. Kussa] ätæ] wəcip sittъ kolhoz kooperatiwtъ mirъksysti?

14. $1 t\ 370 kg + 1 t\ 225 kg$ $2 t\ 540 kg - 1 t\ 350 kg$
 $1 t\ 560 kg + 2 t\ 150 kg$ $5 t\ 850 kg - 3 t\ 270 kg$
 $1 t\ 640 kg + 1 t\ 360 kg$ $3 t - 1 t\ 460 kg$
 $2 t\ 725 kg + 1 t\ 275 kg$ $4 t - 2 t\ 635 kg$

15. Toræntъpsätyj тъqyt ңæntъ togyltæt:

23 s. 21 k.	41 s. 25 k.	21 s. 30 k.	21 s. 25 k.
+ 12 s. 33 k.	30 s. 34 k.	14 s. 20 k.	34 s. 35 k.
+ 14 s. 10 k.	13 s. 11 k.	30 s. 40 k.	15 s. 23 k.
30 s. 25 k.	15 s. 28 k.	23 s. 80 k.	27 s. 37 k.

16. Toræntypsätyʃ тъқыт to togyltæt:

$$86 \text{ s. } 58 \text{ k.} \quad 78 \text{ s. } 67 \text{ k.} \quad 67 \text{ s. } 75 \text{ k.} \quad 98 \text{ s.} \\ - 24 \text{ s. } 35 \text{ k.} \quad - 36 \text{ s. } 27 \text{ k.} \quad - 25 \text{ s. } 38 \text{ k.} \quad - 63 \text{ s. } 30 \text{ k.}$$

17. Toræntypsätyʃ тъқыт ңәнть togyltæt:

$$27 \text{ s. } 86 \text{ k.} \quad 54 \text{ s. } 75 \text{ k.} \quad 65 \text{ s. } 49 \text{ k.} \quad 76 \text{ s. } 98 \text{ k.} \\ + 42 \text{ s. } 67 \text{ k.} \quad + 32 \text{ s. } 58 \text{ k.} \quad + 28 \text{ s. } 85 \text{ k.} \quad + 19 \text{ s. } 77 \text{ k.} \\ + 13 \text{ s. } 79 \text{ k.} \quad + 23 \text{ s. } 68 \text{ k.} \quad + 10 \text{ s. } 48 \text{ k.} \quad + 28 \text{ s. } 59 \text{ k.} \\ 22 \text{ s. } 64 \text{ k.} \quad 14 \text{ s. } 24 \text{ k.} \quad 46 \text{ s. } 35 \text{ k.} \quad 12 \text{ s. } 37 \text{ k.}$$

18. Toræntypsätyʃ тъқыт to togyltæt:

$$46 \text{ s. } 40 \text{ k.} \quad 58 \text{ s. } 50 \text{ k.} \quad 64 \text{ s.} \quad 75 \text{ s. } 37 \text{ k.} \\ - 24 \text{ s. } 75 \text{ k.} \quad - 35 \text{ s. } 67 \text{ k.} \quad - 23 \text{ s. } 85 \text{ k.} \quad - 41 \text{ s. } 58 \text{ k.}$$

19. ... tetradim temsätyt. Izъ tetradit mirtь.... wərqъ tetra-
dim temsätyt. Izъ wərqъ tetradit mirtь...

Na toræntypsær tetradqænть пәкъртъ. Tockaʃ myt kortoqыпты
tormaʃ myr пәкъртъ. Sokъıncipsätyʃ etyr qojaesik, toræntypsær
togyltæt.

Täqyt nimty	Torma	Mirtь	
		S.	K.
sæq	1 kg	—	3
kurpa	1 kg	—	25
kerosin	1 l	—	31
угъ	1 kg	—	48
cäjil ci	1	—	95
уърсаæ торqъ . . .	1	—	60
льртък	1 m	1	95
секъ	1	—	30

20. Къра cäjil cit aj
utъrsæ torqъt ңәнть
mirtъj... Уърсаæ torqъt
mirtъ...

Na toræntypsær tet-
radqænть пәкъртъ. Toc-
kaʃ myt kortoqыпты tormaʃ
myr пәкъртъ. Sokъı-
ncipsätyʃ etyr qojaesik,
toræntypsær togyltæt.

21. Mirsamyʃ tablican morь selcukyʃ toræntypsæʃ myr пәкъртъ.

ТАНЬМТЬРЫʃ МЬМ ТАТТУРТАЕ.

$$1. \quad 347+253 \quad 460+270 \quad 564+86 \quad 287+369 \\ 600-368 \quad 710-380 \quad 370-95 \quad 642-475$$

1. Arteʃqыт 215 qup imasæ eja. 98 qup 86 imasæ qəlъllæ
qənnätæt. Amætætъ maconъ ponirqontætqо qənnätæt. Kussaʃ qup
imasæ maconъ qənnä?

Kocci par iptæ.

I.

1. Arteļ kooperatiwty 60 kg tēgym tīrkyksyt. 8æqyrý qe-
lym tēroqypp arteļ 8 par kocci k tīrkyksyt. Kussaļ sæqyrý qe-
lym arteļ mirkyksyt?

$$\begin{array}{r} 60 \times 8 = 480 \\ 6 \text{ kētēr} \times 8 = 48 \text{ kētēr.} \\ 48 \text{ kēt} = 480 \end{array}$$

2. Kooperatiw 200 qimyppānъ 3 solkowajt caræ clenyl
qomtæm isyt. 90 qimyppānъ clenyl qomtæm 4 solk. caræ isyt.
Kussaļ qomtæm muntak kooperatiwty clenyt mirtysatyt?

3. Ukkyr sərt loqat mirty 50 solk. Wərqv yujgyntyt mirty
60 solk. 9 sərt loqap aj 8 wərqv yujgyntyp kussaļ qomtæsæ
təmental?

4.	100×2	100×6	200×2	200×3
----	----------------	----------------	----------------	----------------

100×3	100×7	300×2	200×4
----------------	----------------	----------------	----------------

100×4	100×8	400×2	200×5
----------------	----------------	----------------	----------------

100×5	100×9	500×2	300×3
----------------	----------------	----------------	----------------

5.	60×2	80×3	70×2	50×5	70×4
----	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

60×4	70×3	80×4	70×7	80×7
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

60×7	90×3	90×5	30×8	90×8
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

60×9	50×3	40×7	20×9	60×6
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

6. Zawod plantysak ukkyr iræt kunte 216 wagonyp met-
jyt. Zawod izb 10 celyst kunte 80 wagonyt caræ metjyt. Kus-
saļ wagonsak kocci planntypānъ iræt kunte zawod metjyt?

7. Zawodqyt ucinty qimyt gruppaļ tycyt tantaltkätyt.
9 gruppaqyt 30 qimyt caræ tantaltkätyt, 8 gruppaqyt 40 qui-
myt caræ tantaltkätyt. Munktokty kussaļ qum zawodqyt tan-
taltkätyt?

8.	$(60 \times 7) + (30 \times 6)$	$(40 \times 5) - (60 \times 3)$	70×9
----	---------------------------------	---------------------------------	---------------

$(30 \times 5) + (70 \times 6)$	$(50 \times 8) - (40 \times 3)$	80×7
---------------------------------	---------------------------------	---------------

$(90 \times 4) + (40 \times 4)$	$(80 \times 5) - (90 \times 2)$	60×6
---------------------------------	---------------------------------	---------------

9.	$(50 \times 7) + (20 \times 8)$	$(90 \times 6) - (30 \times 9)$	70×4
----	---------------------------------	---------------------------------	---------------

$(80 \times 6) + (50 \times 9)$	$(80 \times 9) - (40 \times 6)$	80×3
---------------------------------	---------------------------------	---------------

$(70 \times 8) + (30 \times 7)$	$(90 \times 7) - (20 \times 7)$	50×5
---------------------------------	---------------------------------	---------------

$$\begin{array}{r}
 10. \quad 100 \times 5 \quad 40 \times 3 \quad 60 \times 9 \quad 2 \times 90 \quad 3 \times 80 \\
 5 \times 100 \quad 3 \times 40 \quad 9 \times 60 \quad 4 \times 70 \quad 5 \times 30 \\
 200 \times 3 \quad 70 \times 6 \quad 80 \times 7 \quad 6 \times 50 \quad 7 \times 20 \\
 3 \times 200 \quad 6 \times 70 \quad 7 \times 80 \quad 9 \times 30 \quad 8 \times 40
 \end{array}$$

II.

1. Ukkъr syj nәkыптырса пот міртъ — 12 коп. Kussa] qom-tæsæ 9 nilci] nәkыптырса pop tat tәmental?

$$\begin{array}{r}
 12 \times 9 = 108 \\
 \hline
 10 \times 9 = 90 \quad 2 \times 9 = 18 \\
 90 + 18 = 108
 \end{array}$$

2. Ukkъr kg kurpat mirtъ 28 коп. 1 kg saharыт kurpaqъпь mirtъ 4 par koc eja. 8 kg sahar 8 kg kurpaqъпь kunmäntъ mirs eja?

3. Ukkъr sejsowetqyt 96 mat kәtyryrnatyt. Sittymtæli] sel-sowetqyt posuko] sowetqyпь 2 par kocci mat kәtyryrnatyt. Naqyrymtæli] sowetqyt sittymtæli] sowetqyпь 4 par kocci mat kәtyryrnatyt. Kussa] mat naqyrymtæli] sowetqyt kәtyryrnatyt?

$$\begin{array}{r}
 4. \quad 19 \times 8 \quad 18 \times 7 \quad 19 \times 7 \quad 37 \times 8 \quad 35 \times 8 \quad 39 \times 6 \\
 16 \times 7 \quad 19 \times 9 \quad 18 \times 9 \quad 43 \times 8 \quad 75 \times 6 \quad 45 \times 7 \\
 17 \times 9 \quad 14 \times 8 \quad 12 \times 9 \quad 56 \times 8 \quad 56 \times 5 \quad 73 \times 8 \\
 15 \times 8 \quad 17 \times 6 \quad 18 \times 8 \quad 64 \times 8 \quad 65 \times 4 \quad 54 \times 9
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 5. \quad (37 \times 5) + (26 \times 9) \quad (96 \times 8) - (53 \times 5) \quad 8 \times 35 \\
 (43 \times 8) + (34 \times 7) \quad (86 \times 7) - (37 \times 4) \quad 6 \times 75 \\
 (29 \times 7) + (54 \times 4) \quad (74 \times 9) - (13 \times 9) \quad 5 \times 56
 \end{array}$$

III.

1. Ukkъr maty] atael үиқыт mirtъ 180 solk. 5 nilci] үиқыт kussa] mirtъt eja?

$$\begin{array}{r}
 180 \times 5 = 900 \\
 \hline
 100 \times 5 = 500 \quad 80 \times 5 = 400 \\
 500 + 400 = 900
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 180 \times 5 = 900 \\
 \hline
 18 \text{ kет.} \times 5 = 90 \text{ кет.} \\
 90 \text{ кет.} = 900
 \end{array}$$

2. Ukkъr alakot mirtъ 55 solk. Artej 4 alakom tэмьсt. Kolhoz artejqынь 4 par kocci alakom tэмьсt. Kussa] qomtæsæ kolhoz alako] тър tэмьсt?

3. 130×4 270×3 160×5 260×3 3×260
 150×6 250×4 180×3 220×4 4×220
 170×3 240×3 190×4 280×3 3×280

4. $(470 \times 2) - (190 \times 2)$ $(480 \times 2) - (270 \times 2)$ 4×160
 $(170 \times 5) - (120 \times 3)$ $(240 \times 4) - (180 \times 3)$ 5×130
 $(140 \times 6) - (150 \times 3)$ $(190 \times 5) - (130 \times 5)$ 6×120

IV.

1. Sæq loqat dorъt mirtъ 125 s. 6 nilci] sæ loqat dorъt mirtъ kunmänty] eja?

$$\begin{array}{r} 125 \times 6 = 750 \\ \hline 100 \times 6 = 600 & 20 \times 6 = 120 & 5 \times 6 = 30 \\ 600 + 120 + 30 = 750 \end{array}$$

2. Sowet ukkъr kolhozър peltъmрylæ 262 atæm ytъsъt, sittъmtæli] kolhozъ posuko] kolhozqынь 3 par kocci atæm ytъsъt. Nâqъtъmtæli] kolhozъ sittъmtæli] kolhozqынь 86 atæsak koccik ytъsъt. Kussa] atæm sowet nâqъtъmtæli] kolhozъ ytъsъt?

3. Kujtbazat tættъ ñarqъ mat 840 km koralæ qænta. Ñarqъ mat 3 par 245 kilometrъt caræ koralæ qæssa. Kussa] km qænqontoqo qala?

4. 115×6 123×8 124×6 148×6 184×2
 112×7 128×5 128×5 146×5 187×3
 114×8 127×7 136×4 154×4 197×3

5. $(124 \times 3) + (118 \times 4)$ $(235 \times 3) - (116 \times 4)$ 164×4
 $(115 \times 4) + (114 \times 3)$ $(145 \times 4) - (119 \times 3)$ 169×3
 $(117 \times 3) + (112 \times 5)$ $(138 \times 5) - (121 \times 3)$ 175×3

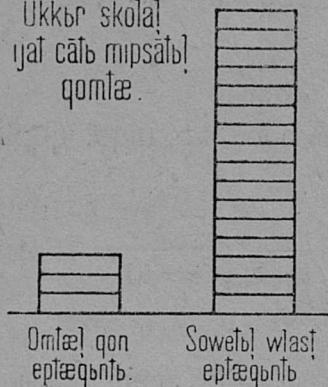
6. Kooperatiw 495 solkowajsæ sury] dorъ] тър tэмьсt. 4 sury] dorъ 105 solkowajt caræ tэмьсt. Izъ loqat dorъp 25 solkowajt caræ tэмьсt. Kussa] loqat dorъt kooperatiw tэмьсt?

7. Kooperatiwt 108 kolhozъl ima clenъtqo esecâtyп. Kolhozъl qumt imannâпь 4 par kocci clenъtqo esecâtyп. Munktktъ kussa] kooperatiwt clen kolhozqvt ejä?

8.	102×7	207×4	304×3	405×2	2×405
	106×8	208×4	306×3	406×2	3×306
	103×6	205×3	307×3	409×2	4×208
	107×9	209×3	308×3	407×2	6×103

DIAGRAMMAЛ MB.

Ukkъr skola]
ijat câť mîpsâť]
qomtæ.

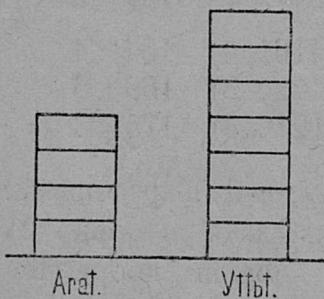

ukkъr skola] ijat câť mîkyjt.

Na diagrammap togyltæt aj kojympæt.

2. Na diagrammaqvt izъ saji]a 50 solk. atyltyjt. Ketikæ pelæqqv] ner atyltyjt: kussa] qomtæm pelækâlk iљnt] qup minarmont] câť ikъjt. Tâtyk pelæqqv] ner atyltyjt: kussa] qomtæm na qup arte]t] serlæ pulæ minarmont] câť ikъjt.

Diagrammap togyltæt aj kojaltympræt.

3. Na diagrammaqvt izъ saji]a 25 skola] ija atyltyjt. Ketikæ pelæqqv] ner atyltyjt: kussa] okčavr ija arat skolaqvt esъ. Tâtyk pelæqqv] ner atyltyjt: kussa] okčavr ija ytt] skolaqvt esъsъ.

Diagrammap togyltæt aj kojaltympræt.

Nilci] diagrammap qætt]: kussa] okčavr ija tat skolaqænt] ejä.

Tārъptæ.

I.

1. Rajonqyt 600 qurp ila. Nāqyrьmtæli] pelæktæt arteli
mъnъtъ assa sersätt. Ämættet arteli] mъnъtъ sersätt. Kussal
arte] serpъ] qum rajonqyt eja?

2. Arteli] ätæ] miloqyt 900 ätæ eja. Ukkыr muktymtæli]
pelæntypnyk doktor qutoqyn mateltæm mesyt. Kussal ätænyk
doktor qutoqyn mateltæm mesyt?

$$900:6=150$$

$$90 \text{ k} \text{et.}:6=15 \text{ k} \text{et.} \quad 15 \text{ k} \text{et.}=150$$

3. Arteli] imat 5 casyt kintь 800 kg qelъp sæqysätt. Ar-
telij imat aj 3 casyt kintь usentätt. Kussal qelъp tært sægen-
tätt?

4.	200:2	400:2	200:4	600:4	500:2
	500:5	600:3	300:6	700:5	600:4
	700:7	800:4	400:5	900:2	700:5
	800:8	900:3	400:8	900:5	1000:5

5. Ucinty] qurp imantysæ ukkыrmänty] lenyntyj usiptæntyj
cäty isati. Tæraçy iræt kintь 240 solk. isati. Kussal qomtæ
izъ çeti isyt?

6. Fabrikaqyt 285 kæprylæ ucinty] qurp aj 195 kæprylæ
ucinty] ima eß. Posuko] Maj celty cäty mintyk kæprylæ
ucinty] qumtyt imassæ tettymtæli] pelæntypnyk premijap mi-
kylsätt. Kussal qurp imasæ premijap isyt?

7. 3 celty kintь motorы] alakot cäty 180 kg benzinp iço
nätna. Kussal kg benzinp alakot cäty 6 celty kintь iço nätna?
7 celty kintь iço nätna?

8. Miqqyjtir] sity] qoryt sityt — 550 kg. Wæcinty sityt
270 kg sak qana] eja. Cosinty sityt wæcit sityttypanp 7 par
qana] eja. Kussal kg cosip sityt nilci] qorypnpanp iq eja?

9.	260:2	480:2	210:2	290:2	560:5
	280:2	630:3	230:2	450:2	810:2
	390:3	550:5	250:2	460:4	840:8
	440:4	640:2	270:2	270:2	420:4

10.	210:7	280:4	420:6	540:9	630:9
	240:8	320:8	420:7	560:8	640:8
	250:5	350:5	450:9	490:7	720:8
	270:3	360:9	480:6	560:7	810:9

11. Kolhozqyt 280 ātæ eja. Torñak ātænnāpь 5 par qānaq eja. Kussaļ torñak kolhozqyt eja?

$$280:5=56$$

$$25 \text{ kēt.} : 5 = 5 \text{ kēt.} \quad 30:5=6$$

$$5 \text{ kēt.} + 6 = 56$$

12. Kooperatiwqyt 270 kg wəci esy. Qəlъ aj esy. Qəlъ wəcoqypь 6 par qānaq esy. Na muntъk wəcip aj qəlъp skolantъ ytъsätъt. Kussaļ wəcip aj qəlъp muntoktъ skolantъ ytъsätъt?

13. Kooperatiw 115 kg wəcip təmъsyt. Qəlъp aj təmъsyt. Qəlъp wəcoqypь 4 par kocci təmъsyt. Somryamtaeli] qəlъt pelækty kooperatiw qəttontъ ytъsyt. Kussaļ kg qəlъp kooperatiw qəttontъ aj ytъqo nātna?

14.	210:5	280:5	370:5	390:6	380:4
	230:5	310:5	330:6	440:8	680:8
	260:4	360:8	410:5	520:8	760:8
	270:5	340:4	460:5	570:6	440:5

15. Skolaqt 570 ija eja. Muntъk ijatъt nāqygymtaeli] pelæktyt—pioneerъt. Kussaļ pioneer skolaqt eja?

16. Mat tormap nəkъrsap. Na tormap mat 6 par immær 840 enta. Kussaļ tormap mat nəkъrsap?

17.	360:2	510:3	720:6	840:3	910:7
	380:2	520:4	750:3	840:6	940:2
	450:3	560:4	760:4	840:7	960:6
	480:4	720:3	810:3	920:4	960:8

18. 4 skolat cātъ 540 solkowajsæ togyltъpsäty lakaļ tъr təmъsätъt. Muntъk təmъry] togyltъpsäty lakap ukkyrmäntъ 4 skolantъ ytъsätъt. Kussaļ qomtæsæ izъ skolat cātъ togyltъpsäty lakan təmъsätъt?

$$540:4=135$$

$$52 \text{ kēt.} : 4 = 13 \text{ kēt.} \quad 20 : 4 = 5$$

$$13 \text{ kēt.} + 5 = 135$$

19. Ukkъr kujtvazaqъpъ jarъk kujtbazantъ 680 km koralaе qәnqо natna. Narqъ matъt kert somryjamtaeli wettъt pelækty koalae qassa. Kussal km korantoqо qala?

20. Poctaqt motorыl alakot cattъ 930 kg benzinpъr ezy. 180 kg benzinpъr isatъt. 6 kg ukkъr casyt kuntъ immætъt, kussal casyt kuntъ qalipyl benzin seryk enta?

21. Mat ukkъr tormap nekysap. Na tormaqъpъ 580 4 par koc eja. Kussal tormap mat nekysap?

22.	370:2	720:5	810:6	870:5	930:6
	390:2	730:5	820:5	880:5	940:4
	510:2	740:4	840:5	910:2	940:5
	620:4	810:5	860:5	920:8	960:5

300				500			700		
150		150							
75	75	75	75						

23. Nilciq nuroqyl saejæsysty tъr qættъ. T rystъt moy tormaq tъr 300, 500, 700 sittyt car  t r t, nypp aq sittyt car  t r t.

24. Tormap 900 aq 1000 2 ukkermanty pelæktyss  aq 4 ukkermanty pelæktyss  t r t.

200					

1000						

25. Nilciq nuroqyl saejæsysty tъr qættъ. T rystъt moy tormap 200 aq 1000 2 ukkermanty pelæktyss , 4 ukkermanty pelæktyss , 8 ukkermanty pelæktyss  t r t.

II.

1. Kolhozyl qup ijantys  na pot kuntъ 486 ucipt l celst kuntъ us . Na munt k ucipt l celst sittymt l pelækty t p onty us . Kussal ucipt l celst kuntъ es t onty us ?

2. Rajonq t 804 qup eja. Na qumt t tettymt l pelækty togylt qo, nekysap tantalt k t t. T ryst pp n 60 ima tantalt k t t. Kussal qup rajonq t togylt qo, nekysap tantalt k t t?

3. Arteli^l qumt^t kooperatiwt^b 246 solkowajt cāt^b 3 t qələp mīrksāt^t. Kussal^l qomtæt cāt^b arteli^l qumt^t 2 t nilci^l qələp mīrksāt^t?

4.	264:2	484:4	202:2	606:3
	286:2	848:4	206:2	903:3
	393:3	626:2	303:3	408:4
	636:3	668:2	309:3	505:5
5.	364:4	426:6	305:5	639:9
	216:3	459:9	408:8	637:7
	328:8	427:7	204:4	248:8
	324:4	546:6	405:5	728:8

6. Arteq^t sitt^b brigada ucilæ jap sajampäq^b. Ukk^r kom-somol^l brigada, sitt^tmæli^l iramp^rty^l qumtæt brigada. Kom-somol^l brigada 9 cas^t kuntu 126 kg qələp sæq^sst. Iramp^rty^l qumtæt brigada 8 cas^t kuntu 112 kg qələp sæq^sst. Qai^l brigada pos kəp^rylæ uca?

7. Ukk^r pot kuntu arteli^l qup minarmont^b cāt^b 756 solkowaj is^t. Na mīr^rnāp^b nāq^rymtæli^l pelæk^t tər^rp^rk selcu-ky^l tāq^ssæ misat^t, qalip^l mīr^rnt^b qomtæsæ misat^t. Kussal^l qomtæm arteli^l qup is^t?

8. 3 ukk^rrmānt^b roqqym 768 solkowajsæ təm^rsāt^t. Ukk^r roqq^t mīr^r kum^rnt^b eja?

9.	256:4	364:7	475:5	245:7	207:9
	297:9	434:7	496:8	658:7	301:7
	336:4	456:6	564:6	657:9	402:6
10.	384:2	726:3	819:3	648:4	605:5
	528:4	728:4	459:3	964:4	608:4
	564:4	768:4	924:4	846:6	705:5
11.	876:6	976:8	508:4	704:4	776:4
	944:4	972:4	504:3	702:3	825:3
	931:7	984:6	405:3	801:3	861:3
12.	928:8	657:9	804:6	702:6	676:4
	561:3	414:9	705:3	402:6	738:6
	882:6	522:6	801:9	903:7	897:3

13. Fabrikaq^t ucint^l ima 3 mentæl masinasæ iz^b cel^rymæ 72 m l^rpt^r tek^rtr^rys^t. Fabrikant^b sent^b masina^l t^rp om tælt^rsāt^t. Ti ucint^l ima iz^b cel^rymæ 4 sent^b masinasæ 2 par

kocci 1ъртър метърът. Ti kussal *m* 1ъртър сеът кунтъ изъ masinasæ метърът? Сеът masinasæ mentæl masinaqъпь kussal metrsak koccik метърът?

14. Rajonqът 360 ija eja. Na iјатът sittъ сæнкъпты| kөтъмтæli| pelæktът — komsomol iјat. Kussal komsomol ija rajonqът eja?

15. 5 көпрылæ ucintы| qumtъ uciptæntът сâтъ 1000 solkowaj premijap isâтът. Na qomtæт sompъjamtæli| pelæmtъ qumtъ MOPR'т сâтъ misâтът. Sittъ сæнкъпты| kөтъмтæli| pelæmtъ aerooplanът meptæт сâтъ misâтът. Qalipы| qomtæm qumtъ ukkyrmântъ târbsâтът. Kussal qomtæm izъ qur isът?

KILOMETR.

1. **1000 m=1 kilometr.** Kussal par 10 метръ| mânтърpsâтъ| temпър pintal, 1 *km* mânтъqontoqo? Kilometr әтър qâmъсај *km* пәкъртъ.

2. Ukkъr әтъмântоqъпь skolat тәттъ 210 *km*, jaгък әтъмântоqъпь skolat тәттъ 400 *km*. Sittъmtæli| әтъмântоqъпь skolat тәттъ wettъ kussal kilometrsak cump eja?

3. Moskwaqъпь Leningradът тәттъ 648 *km*. Aeroplan na wettomtъ 4 casът kuntъ timpa. Kussal *km* aeroplan ukkyr casът kuntъ timpa?

POQQЫL UCIPTAE.

1. 10 метръ| mânтърpsâтъ| temпър metъ. 10 pol lakar metъ.

Izъ pol lakat cumpretytъ $1\frac{1}{2}$ *m.*

2. Рокъың тәттомыт нуроқың жәттім мәнтает. Сүрьеңті — 20 м, 30 м, 50 м.

3. Нуроқың жәттімдік 1 km то мәнтает.

4. Сондың көттесе жаңа 1 km 15 мин. күндең қәнтал. Куссаң метрдік 3 мин. күндең қәнтал?

Күссак күндең таң мәтіншілік шкодат тәттік иссірнаны, тоғылтает. Мәтіншілік шкодат тәттік күссак күндаңын ең?

5. 3 көттік = 2 м. Көттесе мәнтает: куссаң метр мәтіншілік шкодат тәттік ең?

Nilcik мәнтает куссаң метр мәтіншілік шкодат кооперативтік тәттік, волништік тәттік ең?

ШКОЛАДАЛЫК

Skola

6. На коралтірің тұқыт 1 sm 20 м атылдырыт. На планқыт түншік шкодаң тәттіт сүрьеңтім мәнтает. Izъ шкодаң тұтың сәндеқыншы шкодаң сунарыт тәттік куссаң м ең?

7. Мәнтырсаң темпіссе шкодаң мәт сүрьеңтім мәнтает. Шкодаңын жағын тұтың тұт тәттік куссаң метр ең мәнтает. Тетрадаңдаңын на планында жаңа 1 sajılat сүрьеңтік 10 м атылдырыттыңде.

Коралтірің тұт iltі масштабым пәккүті: 1 sajılat сүрьеңтік = 10 м.

8. Sāntrāræl тәттіт сүрьеңтік — 90 м, tāntrāræl — 75 м. Sāntrāræl тәттіт планында коралтает. 1 sm 15 м атылдырыттыңде.

9. Skodaң тәттіт сүрьеңтім аж тәннім мәнтает. Skodaң тәттіт планында коралтает 1 sm 10 м атылдырыттыңде.

10. Ijatay sajisae мәнтырсаң куссаң метр шкодаңыншы кооперативтік тәттік ең. Уккыр ija көттесе „Тұмбы 45 м ең“. Жағын көттесе „Assa, тұмбы 55 м ең“.

Skodaңыншы кооперативтік тәттік 52 м ең. Күтің на ija-пәннен аның көттесе?

11. Sajisae огородың сүрьеңтім мәнтает. Ныншы на сүрьеңтім мәнтырсаң темпіссе мәнтает.

12. Sajisæ kooperatiwyl mātæt cimrystymt māntæt. Nýpp māntyrsätyl temnysæ māntæt. Jarýk mātæl myt cimrystymt māntæt.

ТАНЬМТЫРЫЛ МЫМ ТАТТУРТАЕ.

1.	90×6	85×3	560:8	720:4
	170×4	127×5	477:9	864:6

2. Täqyr tätttyrsätyl wagonyt 330 mukal kotam piñq eja. Awtomoviļty wagonqyp 5 par qānaq piñq eja. Kussal mukal kotam 8 awtomoviļty piñq eja?

Тышасат теттү мунтык тогылтыртасә тогылтыртыл тораңтырсаел ти.

1. Kolhozqyt 250 qip ezy. Na qimtyppänly 8 gruppam ponırqontytqo yttsätyt. Izly gruppaqt 28 qip ezy. Ämætety qælsqontytqo qænnätyt. Kussal qip qælsqontytqo qænnätyt?

2. Kooperatiwt 85 cim yttsätyt. Picił myr, sälçyl myr aj yttsätyt. Picił myr cił myqyp 40 picisak koccik yttsätyt. Sälçyl myr picił myqyp 95 sälçsak koccik yttsätyt. Kussal sälçyl kooperatiwt yttsätyt?

3. Үркылтыртыl qimtytt cäty 214 ätæm tæmtyssätyt. Ätæsämyl qimtyppänly 66 ätæm tæmtyssätyt. Sittymtælił qimtyppänly 68 ätæm tæmtyssätyt. Ämætety nädqyrgymtælił qimtyppänly tæmtyssätyt. Kussal ätæm nädqyrgymtælił qimtyppänly tæmtyssätyt?

4. Kooperatiwt 360 kg wæcip tattysätyt. Ukkyr celst kinty nädqyrgymtælił wæcit pelæmtt miryksätyt. Sittymtælił celst kinty aj 95 kg miryksätyt. Kussal wæci kooperatiwqyt qala?

5. Artełqyt 600 kg qæly ezy. Na qælyppänly 45 kg artełił qimyt tygyp meptæt cäty kæcisatyt, 67 kg sæqysätyt. Qalipyl qælyt qimyt konserwy l zawodty yttsätyt. Kussal qælyt qimyt konserwy l zawodty yttsätyt?

6. Arteł 650 kg qælyr sæqysyt. Lajatyr tuttyppänly 50 kgsak koccik sæqysyt. Kussal lajap aj tuttyr arteł sæqysyt?

7. Sittym rajonqyt 125 nætæk tantaltkätyt. Ijat nætæppänly 3 par koccik tantaltkätyt. Ukkyr rajonqyt 256 ija nætæsæ tantaltkätyt. Kussal ija nætæsæ sittymtælił rajonqyt tantaltkätyt?

8. Kolhozqat 270 kg təkərgəl əntər eja. Izə sərgə selət kuntə 12 kg əntər ammeikən. Kussal kg əntər 7 sərgət cətə 2 selət kuntə miqo nətnə? Kussal əntər kolhozqat qalenta?

Təqərt nımtə	Torma	Mirtə		Muntoktə	
		S.	K.	S.	K.
Kəzərl ci . . .	4	1	96		
Pici	6	1	28		
Kəzərl templ .	4 kg	3	13		
Kəzərl tip . .	3 kg	1	88		
Muntoktə .					

təməsətət—izə porxt mirtə 3 solk. 8 Rəmər təməsətət, izə remət mirtə 27 solkowaj. Kussal qomtəsət tımtək təmər, tımr təməsətət, toqlıtət?

11. Iwan 4 solk. 75 kor. ukkər picim təməsət, 1 solk. 28 kor. ukkər sələr təməsət. Tərəpətəqət 10 solk. eş. Kus-sal qomtət tərəpətəqət qala?

12. Na tablicantə selcukly telegramma tımtət mirtət pəkərəp-tətət:

Izə etət mirtə	Qəttomtət utıltət telegram- ma	Jarık qəttət tımtət utıltət telegramma	Cənəkə qəntətət	Kənprıja qəntətət	Pos kənprıja qəntətət	Teleg- grammat eät mirtə
Optəkly qımtə cətə	7	20		60	1 s. 20k	40 k.
gosucrezdenijat cətə	5	15		45	90 k.	40 k.

Jarık qəttomtət utıltət, 8 etəyətət, cənəkə qəntətət telegrammat mirtət kumməntət enta, kooperativ cəlsət tərəp utımtət?

13. Selcukly telegrammat mirtətət torəntərpsət tımr pəkərətət.

14. İjaç sajisə təntət pot cımrıtytət məntəsət. Ukkər kətəyətət: „Na təntət pot cımrıtytət—4 m 5 dm“ Jarık kətə-

9. Na koçcaj pəkərətət.

10. Təmər tımtət cətə koçcaj pəkərətət pəkərət: 2 maçam təməsətət. Izə maçat mirtə—92 solk. 3 ukym aj təməsətət. Izə ukym mirtə—18 solk. 8 porxt

təməsətət—izə porxt mirtə 3 solk. 8 Rəmər təməsətət, izə remət mirtə 27 solkowaj. Kussal qomtəsət tımtək təmər, tımr təməsətət, toqlıtət?

11. Iwan 4 solk. 75 kor. ukkər picim təməsət, 1 solk. 28 kor. ukkər sələr təməsət. Tərəpətəqət 10 solk. eş. Kus-sal qomtət tərəpətəqət qala?

12. Na tablicantə selcukly telegramma tımtət mirtət pəkərəp-tətət:

Izə etət mirtə	Qəttomtət utıltət telegram- ma	Jarık qəttət tımtət utıltət telegramma	Cənəkə qəntətət	Kənprıja qəntətət	Pos kənprıja qəntətət	Teleg- grammat eät mirtə
Optəkly qımtə cətə	7	20		60	1 s. 20k	40 k.
gosucrezdenijat cətə	5	15		45	90 k.	40 k.

Jarık qəttomtət utıltət, 8 etəyətət, cənəkə qəntətət telegrammat mirtət kumməntət enta, kooperativ cəlsət tərəp utımtət?

13. Selcukly telegrammat mirtətət torəntərpsət tımr pəkərətət.

14. İjaç sajisə təntət pot cımrıtytət məntəsət. Ukkər kətəyətət: „Na təntət pot cımrıtytət—4 m 5 dm“ Jarık kətə-

сът: „Assa, на тантъ пот симрътьте — 4 m 8 dm“. Манър-
сатың темпъса манълә пулә тәрәвъ дөйәвъ: тантъ пот
симрътьте 4 m. 67 sm есъ. Изъ ижа күссак коссик-ли, қанај-
ли көтъсът?

15. Школаң тәттәт симрътьте 90 m, тантъте 80 m. На тәттә сунар-
тасә којалиммънте. На сунаркът 3 мәтә еңа. Уккыр wәрдъ
мәтәт симрътьте — 3 m, сittы къра мәтәт симрътьтиj $1\frac{1}{2}$ m са-
рә еңа. Сунаркът симрътьте күнмәнтың еңа?

16. Nilciл sāntъræl тәттәт planынте qæтть; sāntъræl тәттәт
симрътьте 30 m, тантъте — 25 m. 1 santimetr симрътьте — 5 m
атылъжынтејә.

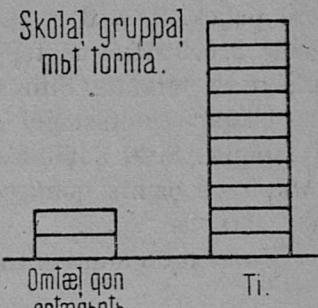
17. На diagramma атылъјет: ti
күссал skolaң gruppа еңа; күссал skolaң
gruppа омтәл qон ертәеңүнте есъ.

Изъ sajiла 7 gruppap атылъјет.

Diagrammap тогылтәт аж којалтъм-
пәсик.

18. Arteliң qумыт 18 kg piccap, 15 kg
qазър, 14 kg tuttър аж 8 kg nätър
qәппәттәт. Diagrammap пәкъртъ:

„Күссал selcikyң qәльр arteliң qумыт qәппәттәт“. Уккыр sajiла
2 kg атылъжынтејә.

18.	$(230 + 190):6$	$(528 + 284):4$	$(205 + 208):7$
	$(206 + 154):4$	$(340 + 368):6$	$(379 + 197):8$
	$(355 + 270):5$	$(438 + 246):9$	$(530 + 285):5$
	$(460 + 296):9$	$(670 + 330):8$	$(359 + 139):3$

19.	$(371 - 319) \times 6$	$(654 - 486) \times 4$	$(526 - 316) \times 4$
	$(485 - 426) \times 7$	$(548 - 395) \times 6$	$(645 - 425) \times 4$
	$(564 - 518) \times 9$	$(362 - 235) \times 7$	$(827 - 517) \times 3$
	$(692 - 624) \times 8$	$(283 - 145) \times 5$	$(984 - 546) \times 2$

20.	$176 + x = 380$	$600 - x = 218$	$x - 243 = 370$
	$264 + x = 407$	$537 - x = 309$	$x - 340 = 486$
	$321 + x = 560$	$709 - x = 427$	$x - 401 = 399$
	$419 + x = 800$	$835 - x = 693$	$x - 342 = 287$

TOGЫLTЬРSĀTЬL LAKAT TIRТЬ.

POSUKOL TOT.

20 тæтъ kocci par iptæt aj tægypæt sittæntæl tanymtærtæ . 14—15

• 5 caræ iptæ aj тāгъртæ. Nassal par koccik. 3 caræ iptæ aj тāгъртæ. 4 caræ iptæ aj тāгъртæ. 6 caræ iptæ aj тāгъртæ. 8 caræ iptæ aj тāгъртæ. Diagrammaл ть. 9 caræ iptæ aj тāгъртæ. 7 caræ iptæ aj тāгъртæ. Pisъметь! сељт togыльтæ . . . . . 15—32

Sittymtæli] pelæk, tettymtæli] pelæk, sittъ сәңкыпты] көтүмтæli] pelæk. 2, 4, 8 уккырманты] pelæksæ таръптæ. Nassal par qанаq. 3, 6, 9 уккырманты] pelæksæ таръптæ. 10, 5, 7 уккырманты] pelækтæсæ таръптæ. Sittъ selcukы] таръптæт нәпте qәнтәртъптæ. 33—40

Тотът тәттү мунък тогылтпәсәе тогылтпәнъ | торәнтьрәсә | ть. 48—50

POSUKOL KƏT TON (TƏŞACA).

Өтсәе ај пәкүрсә торма] тый апыштыртә. Ситыл wәciptә. Нәртә тогылтыртә ај то тогылтыртә. Тогылтырса] тый ңәртә тогылтыртә ај то тогылтыртә. Нимсымы] торма] тый тогылтыртә. Нимсымы] торма] тый ңәртә тогылтыртә ај то тогылтыртә. Косси пар iptә. Diagramma] тый. Тайпартә. Kilometr. Роды] usciptә .51—73

Ответственный редактор: А. В. Алмазова

Технический редактор: З. Н. Аксельрод

Книга сдана в набор 26/IV-34 г. Подписана к печати 22/VI-34 г.

Учпедгиз № 4325-Л. Ленгорлит № 10005. Заказ № 1220.

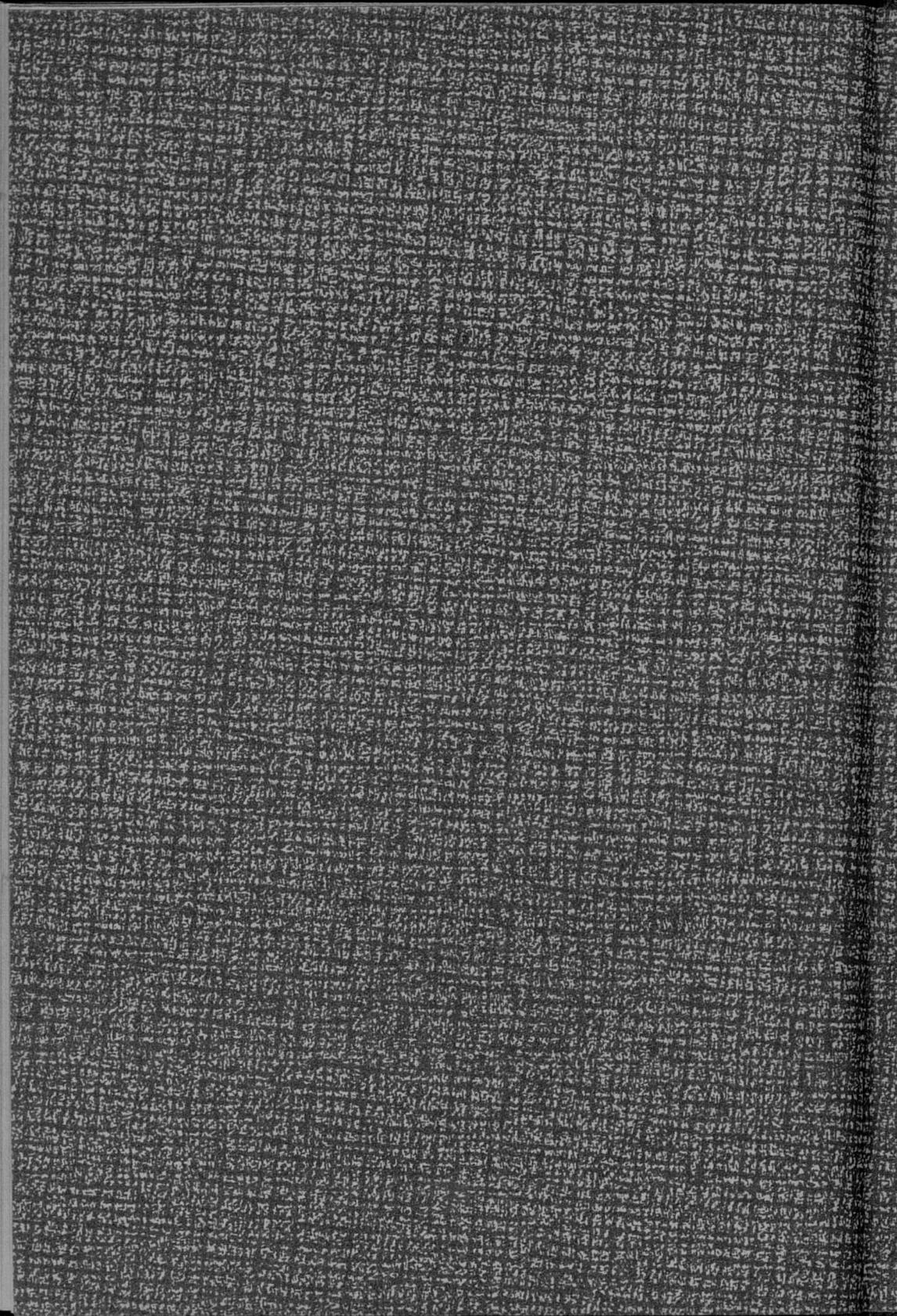
Формат бумаги 62×94 см. Тираж 1 400 экз.

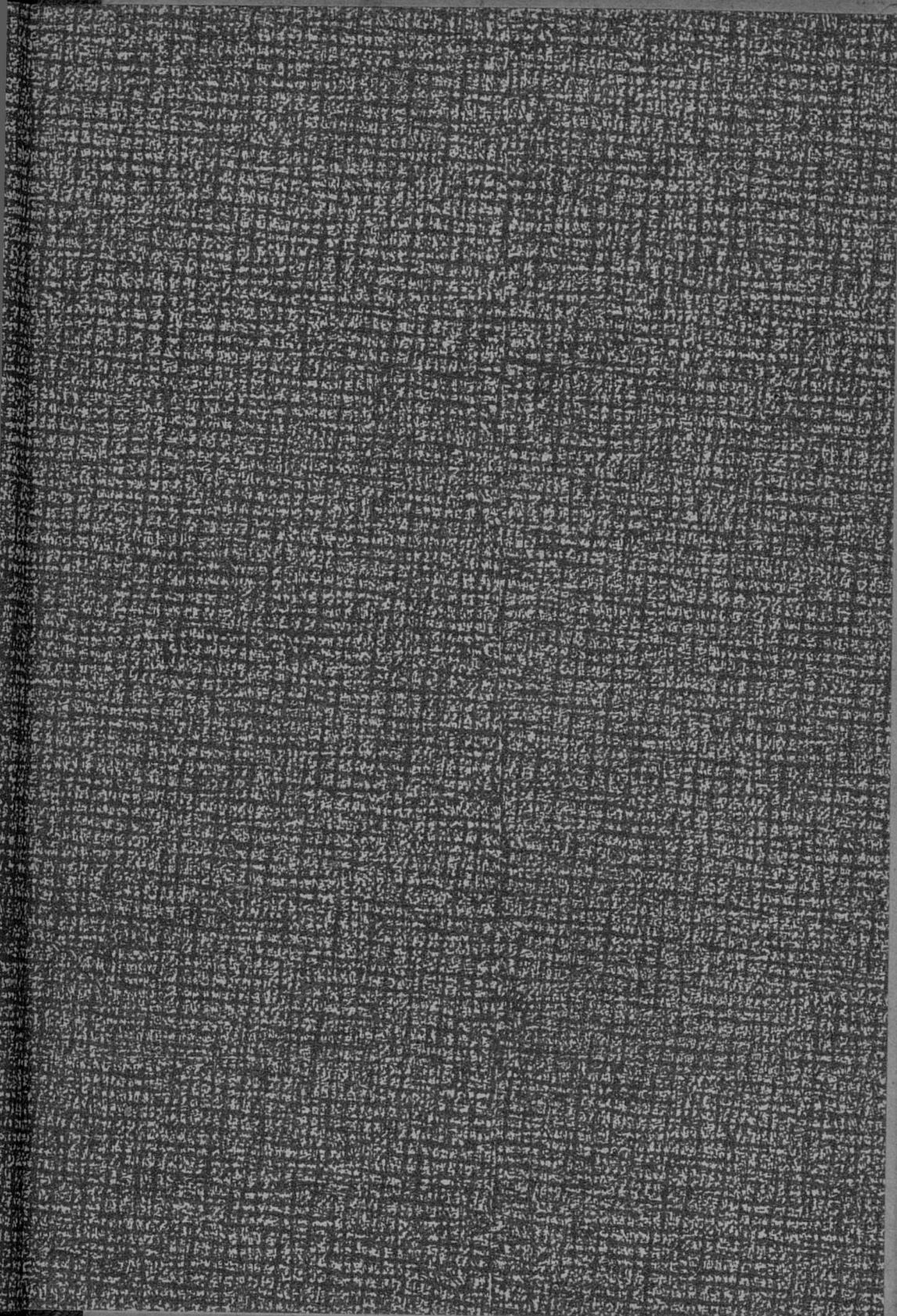
Формат бумаги 62×94 см. Тираж 1.400 экз.
Изд. листов 43½. Бум. листов 23½ (71,424 лн. в 1 бум. листе).

Изд. листов 4³/4.

Тип: Компьютеризированное ФРМ. КИМ: 1. Помощь в К

EN. JN.

Цена 35 коп. Переплет 25 коп.

Н Селькуп.
3-4
2

№ 359

Н. С. ПОПОВА
УЧЕБНИК АРИФМЕТИКИ
НА СЕЛЬКУПСКОМ (ОСТЯКО-САМОЕДСКОМ) ЯЗЫКЕ
ДЛЯ ВТОРОГО КЛАССА НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ
Перевод Е. Д. ПРОКОФЬЕВОЙ

К книге имеется русский перевод для учителя, изданный
отдельной брошюрой
